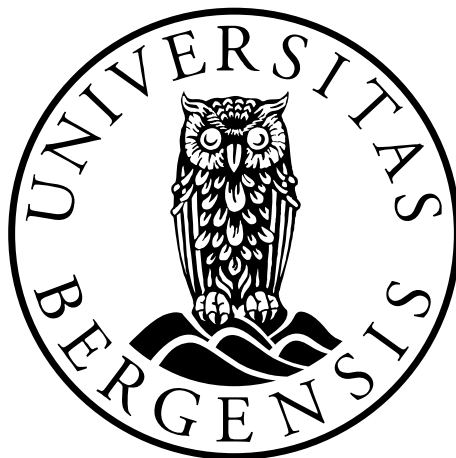

Lite muskler og ris bak speilet?

*- tilsyn og kvalitetssikring av lovfestet meldeplikt til
barneverntjenesten*

Adele Wiig Moen

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Våren 2014

Det psykologiske fakultet
HEMIL - Senteret

SAMMENDRAG

Bakgrunn

Media omtaler jevnlig alvorlige barnevernssaker som avdekker at barn har levd under uholdbare forhold over lang tid. Så nær som alle yrkesgrupper i Norge som kommer i direkte og indirekte kontakt med barn, har lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Prosjektet bygger på en hypotese om at det er svært få eksempler på strafferettslig forfølgning-, og andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Målet var å undersøke omfanget av slike reaksjoner, og hvilke refleksjoner aktører med ansvar for relevant tilsyn og kvalitetssikring, gjør seg i forhold til dette. Prosjektet har særlig fokus på tilsyn og kvalitetssikring av Opplæringsloven (1998) § 15-3, og et sekundært fokus på Helsepersonelloven (1999) § 33.

Metode

Jeg har brukt ulike metodiske tilnærminger. I en forundersøkelse ble det gjort søk i Lovdata, samt informasjonsinnhenting fra alle landets fylkesmannsembeter. Forundersøkelsen søkte etter grad av forekomst av strafferettslig forfølgning- og andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I forundersøkelsen fremkom usikkerhet og uavklarte ansvarsforhold knyttet til innhold og organisering av tilsyn og kvalitetssikring av meldeplikten, spesielt for utdanningspersonell. I en etterundersøkelse ble det gjennomført intervju av 20 fylkesmannsembeter og kommuneadministrasjoner, med ansvar for tilsyn og kvalitetssikring av meldeplikten etter Opplæringsloven (1998) § 15-3. Det ble her brukt vignett. I tillegg til søket på Lovdata, bygger analysen i hovedsak på funn fra etterundersøkelsen, men funn fra forundersøkelsen trekkes inn der dette er relevant.

Resultat

Studien fant ingen eksempler på strafferettslig forfølgning-, og kun enkeltstående eksempler på andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten- og ingen for utdanningspersonell. Det fremkom óg at organisering av tilsyn og kvalitetssikring av meldeplikten etter Opplæringsloven (1998) er uavklart. Strafferettslig forfølgning- og andre formelle reaksjoner som følge av brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, vurderes i liten grad hensiktsmessig av sentrale aktører for tilsyn og kvalitetssikring av lovverket.

Konklusjon

For å sikre rettighetene til de mest utsatte barna synes det er nødvendig å etablere systemer som muliggjør tilsyn av at lovfestet meldeplikt etter Opplæringsloven (1998) § 15-3 etterleves. Videre bør det i større grad skilles mellom veiledning og tilsyn i forhold til Fylkesmannens oppgaver overfor kommunene i forhold til lovfestet meldeplikt. Lovverket bør gjennomgås, slik at det åpnes for administrative reaksjoner der utdanningspersonell unnlater lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I de alvorligste tilfellene bør strafferettslig forfølgelse være et reelt alternativ. Utdanningsdirektoratet bør gis tilsvarende myndighet som Statens Helsetilsyn. Samarbeidet mellom barneverntjenesten og skolene bør styrkes og bedres.

Nøkkelord

Opplysningsplikt. Meldeplikt. Varslingsplikt. Barneverntjenesten. Barnevern. Tilsyn. Tilsynsmyndighet. Tilsynsansvar. Statens Helsetilsyn. Utdanningsdirektoratet. Fylkesmannen. Udir. Lovfestet plikt. Kvalitetssikring. Barns rett til beskyttelse. Barn som rettighetsbærer. Utdanningspersonell. Opplæringsloven § 15-3. Barnevernloven § 6-4. Helsepersonelloven § 33.

Forord.

De siste årene har vært langt bortenfor normalt interessante. Én av grunnene til dette er arbeidet med dette prosjektet, som har påvirket flere mennesker enn bare meg. På mange ulike måter. Det er mange som fortjener en bit av den fornøyelsen det nå er å ferdigstille det.

Først og fremst vil jeg takke alle informantene i prosjektet. I en presset arbeidssituasjon fant dere tid til intervju og engasjement i det som var viktig for meg å finne mer ut av. Takk!

I slutfasen er det spesielt tre personer som jeg ønsker å fremheve, som bidro til faglig, oppgaveteknisk og akademisk uvurderlig hjelp. Jeg vil spesielt takke Ragnhild Hollekim, som har vært veileder for prosjektet fra start til slutt. Du er faglig uoverkommelig, og er i besittelse av eksepsjonelle ferdigheter til motivasjon, kreativitet, tålmodighet, godhet og inspirasjon. Uten deg ville ikke dette prosjektet blitt ferdigstilt. Takk! Videre vil jeg takke advokat Rikke Lassen for å ha vært den sterkeste og tydeligste inspirasjonskilden i mitt yrkesfaglige liv. Takk for bidrag til tema, for diskusjoner og tålmodighet – selv om jeg kanskje ikke fortjente det til tider! Jeg vil i tillegg fremheve Gro Oldeide som har vært min romkamerat i Bergen. Takk Gro for bein plantet stødig til jorden, faglige innspill, alvor og en fryktelig sær humor akkurat når det passet best! Du har vært viktigere enn du tror!

Noen mennesker har vært avgjørende på andre måter. Jeg vil trekke frem Mette Aaserud - for å ha en nær sagt usaklig tro på hva som er mulig. Det har vært nødvendig til tider! Mamma, Kjell, Liv og Ivar som uten unntak har stilt opp med logistikk, praktisk hjelp og tålmodighet. Sist men ikke minst; Nina for tålmodig utholdenhet i kaffe- og turbransjen. Fra nå er svaret ja!

Så til resten; nå kommer jeg sterkere tilbake. Takk til dere som ikke ga meg opp!

Jeg dedikerer prosjektet til ungene i mitt hjem og hjerte! Dere er den aller fineste gjengen!

Jeg er uendelig glad i dere!

Og Arne.. nå er jeg ferdig. Sånn på ordentlig.

Adele.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Innledende kapittel	s. 1
1.1	Introduksjon og avgrensning av tema	s. 1
1.2	Problemstilling og forskningsspørsmål	s. 4
1.3	Oppgavens oppbygging	s. 5
2	Lovpålagt meldeplikt i gjeldende norsk lov	s. 6
3	Tilsyn og kvalitetssikring av lovbestemmelsene	s. 8
3.1	Tilsynsbegrepet	s. 9
3.2	Formelle administrative reaksjoner og sanksjoner	s. 10
3.3	Fylkesmannens ansvar for forvaltning av lovverket	s. 11
3.4	Fylkesmannens avdeling for Helse og omsorg	s. 11
3.5	Fylkesmannens ansvar for utdanningssektoren	s. 12
4	Teoretisk perspektiv	s. 14
4.1	Utvikling av egne rettigheter for barn	s. 14
4.2	Barn som rettssubjekt	s. 16
5	Relevant tidligere forskning	s. 19
6	Metode	s. 23
6.1	Vitenskapelig ståsted - sosialkonstruksjonisme og hermeneutikk	s. 23
6.2	Forforståelse	s. 25
6.3	Datainnsamling – en oversikt	s. 26
	6.3.1 <i>Utvalg</i>	s. 26
	6.3.2 <i>Søk i Lovdata</i>	s. 28
	6.3.3 <i>Intervju som metode</i>	s. 29
	6.3.4 <i>Forundersøkelsen – bruk av halvstrukturerte faktuelle intervju</i>	s. 30
	6.3.5 <i>Etterundersøkelsen – bruk av halvstrukturerte datastøttende intervju</i>	s. 31
6.3.6	<i>Bruk av vignett i intervju</i>	s. 32
6.4	Analyse	s. 33

6.5	Validitet og reliabilitet	s. 35
6.6	Forskningsetiske vurderinger	s. 37
7	Funn	s. 38
7.1	Forekomst av strafferettslig forfølgning og andre formelle reaksjoner	s. 39
7.1.1	<i>Ingen identifiserte eksempler i mitt prosjekt, på at brudd på meldeplikt blir strafferettslig forfulgt</i>	s. 40
7.1.2	<i>Formelle reaksjoner for brudd på meldeplikt- liten forekomst for helse- og sosialarbeidere</i>	s. 40
7.1.3	<i>Formelle reaksjoner for brudd på meldeplikt- ingen identifiserte eksempler for utdanningspersonell i mitt prosjekt</i>	s. 42
7.2	Forståelsen av ansvaret for å sikre at meldeplikten etterleveres	s. 45
7.2.1	<i>Sammenfallende kunnskap og tolkning av meldeplikten til barneverntjenesten</i>	s. 45
7.2.2	<i>Tilsynsorganiseringene for skole er ikke tilstrekkelig avklart</i>	s. 47
7.3	Formelle reaksjoner og sanksjoner - et vanskelig og lite diskutert felt	s. 51
7.3.1	<i>Det er lite sannsynlig at tilsynsmyndighetene anmelder brudd på meldeplikt</i>	s. 52
7.3.2	<i>Å føre tilsyn med etterlevelse av Opplæringsloven § 15-3 er utfordrende</i>	s. 55
7.3.3	<i>Kritisk til sanksjoner – tro på tilsyn!</i>	s. 58
8	Drøfting	s. 60
8.1	Bekymring for barn - underrapportering synes sannsynlig	s. 61
8.2	Intet ris bak speilet	s. 63
8.3	Fenomenet straff	s. 64
8.4	Tilsyn som eneste middel?	s. 67
8.5	Bukken og havresekken – og autoritetenes manglende styrke	s. 68
8.6	Barnekonvensjonen – utfordringer med full implementering	s. 70
8.7	Borgerkrigen mellom Barns rett til beskyttelse vs Privatlivets fred	s. 72
9	Avsluttende kapittel	s. 75
10	Litteraturliste	s. 80

Vedlegg

Vedlegg	I	Godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS	s. 87
Vedlegg	II	Mail fra NSD etter endringsmelding ift utvalg	s. 89
Vedlegg	III	Forespørsel om bistand fra Lovdata om gjennomføring av søk	s. 90
Vedlegg	IV	Resultater av søk på Lovdata – alle søk, sammendrag	s. 91
Vedlegg	V	Resultater av søk på Lovdata – Opplæringslova (1998) § 15-3	s. 92
Vedlegg	VI	Resultater av søk på Lovdata – Helsepersonelloven (1999) § 33	s. 93
Vedlegg	VII	Resultater av søk på Lovdata – Helsepersonelloven (1999) §67	s. 94
Vedlegg	VIII	Resultater av søk på Lovdata – Barnevernloven (1992) § 6-4	s.106
Vedlegg	IX	Forespørsel om opplysninger for forundersøkelsen	s.111
Vedlegg	X	Forespørsel om opplysninger til etterundersøkelsen	s.115
Vedlegg	XI	Intervjuguide etterundersøkelsen	s.122
Vedlegg	XII	Tilbakemelding fra Politidirektoratet	s.123

1 Innledende kapittel

Media dekker jevnlig grove volds- og misbrukssaker der barn er involvert. De fleste har kjennskap til Christoffer-saken, der mediedekningen var spesielt omfattende. Christoffers sak er ikke enestående. Det finnes flere eksempler på barn som har levd i lang tid under uholdbare forhold der de ikke fikk hjelp til å komme ut av slike livssituasjoner. Denne oppgaven bygger på en hypotese om at det er svært lav forekomst av strafferettslig forfølgning, og andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Jeg stiller spørsmål ved om barns rett til beskyttelse i denne type saker er sikret på best mulig måte, og hvilke refleksjoner sentrale aktører for tilsyn og kvalitetssikring av at lovverket følges, gjør seg i forhold til straff og sanksjoner for brudd på meldeplikten i de mest alvorlige sakene.

1.1 Introduksjon og avgrensning av tema

Barnekonvensjonens artikkel 19 fastslår barns rett til beskyttelse mot omsorgssvikt, mishandling og vold, og statens ansvar for å iverksette alle lovmessige tiltak for å sikre dette (Menneskerettsloven, 1999). Politi og barnevern er de eneste som med hjemmel i lov kan gripe inn og sikre barn som lever i uholdbare omsorgssituasjoner (Sandberg, 2009). For å beskytte særlig utsatte barn må opplysninger om dem nå frem til rette myndigheter. Derfor er opplysningsplikten til barneverntjenesten fastslått i Barnevernloven (1992) § 6-4, og i tillegg i en rekke særlover, forskrifter og rundskriv. Opplysningsplikten til barneverntjenesten gjelder alle offentlige og private yrkesutøvere som på ulike måter kommer i kontakt med barn eller deres familier. Unntakene er utelukkende advokater og prester, hvor den profesjonsbestemte taushetsplikten fortsatt er tilnærmet absolutt. Dette med unntak av situasjoner der disse kan ha anledning til å varsle på nødrettslig grunnlag (Sandberg, 2009). Straffelovens (1902) § 139 pålegger alle borgere i Norge en plikt til å varsle for å forhindre særlig grove straffbare handlinger. Dette gir også private en lovfestet opplysningsplikt til barneverntjenesten i de mest alvorlige tilfellene (Sandberg, 2009). Etter denne bestemmelsen vil også advokater og prester ha opplysningsplikt til barneverntjenesten (Lassen, 2012).

Begrepet opplysningsplikt slik det er brukt i lovteksten, innbefatter både en passiv og en aktiv dimensjon. Den passive er der barneverntjenesten innhenter informasjon i kjente saker fra andre instanser. Den aktive er der offentlige instanser eller private gir opplysninger av eget initiativ, på bakgrunn av bekymring for et konkret barn. I lovteksten er begge dimensjonene omtalt som opplysningsplikt (Lassen, 2012). Jeg velger å skille mellom den passive og den

aktive dimensjonen i lovfestet opplysningsplikt, ved å bruke begrepet meldeplikt om den siste dimensjonen. Dette er ikke et begrep som blir brukt i lovverket, men er brukt i dagligtale om plikten til å på eget initiativ å melde til barneverntjenesten. I det videre brukes begrepet lovfestet meldeplikt om den lovfestede plikten etter Barnevernloven (1992) § 6-4, til å på eget initiativ melde i fra dersom barn lever i uholdbare omsorgssituasjoner.

Hvert år anslås det at ni barn under tre år dør av skadene de påføres av sine omsorgspersoner (Helsetilsynet, 2009). Det er flere som sier at unnlattelse av meldeplikt er straffbart (Valla og Tomter 2013, Lium 2011, Hjermand 2009). Med dette menes at den som unnlater meldeplikten står i fare for strafferettslig forfølgning etter Straffelovens (1902) §§ 121, 129, 144 og/ eller 324 (Lassen 2012). Med strafferettslig forfølgning mener jeg i denne oppgaven; enhver forfølgning av en påstått straffbar handling, fra og med anmeldelse til og med rettskraftig dom (Lassen, 2012). Denne oppgaven har sitt utgangspunkt i de mest graverende og alvorlige volds - og misbrukssakene i barnevernet. Jeg vil ikke ha fokus på saker der det må utøves større grad av skjønn, eller der det kan diskuteres i forhold til om meldeplikten inntreffer, eller grenseoppganger av hva som kan ansees ”godt nok” for et barn. Denne oppgaven omhandler saker der det med stor sannsynlighet vil være enighet om at barnet lever, eller har levd i livstruende eller åpenbart utviklingstruende forhold. Drøftingene vil allikevel ha relevans til meldeplikten generelt. De mest alvorlige og groveste sakene kan sees på som symptombærere for de mindre åpenbare sakene. Jeg begrunner dette med følgende: Når samfunnet ikke makter å varsle barneverntjenesten om barn med visuelt synlige skader, og/ eller der voksne direkte observerer vold eller misbruk, eller der et barn forteller direkte om grove overgrep, er det også sannsynlig at samfunnet unnlater meldeplikten i tilfeller der signalene er mindre tydelige. Nedenfor følger tre eksempler på type saker som illustrerer tema for denne oppgaven. Sakene er autentiske saker hentet fra offentlige fora;

Det første eksempelet er fra en distriktpsikiatrisk poliklinikk som over tid hadde en mann til behandling. Mannen ga informasjon til poliklinikken om at han hadde misbrukt sin niese seksuelt, og at dette hadde pågått i seks år. Han hevdet at han hadde sluttet med misbruket. Mannen beskrev misbruket for flere behandlere ved poliklinikken og til Institutt for klinisk sexologi og terapi. Ingen meldte bekymring til barneverntjenesten. Saken ble kjent og gransket av Statens Helsetilsyn etter at mannens advokat varslet om det seksuelle misbruket han utsatte sine to nieser for. Statens Helsetilsyn konkluderte med brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og ga advarsel til fire psykiatere og en sykepleier.

(Helsetilsynet, 2010). Det ble ikke reist straffesak for videre behandling av unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten.

Et annet eksempel er den mer allment kjente Christoffer-saken, som satte meldeplikten høyt på dagsorden i media i 2005. Christoffer ble utsatt for fysisk mishandling av en slik art at han åtte år gammel døde av skadene. Skole, helsepersonell og andre hadde over tid observert at gutten hadde store fysiske skader. Det er referert til at disse var så omfattende at det var ”vemmelig å se på ham”. Ingen av instansene meldte bekymring til barnevernet.

Fylkesmannen gjennomførte hendelsesbasert tilsyn, og ga kritikk på bakgrunn av tilsynet. Det er foretatt oppfølgende tilsyn for å sikre at de kritikkverdige forholdene ble endret.

Helsetilsynet iverksatte gransking av saken i 2008, om helsepersonell gjennomførte meldeplikten. Ingen er anmeldt for brudd på meldeplikten 9 år etter. Det er heller ikke gitt andre sanksjoner fra Helsetilsynet i denne saken (2013).

Et tredje eksempel er også hentet fra media. I 2010 hadde media fokus på en sak brakt inn for Lagmannsretten. Saken gjaldt svært grov vold mot to små barn som hadde ført til varige fysiske og psykiske skader for begge barna. Tingretten dømte foreldrene til henholdsvis to og et halv og tre og et halvt års fengsel for å ha unnlatt å gripe inn ved mishandling.

(Vinding og Wibe-Lund, 2010). Saken ble anket til Lagmannsretten, som frikjente foreldrene fordi det ikke kunne bevises at de hadde utøvd volden selv. Samtidig ble foreldrene dømt til å betale 300.000,- i erstatning til jenta med livsvarige fysiske skader, og 100.000,- til gutten som var påført posttraumatisk stressyndrom, hørsels-, og synsskader (Lovdata, 2011). Heller ikke denne saken fikk etterspill i form av strafferettslig forfølgning på bakgrunn av manglende varsling til barneverntjenesten.

Denne oppgaven setter søkelys på noe som lenge er viet lite oppmerksomhet; hvilke reaksjoner det offentlige gir og kan gi, dersom den lovfestede meldeplikten til barneverntjenesten ikke overholdes. Jeg har ingen hypotese i retning av at strafferettslig forfølgning av unnlatelse av meldeplikten nødvendigvis vil sikre at informasjon blir gitt barneverntjenesten til rett tid. Tidligere studier viser at det er en rekke forhold som er styrende for om bekymringsmelding blir sendt eller ikke. Eksempler på slike studier vil refereres til i det videre. På den andre siden mener jeg det er viktig å undersøke hvordan relevante tilsynsmyndigheter reflekterer rundt lovpålagt meldeplikt, hvordan meldeplikten blir forstått,

og belyse hvordan plikten forstås i lys av at unnlatelse tilsynelatende sjelden får konsekvenser.

Jeg avgrenser denne oppgaven til å omhandle de yrkesgruppene som utfører sitt virke etter Opplæringsloven (1998) primært og Helsepersonelloven (1999) sekundært.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Det finnes bestemmelser i Straffeloven (1902), og i andre lover som åpner for å ilegge sanksjoner- og også strafferettslig forfølge brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Dette vil gjennomgås i kapittel 2. Min hypotese er at det er svært få eller ingen eksempler på strafferettslig forfølgning, og svært få eksempler på andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. På bakgrunn av dette lyder min problemstilling som følger:

Hva finnes av kjente eksempler på strafferettslig forfølgning- eller andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, for arbeidstakere som utøver sitt virke etter Opplæringsloven (1998) eller Helsepersonelloven (1999)?

Hvilke refleksjoner gjør sentrale aktører med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring av dette lovverket seg, i forhold til konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt?

Relevante tilsynsaktører er ansatte ved fylkesmannsembetene og i kommuneadministrasjoner som utøver tilsyn og kvalitetssikring etter Opplæringsloven (1998) og Helsepersonelloven (1999).

Innenfor del to av problemstillingen vil jeg se nærmere på følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan beskriver og forstår fylkesmannsembetene og kommuneadministrasjonen tilsynsansvaret knyttet til å etterse at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten følges?
- Hvilke formelle administrative reaksjoner kan unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten resultere i ?
- Hvilke refleksjoner gjør tilsynsansvarlige ved fylkesmannsembetene og kommuneadministrasjonen for utdanningssektoren seg, i forhold til dagens situasjon

og praksis når det gjelder konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten?

I prosjektet mitt har jeg fokus på myndigheter som skal føre tilsyn med, og kvalitetssikre at Opplæringsloven (1998) følges av utdanningspersonell og at Helsepersonelloven (1999) følges av helsepersonell. I forskningsspørsmålene har jeg likevel et særlig fokus på de som utøver tilsyn og kvalitetssikring av at det arbeides i henhold til Opplæringsloven (1998). En begrunnelse til dette er at så nær som alle barn tilbringer en stor del av sin oppvekst på skolen i løpet av grunnskolens ti pliktige år. Utdanningspersonell i grunnskolen er i en særstilling. Ingen andre yrkesgrupper ser landets barn i så omfattende utstrekning og har, slik jeg ser det, en tilsvarende mulighet til å fange opp signaler på at barn utsettes for vold, misbruk, overgrep og omsorgssvikt.

I tillegg vil jeg kort redegjøre for hvordan den lovfestede meldeplikten i henhold til Helsepersonelloven (1999) blir forsøkt sikret via tilsyn og kvalitetssikring. Dette fordi en rekke instanser innen helse- og sosial, som eksempelvis psykiatri, sykehus, habilitering og NAV, kommer i nær kontakt med de aller mest sårbare barna. Gjennom dette prosjektet vil jeg identifisere hvilke instanser som er gitt ansvar for tilsyn og kvalitetssikring som skal bidra til å sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten overholdes.

1.3 Oppgavens oppbygging

I Kapittel 2 vil det gis en kort gjennomgang av lovfestet meldeplikt gjeldende i norsk lov.

I Kapittel 3 vil jeg redegjøre for hvordan staten har organisert seg for å sikre at regelverket blir fulgt. Jeg vil primært fokusere på Fylkesmannens organisatoriske ansvar for forvaltning av relevant regelverk, som i hovedsak er lagt til avdeling for henholdsvis Helse- og omsorg, og Barnehage- og utdanning. Kommunene har i tillegg et vesentlig ansvar for kvalitetssikring i forhold til at det arbeides i henhold til aktuelt lovverk i barnehager og offentlige skoler. Dette vil redegjøres for.

Kapittel 4 redegjør for teoretisk perspektiv for denne oppgaven. Kapitlet vil omhandle barnet som rettssubjekt, og gi en kort beskrivelse av barnets juridiske posisjon i samfunnet i historisk lys og hvilken situasjon som gjelder i dag. Jeg vil se nærmere på hvilke særskilte utfordringer som oppstår når rettssubjektet er et barn.

Kapittel 5 vil gi et sammendrag av tre forskningsartikler som er relevante for denne oppgaven, som bidrar til å vinkle forståelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten på litt ulike måter.

Kapittel 6 beskriver vitenskapelig ståsted og metodisk tilnærming til oppgaven, og begrunnelser for valg jeg har tatt gjennom prosjektet fra start til slutt.

Kapittel 7 redegjør for funn som er fremkommet i analysen av datamaterialet.

I kapittel 8 drøftes funn som er redegjort for i kapittel 7. Drøftingene søker etter en forståelse av dagens situasjon, og belyser mer inngående hvordan staten tilrettelegger for å sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten etterfølges. Drøftingen vil dreie rundt hvordan systemene rundt beskyttelse av barn fungerer i dag, og som naturlig bidrar til å forme den praksisen som utøves. Jeg stiller spørsmål ved om barns rett til beskyttelse er ivaretatt på en best mulig måte, og om det er forhold ved dagens praksis av tilsyn med overholdelse av meldeplikten, som bør løftes frem og bringes fokus på.

Kapittel 9 vil inneholde konklusjon og avrunding av prosjektet, der jeg vil fremme konkrete forslag til endringer som vil styrke barns rett til beskyttelse.

2 Lovpålagt meldeplikt i gjeldende norsk lov

Barn har rettigheter som er lovfestet gjennom Menneskerettsloven (1999) vedlegg 7 - Barnekonvensjonen. I tillegg har barn også rettigheter i annet lovverk, forskrifter og rundskriv. Barneverntjenesten skal i henhold til formålsparagrafen i Barnevernloven (1992) § 1-1 sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. For at barneverntjenesten skal utføre det arbeidet som kreves, må barneverntjenesten gjøres kjent med barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling. Barneverntjenesten bygger i stor grad arbeidet på informasjon fra bekymringsmeldinger fra andre instanser eller privatpersoner. Barneverntjenesten er helt avhengige av at andre melder om uverdige forhold for barn for å iverksette undersøkelser og eventuelt tiltak.

Norge har gått langt i å søke å fremme beskyttelse av barn. Alle offentlige instanser, og alle som utfører oppgaver på vegne av det offentlige, som på ulike måter kommer i kontakt med familier eller barn, har lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Dette er en generell plikt beskrevet i Barnevernloven (1992) § 6-4. Barnevernloven (1992) § 6-4 pålegger offentlige myndigheter, private og organisasjoner som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune, en aktiv meldeplikt til barneverntjenesten, dersom man har grunn til å tro at barn blir utsatt for mishandling, overgrep, omsorgssvikt, og i tilfeller der barn har vist vedvarende alvorlige atferdsproblemer. Det er presisert at dette også gjelder for yrkesutøvere som arbeider etter Helsepersonelloven (1999), Psykisk helsevernloven (1999), Helse – og omsorgstjenesteloven (2011), Familievernkontorloven (1997) og Friskoleloven (2012) og for meklingsmenn i ekteskapsaker. I tillegg er plikten til å gi opplysninger til barneverntjenesten fastslått i en rekke særlover som for eksempel; Opplæringsloven (1998) § 15-3, Helsepersonelloven (1999) § 33, Barnehageloven (2005) § 22, Privatskulelova (2003) § 7-4, Introduksjonsloven (2003) § 24, Familievernkontorloven (1997) § 10, Folketrygdloven (1997) § 25-11, Lov om sosiale tjenester i NAV (2009) § 45, Ekteskapsloven (1991) § 26 a, m.fl. (Lovdata, 2014).

De yrkesgruppene som har lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten kan risikere strafferettslig forfølgning ved unnlatelse etter Straffelovens (1902) §§ 121, 129, 144 og/ eller 324 (Lassen, 2012). Videre kan den som ikke overholder lovfestet meldeplikt gis konsekvenser knyttet til arbeidsforholdet, der ett eksempel på konsekvenser kan være oppsigelse. I henhold til Straffelovens (1902) § 123 kan tjenesteforsømmelse – som brudd på meldeplikten - føre til bøter, tjenestetap eller fengsel i inntil ett år. I alvorlige tilfeller kan Straffelovens (1902) § 325 dømme offentlig ansatte for grov uforstand i tjenesten. Foreldelsesfristen for disse hjemlene er satt til to år, noe som for eksempel fører til at alle sakene nevnt i innledningen allerede er foreldet. For at disse hjemlene skal kunne brukes må dermed en anmeldelse inn tidlig.

Mer alvorlige konsekvenser for unnlatelse av lovfestet meldeplikt, er de konsekvensene barnet rammes av. Manglende varsling til barneverntjenesten kan medføre at barn må leve i uholdbare situasjoner lenger enn nødvendig, ikke får hjelp i det hele tatt, eller at barn i verste fall dør av skadene før noen reagerer, som det som kjent finnes eksempler på.

Jenssen (2011) tar til orde for å lovfeste meldeplikt mer spesifikt for alminnelige borgere. Hun innvender likevel at det er en fare for at en lovfesting av meldeplikten til alminnelige borgere kan bli en papirbestemmelse som er vanskelig å håndheve. På den annen side gjelder Straffelovens (1902) § 139 for de som ikke omfattes av lovfestet meldeplikt etter Barnevernloven (1992) § 6-4. Straffelovens (1902) § 139 fastslår at det er straffbart å unnlate å gi opplysninger som kan forhindre særlig grove forbrytelser. Dette vil naturlig implisere vold, mishandling og annen grov omsorgssvikt av barn. Det kan stilles spørsmålsteget ved om Straffelovens (1902) § 139 kan sies å gjelde meldeplikt til barneverntjenesten, og om den kun gjelder varsling til politiet. En varsling til politiet i de mest alvorlige sakene vil uansett resultere i at politiets meldeplikt etter Barnevernloven (1992) § 6-4 utløses i det de får informasjon om barn som lever under uholdbare forhold. På den andre siden er ordlyden i Straffeloven § 139: *”Med bot eller fengsel i inntil 1 år straffes den som unnlater å melde fra til politiet eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgende av den... ”*. ”På annen måte” kan tolkes til å innebære en bekymringsmelding til barneverntjenesten- og dermed en implisitt meldeplikt også for allmenheten i situasjoner der det oppstår alvorlig bekymring for et barn. Sandberg (2009) mener Straffeloven (1902) § 139 pålegger alle å varsle for å hindre særlig grove forbrytelser, og mener at dette gir en allmenngyldig meldeplikt til barneverntjenesten.

Meldeplikten går foran lovbestemt taushetsplikt i andre særlover, og er en ubetinget plikt for alle som utfører oppgaver rettet mot barn og/ eller deres familier (Sandberg, 2009).

Jeg har til nå vist at Norge har strukket seg langt for å implementere lover som kan møte kravet i Barnekonvensjonens artikkel 19, i forhold til å treffe alle egnede lovmessige tiltak for å fange opp og kunne beskytte særlig utsatte barn. På tross av dette ser barneverntjenesten gjentatte ganger at meldeplikten ikke blir overholdt - også i åpenbart alvorlige saker (Sandberg, 2009).

3 Tilsyn og kvalitetssikring av lovbestemmelsene

Hovedfokus for mitt prosjekt er strafferettslige- eller andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og hvilke refleksjoner sentrale aktører for tilsyn og kvalitetssikring av lovverket gjør seg i forhold til disse bestemmelsene og dagens praksis. Jeg har valgt å ha et primært fokus på utdanningssektoren, med et sekundært fokus på helse- og

sosialsektoren. Videre i oppgaven vil jeg sammenlikne organiseringen av tilsyn og kvalitetssikring innen utdanningssektoren, med tilsvarende organisering innen helse- og sosialsektoren. I dette kapitlet vil jeg derfor redegjøre for det offentliges organisering av tilsyn og kvalitetssikring av lovfestet meldeplikt for både utdanningspersonale etter Opplæringsloven (1998), og hvordan det samme systemet er bygget opp for helse og sosialarbeidere etter Helsepersonelloven (1999).

De fleste Fylkesmannsembetene er delt inn i ni avdelinger med spesialkompetanse på ulike deler av offentlige oppgaver. Det er to avdelinger ved Fylkesmannens kontorer som er særlig relevant for prosjektet med denne oppgaven: avdeling for Helse og omsorg, og avdeling for Barnehage og opplæring.

Dette kapitlet skal belyse de viktigste kontrollmekanismene som beskrives i offentlig informasjon, og redegjøre for de mest relevante offentlige instansene som har ansvar for og kompetanse til å føre tilsyn med at det arbeides i tråd med lovverket. Jeg vil starte med å klargjøre tilsynsbegrepet før jeg gir en kort redegjørelse for Fylkesmannens og kommunenes oppgaver i forhold til tilsyn og kvalitetssikring av henholdsvis helse- og sosialsektoren- og utdanningssektoren. Jeg vil starte med helse- og sosialsektoren, til tross for at denne har en sekundær plass i mitt prosjekt. Begrunnelsen for dette valget er at systemene for tilsyn og kvalitetssikring innen helse- og sosialsektoren synes lettere tilgjengelig og forståelig enn de samme systemene for utdanningspersonell. Dette vil fremkomme i det videre.

3.1 Tilsynsbegrepet

”Statlig tilsyn er etter utvalgets oppfatning nødvendig for å sikre en enhetlig nasjonal standard, så vel som andre nasjonale mål for tjenesteytingen, som rettssikkerhet, ivaretagelse av brukerperspektiv, kvalitet og liknende.”

(Helse- og omsorgsdepartementet, 2004)

Uttalelsen definerer ikke tilsyn som begrep, men sier noe om hensikten med tilsyn. Kommunene er gitt en rekke oppgaver ovenfor innbyggerne i kommunen. Staten har som oppgave å føre tilsyn med at innbyggerne får sine rettigheter oppfylt. For å sikre dette er Fylkesmannen gitt tilsynsmyndighet, og har den samme kompetansen som domstolene til å endre kommunale vedtak (Kommunal- og regiondepartementet, 2006).

Tilsynsbegrepet har i liten grad en klar definisjon. I forarbeidene til ny kommunelov, var en av oppgavene å definere tilsynsbegrepet. Utvalget mente at ulik forståelse av tilsynsbegrepet kunne svekke demokratiet, rettssikkerheten og påvirke effektivitet. Utvalget til ny kommunelov definerte tilsyn som en kontrollmekanisme for å påse at de kommunale virksomhetene utfører sitt virke i tråd med lover og forskrifter. Utvalget presiserer at det skal skilles tydelig mellom tilsyn og veiledning. Videre står at kjerneelementene i tilsyn er *kontroll, vurdering og reaksjon* (Kommunal- og regionaldepartementet, 2006). Begrepene videreføres i Norges offentlige utredninger nr 1, Til barnets beste (Kunnskapsdepartementet, 2012). Her presiseres også at det skal skilles mellom tilsyn og veiledning, for å unngå det som omtales som skjult tilsyn, og for å unngå uklarheter i forhold til når tilsynsmyndighetene må gripe inn- noe som kan svekke rettssikkerheten (Kunnskapsdepartementet, 2012).

3.2 Formelle administrative reaksjoner og sanksjoner

Fylkesmannens mulighet til å gi administrative reaksjoner og sanksjoner til kommuner eller fylkeskommuner er begrenset. Kommunene er definert som selvstendig rettssubjekt, og dermed må forbud og påbud være hjemlet i lovverket (Kommunal og regionaldepartementet, 2009). Utvalget til ny kommunelov mener det er naturlig at tilsynsmyndighetene skal ha mulighet til å gi konkrete reaksjoner og sanksjoner, dersom tilsynet avdekker lovstridig praksis. For det første kan sanksjoner virke preventivt mot lovstridig praksis. En annen følge kan være at tilsynet får økt legitimitet, ved at det blir forståelig og virker mer effektivt. Utvalget påpeker også nødvendigheten av tilgjengelige reaksjoner og sanksjoner. Det kan oppleves urimelig at tilsynet skal påpeke lovstridig praksis uten å ha mulighet til å fremtvinge en endring hvis nødvendig. Dette ville resultert i at tilsynet påpekte lovstridig praksis, men at hver enkelt privatperson måtte tatt byrden ved å følge opp påpekningen. For eksempel å gå til rettssak for å få lovfestede rettigheter oppfylt (Kommunal- og regionaldepartementet, 2006).

Utvalget til ny kommunelov lister opp 11 ulike mulige reaksjoner, som kan brukes av tilsynsorganet enkeltvis eller i sammenheng med hverandre når tilsynet oppdager lovbrudd: 1: observasjon av lovbrudd, 2: påpeking av lovstridig praksis, 3: en formell avgjørelse fra tilsynet om avvik, 4: Informasjon ut i samfunnet om avvik og lovbrudd, 5. underkjennelse av kommunale vedtak, 6: gi pålegg om retting, 7: i sammenheng med pålegg om retting gi forslag til løsning, 8: fastsettelse av en bestemt løsning som kommunen må bruke, 9: tvangsmulkt, 10: direkte inngripen i praksis for eksempel stengning av en institusjon, 11: fratakelse av myndighet, der staten overtar deler av kommunal styring.

Utvalget presiserer at listen ikke er uttømmende, og at det kan finnes enkelte andre reaksjoner, for eksempel politianmeldelse ved brudd på straffesanksjonerte regler (Kommunal- og regionaldepartementet, 2006). Fylkesmannen fører tilsyn etter en rekke særlover. Jeg vil i det videre gi en kort redegjørelse for hvordan staten har organisert tilsynet av kommunene innen henholdsvis helse- og sosialsektoren, og utdanningssektoren.

3.3 Fylkesmannens ansvar for forvaltning av lovverket

Fylkesmannen er representant for Staten i sine respektive fylker. De skal ha fagkunnskap på en rekke overordnede samfunnsområder i tillegg til god lokalkunnskap. Fylkesmannen følger opp vedtak, mål og retningslinjer fra Stortinget og regjeringen, og utøver forvaltningsoppgaver på vegne av 12 departementer og 8 direktorater eller tilsyn (Direktoratet for forvaltning og IKT, 2012).

Fylkesmannen har tilsynsmyndighet med kommunenes virksomhet, og er klageinstans for mange kommunale vedtak. Kommuneloven (1992) kapittel 10A hjemler dette tilsynet. Særlovene bestemmer hvilke områder det skal føres tilsyn etter, som; Opplæringsloven (1998) §14-1, Barnevernloven (1992) §2-3b, og Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) §12-3. En sentral oppgave tillagt Fylkesmannen er å sikre rettssikkerheten for innbyggerne, virksomheter og organisasjoner i fylket. Dette utøves ved at Fylkesmannen har ansvar for å se til at likebehandling, likeverd, forutsigbarhet, uavhengighet, habilitet og rettferdighet blir ivaretatt i forvaltningen (Fylkesmannen, 2013).

3.4 Fylkesmannens avdeling for Helse og sosial

Det er Statens Helsetilsyn som er overordnet tilsynsmyndighet for helse- og sosialsektoren. Statens Helsetilsyn har det overordnede tilsynsansvar for sosiale tjenester i NAV, helse- og omsorgstjenester og for barnevern (Statens Helsetilsyn, 2013).

Fylkesmannen utøver i stor grad tilsynet i sektorer for helse-og omsorg og for barnevernet på vegne av Statens Helsetilsyn. Tilsynsoppgavene er flerdelt, der en av oppgavene er gjennomføring av planlagt tilsyn, der landsomfattende tilsyn bestemt av Statens Helsetilsyn er en oppgave. I tillegg kan Fylkesmannen selv avgjøre andre innsatsområder for tilsyn, med fokus på særskilte forhold i deres fylke. Hendelsesbasert tilsyn innebærer behandling av

enkeltsaker der det blir reist spørsmål om det har skjedd svikt i tjenestene. Denne type saker kan opprettes blant annet etter henvendelse fra privatpersoner, innslag i media, meldinger fra arbeidsgiver eller etter forespørsel fra andre deler av helsetjenestene. I tillegg skal Fylkesmannen behandle klagesaker som gjelder befolkningens rett til tjenester etter lovverket, og behandle klager i forhold til bruk av tvang og makt ovenfor mennesker uten samtykkekompetanse – deriblant barn og ungdom i barneverninstitusjoner.

I tilsynssaker der Fylkesmannen finner at helsepersonell har utøvd pliktbrudd kan saken oversendes Statens Helsetilsyn. Det er Statens Helsetilsyn som skal avgjøre om det skal gis sanksjoner, og hvilke sanksjoner som skal gis. Sanksjonene kan innebære advarsel, begrensning/ tilbakekall/ suspensjon på rett til foreskrivning av visse typer legemidler og begrensning/ tilbakekall av autorisasjon og spesialistgodkjenning (Helsepersonelloven, 1999 kapittel 11). Dersom Fylkesmannen finner lovstridig praksis i virksomheter, kan Fylkesmannen sende saken videre til Statens Helsetilsyn. Statens Helsetilsyn har kompetanse og hjemmel til å gi pålegg om retting og tvangsmulkt til virksomheter, og kan i særskilte tilfeller gi pålegg om stengning av virksomheter (Statens Helsetilsyn, 2009)

I Statens Helsetilsyns veileder til Fylkesmannen vedrørende behandling av hendelsesbaserte tilsynssaker, står at Fylkesmannen skal vurdere å politianmelde der det antas at det har skjedd en straffbar handling (Statens Helsetilsyn, 2009)

3.5 Fylkesmannens ansvar for utdanningssektoren

Utdanningsdirektoratet er øverste tilsynsmyndighet innen utdanningssektoren. Fylkesmannen er gitt kompetanse og ansvar for å føre tilsyn etter Privatskoleloven, Opplæringsloven og Barnehageloven. Fylkesmannen skal også veilede og informere innbyggere og eiere av barnehager og skoler (Fylkesmannen, 2013).

Fylkesmannens avdeling for Barnehage og opplæring er underlagt Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Utdanningsdirektoratet er overordnede tilsynsmyndighet for skoler og skoleiere, og eneste tilsynsmyndighet for private skoler. Formålet med tilsynet er å sikre likeverdig opplæring, og at alle barn og unge får oppfylt sine rettigheter. Jeg avgrenser denne oppgaven mot private skoler, og dette vil ikke bli redegjort for i det videre. Når jeg videre i oppgaven bruker begrepet skole, menes offentlige kommunalt eide og drevne skoler.

Fylkesmannen er gitt kompetanse til- og ansvaret for gjennomføring av tilsyn av skoler, etter anvisning fra Utdanningsdirektoratet. Dette er en tilsvarende struktur som innenfor Helse og omsorg, der Statens Helsetilsyn initierer tilsynsområder, og Fylkesmannen utfører disse. Statens Helsetilsyn og Utdanningsdirektoratet er således på linje i de respektives organisasjonsstruktur. Fylkesmannen fører tilsyn med grunnskolene og de videregående skolene i sitt fylke. Det finnes ca 3000 grunnskoler og 420 videregående skoler i Norge. Det store antallet skoler fører til at Fylkesmannen ikke har mulighet til å føre jevnlig tilsyn med hver enkelt skole. I stedet fører Fylkesmannen som hovedregel tilsyn med skoleeier – som er kommunen.

I 2004 fikk kommunen et lovfestet ansvar for å sikre forsvarlig system i oppfølgingen av sine kommunale skoler, etter Opplæringsloven (1998) §13-10, 2.ledd. Denne fastslår kommunens ansvar for å sikre et forsvarlig system for vurdering av om skolene arbeider innenfor Opplæringsloven (1998) og tilhørende forskrifter. Med forsvarlig system menes i denne sammenheng å ha systemer som er egnet for å kunne påvise lovstridig praksis, og som sikrer at det iverksettes tiltak dersom slike avdekkes (Kunnskapsdepartementet, 2012). En av hovedbegrunnelsene for å pålegge dette ansvaret til kommunene, var for å staten skulle kunne gjøre tilsyn mer effektivt (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2004).

Hva ansvaret for forsvarlig system er ment å innebære, er vanskelig tilgjengelig informasjon. Utdanningsdirektoratet (2007) sier at hver enkelt kommune kan utforme dette på sine egne måter, så lenge det kan vurderes at systemet sikrer et forsvarlig system. I veilederen fra Utdanningsdirektoratet fremkommer en rekke anbefalte elementer for dette. Blant annet innebærer å ha sikret et forsvarlig system etter Opplæringsloven (1998), rutiner for at ansatte har nødvendig kompetanse til å vurdere regelverket, og beskrivelse av rutiner for kritiske situasjoner ved de ulike skolene (Utdanningsdirektoratet, 2007).

Prosjektet rundt denne oppgaven har hovedfokus på utdanningspersonell i offentlig grunnskole. Måten tilsyn med barnehagene blir praktisert er et pågående tema i diskusjoner og utredninger, der flere aktører ønsker å endre tilsynet slik at det blir sammenfallende med utdanningssektoren. For interesserte henviser jeg til Kunnskapsdepartementets rapport; Tilsyn til besvær – undersøkelse av kommunene som barnehagemyndighet, herunder kommunenes tilsyn med barnehagene (2011), og Riksrevisjonens rapport fra 2009. Jeg velger å avgrense

denne oppgaven mot barnehager, og vil kun ha fokus på offentlige kommunalt eide og drevne skoler.

4 Teoretisk perspektiv

Jeg har valgt å se tema i dette prosjektet i lys av hvilken rettsstilling barn er gitt i samfunnet. Jeg vil kort redegjøre for den historiske utviklingen av egne rettigheter for barn, og barn som selvstendige rettssubjekter. Barn har rett til beskyttelse, noe også alle mennesker har uavhengig av alder. Barn som gruppe, er i en spesiell situasjon fordi barn er prisgitt voksnes valg, prioriteringer og handlinger (Østrem, 2012). Utvikling av egne rettigheter for barn er i stadig utvikling. Jeg mener en gjennomgang av denne utviklingen kan gi viktige bidrag for å få en bedre forståelse av tema for denne oppgaven.

Jeg vil i det videre redegjøre kort for utviklingen av egne rettigheter for barn- og barnet som rettssubjekt.

4.1 Utvikling av egne rettigheter for barn

Barn som rettighetsbærere er et relativt nytt fenomen i rettspraksis. Barn har i dag en særstilling i rettssystemet. Dette på grunn av deres særlige behov for omsorg og beskyttelse, som følge av deres umodenhet og avhengighet til omsorgspersoner. I oldtiden og et stykke inn i middelalderen ble barn ansett som rettsløse og som foreldrenes eiendom (Opdal, 2002). Under romantikken skjedde en endring av synet på barn, til det rene og uskyldige vesen som måtte vernes fra samfunnets ondskap. Barnets faktiske rettsstilling ble dog ikke endret, da det fortsatt var prisgitt foreldrenes evner eller beslutninger.

Menneskerettigheter er individenes grunnleggende rettigheter og friheter overfor statlige myndigheter (Pogge, 2001). Forenklet kan vi si at staten er gitt plikter ovenfor individene, og individene er gitt rettigheter ovenfor staten. Menneskerettigheter gjelder alle mennesker, uavhengig av alder, kulturell, sosial og politisk tilknytning. Menneskerettighetene blir ansett som ubegrenset gyldige over hele verden (Pogge, 2001).

Genève-deklarasjonen (1924) var det første menneskerettighetsdokument som fokuserte særskilt på barn. I deklarasjonen fremkommer plikt for foreldre og samfunn, og i liten grad rettigheter for barnet. Deklarasjonen var starten på anerkjennelsen av barn som mennesker

som kunne fremsette krav på egne vegne (Opdal, 2002). Det var Folkeforbundet, eller forløperen til FN slik vi kjenner organisasjonen i dag, som i 1924 vedtok *Declarations of the Rights of the Child's*. Genève-deklarasjonen fastslo at menneskeheten ”*owes to the child the best that it has to give*”. Barns fundamentale behov ble oppsummert i fem artikler som påpekte barns rett til utvikling, omsorg støtte, trygghet og beskyttelse.

I 1948 vedtok FN Verdenserklæringen om menneskerettighetene, som erstattet Genève-deklarasjonen. Verden hadde på dette tidspunktet avsluttet 2. verdenskrig, og grusomhetene i krigen gjorde at mange så et behov for beskyttelse av mennesket. Verdenserklæringen gir alle mennesker rettigheter, der alder ikke er nevnt som kriterie. Det er i liten grad spesifisert egne rettigheter for barn, men gjelder mennesket generelt. I 1959 vedtok FNs generalforsamling Erklæringen om barnets rettigheter, som inneholder ti artikler om barns rettigheter. De ti artiklene omhandler blant annet beskyttelse mot diskriminering, rett til utdanning, trygghet og best mulig helsehjelp. Dette er det første menneskerettighetsdokument som gir rettigheter spesielt rettet mot barn. To år senere ble barn beskyttet fra utnyttelse som for eksempel barnarbeid, av Europarådet ved Den europeiske Sosialpakt. I 1966 vedtok FNs generalforsamling to konvensjoner – Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (Menneskerettsloven, 1999 vedlegg 4), og Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (Menneskerettsloven, 1999 vedlegg 5). Disse konvensjonene gjelder mennesket generelt, uavhengig av alder, men understreker flere grunnleggende rettigheter for barn, som for eksempel rett til utdanning uavhengig av sosial status, rett til tilfredsstillende levestandard, at unge lovbrøyttere holdes atskilt fra voksne, navn og statsborgerskap. I 1979 var det internasjonale barneåret. Polen foreslo i forhold til denne markeringen at det skulle utarbeides en egen konvensjon om barns rettigheter. Det ble opprettet arbeidsgrupper fra 43 land og 50 frivillige organisasjoner som arbeidet frem forslag til barnekonvensjonen. Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling i 1989. Den representerer et helhetlig lovverk, som har som formål å sikre barn nødvendige betingelser for at de skal kunne utvikle seg på en god måte (Collin-Hansen, 2008)

I 1991 ratifiserte Norge Barnekonvensjonen, og den ble inkorporert i norsk lov i Menneskerettsloven (1999) i 2003. Overgangen fra erklæringen fra 1959 til konvensjonen av 1989 gjorde den rettslig bindende for landene som ratifiserer den (Sandberg, 2009). Alle FNs medlemsland har ratifisert konvensjonen, foruten USA og Somalia som vurderer ratifikasjon (FN-sambandet, 2014). I 2011 vedtok FNs generalforsamling en tilleggsprotokoll til

Barnekonvensjonen, som gir barn som ikke får oppfylt sine rettigheter etter Barnekonvensjonen en klagerett til en internasjonal domstol (United Nation's, 2011). Flere land har ratifisert protokollen. Norge har valgt å ikke ratifisere tilleggsprotokollen, noe som har ført til omfattende debatt.

Som en følge av inkorporering av Barnekonvensjonen i Norsk lovverk, ble det foretatt en rekke endringer i særlovene, som i Barnevernloven (1992), der barn blant annet fikk styrket sin rett til å uttale seg. Barnekonvensjonen gjelder som norsk rett. Ved motstrid mellom Barnekonvensjonen og annen nasjonal lovgivning, skal Barnekonvensjonen få forrang. Barnekonvensjonen har altså en svært sterk stilling i norsk rett (Sandberg, 2009).

I forkant av inkorporeringen var det en utbredt skepsis i forhold til om inkorporeringen ville føre til problemer for domstolene. Dette har ikke vist seg å ha blitt tilfelle. To mulige forklaringer på dette kan være at norsk lovgivning samsvarer godt med Barnekonvensjonen, og at norsk lovgivning oftest gir barn sterkere rettigheter enn de som følger av artiklene i Barnekonvensjonen (Sandberg, 2009).

De 54 artiklene i Barnekonvensjonen gir barn rettigheter til ytelse, beskyttelse og deltakelse. Relevant for min problemstilling er særlig barns rett til beskyttelse. Barnekonvensjonen artikkel 19 (Menneskerettsloven, 1999) fastslår statenes omfattende plikt til å beskytte barn fra all form for mishandling, overgrep og vanskjøtsel.

Barnekonvensjonen pålegger statene å treffe alle egnede lovmessige, administrative og andre tiltak for å sikre konvensjonens anerkjente rettigheter (Collin-Hansen, 2008). Hensynet til barnets beste og barns rett til beskyttelse er fremhevet i Barnekonvensjonens artikkel 3. I Barnekonvensjonens artikkel 19 pålegges statene å iverksette alle nødvendige tiltak for å beskytte særlig utsatte barn. Det er presisert i artikkel 19 at tiltakene bør omfatte effektive prosedyrer for påpeking, rapportering, behandling og oppfølging av tilfeller av mishandling og at det om nødvendig skal føre til rettslig behandling (Menneskerettsloven, 1999).

4.2 Barn som rettssubjekt

Det har vært en omfattende utvikling i forhold til forståelse og tolkning av barn som rettssubjekt. Barnets beste er i dag behørig fastslått som et gjeldende prinsipp, og den nye statusen til barn som selvstendige individer med medborgerskap innebærer både rettigheter,

deltakelse og politisk kulturelle verdier (Lidén, 2004). Barneverntjenestene har opplevd en sterk økning i antall bekymringsmeldinger fra århundreskiftet (Bergjordet, Dyrhaug og Haugen, 2010)-, der én av årsakene kan ha sammenheng med barnets endrede rettsstilling. Ved konflikt mellom foreldrenes og barnas interesser, er det uttrykkelig fastslått at barnets beste skal gå foran, og være avgjørende for vurderinger i slike saker. Dette er fastslått i en rekke dommer i Menneskerettsdomstolen i Haag, ved for eksempel *Yousef vs. Nederland* 2002, der det fremgikk at i saker etter Menneskerettslovens artikkel 8, som fastslår retten til respekt for privat- og familieliv, må barnets rettigheter være av ”paramount consideration” (Council of Europe, 2002). Et annet eksempel er dommen *Gnahoré vs Frankrike*, der dommen sier at barnets interesser må komme foran ”all other considerations” (Council of Europe, 2000).

Barnevernloven (1992) gir ikke barn rett til hjelp. Barnevernloven (1992) er altså ikke en rettighetslov, og det blir debattert om det ville styrket barns rettsstilling om den ble rettighetsfestet. På den andre siden gir Barnevernloven (1992) kommunene et stort ansvar, og en plikt til inngripen i en rekke forhold. Eksempler på dette er barneverntjenestens plikt til utarbeidelse av individuell plan ved særskilte behov (bvl § 3-2a), tjenesten skal gjennomføre undersøkelse når de har grunn til å anta at barn lever i uholdbare situasjoner (bvl § 4-3), skal utarbeide tiltaksplan (bvl. §§ 4-5 og 4-28) og skal iverksette hjelpetiltak for barn som har særskilt behov – ved samtykke fra partene (bvl § 4-4). Uten samtykke, kan ikke barneverntjenesten iverksette hjelpetiltak, foruten å pålegge barnehageplass, eller tilsyn i hjemmet etter vedtak i fylkesnemnda. Stang (2007) mener det er urimelig at barn som har behov for tiltak ikke får dette hvis foreldrene motsetter seg hjelpetiltak, og mener hensynet til barn må gå foran foreldres interesser. Oppedal (2013) problematiserer rettighetene barn er gitt etter FNs Barnekonvensjon, FNs Menneskerettskonvensjon og FNs Konvensjon om sivile og politiske rettigheter, i forhold til at barn ikke blir gitt rettigheter som selvstendige rettsindivider i norsk rett. Dersom én konvensjon gir bedre rettigheter enn en annen, gjelder den med sterkeste rettigheter (Oppedal 2013). Oppedal (2013) mener at det bør være politisk og juridisk engasjement for å utrede nærmere om Barnevernloven (1992) bør rettighetsfestes.

Rettigheter for barn er av flere årsaker komplisert. Archard (2004) mener noe av årsaken til dette er at det er en kjensgjerning at barn forstås annerledes enn voksne, fordi de på grunn av sin umodenhet har et særskilt behov for beskyttelse og omsorg. Enkelte rettigheter forsvinner i det barnet blir voksen. Han stiller spørsmålsteget ved om ikke barn burde hatt rettigheter i

kraft av å være mennesker, og om rettighetene ville blitt håndtert annerledes da (Archard, 2004). Jeg forstår Archard (2004) slik at barn bør sees som individer med selvstendige rettigheter, og ikke som et uferdig menneske som tilhører en annen (foreldre) eller en gruppe (familien). Skevik (2003) mener at både politiske og akademiske diskusjoner om barns rettigheter kretser rundt voksnes plikter og rettigheter. Hun mener barn objektiveres, og at de ikke blir sett på som et subjekt til tross for at det er de lovverket egentlig handler om.

Retten til privatliv og familieliv er vektlagt i Menneskerettsloven (1999) artikkel 8, og Barnekonvensjonen 7,8,9 og 16. Det fremkommer her en sterk moralsk holdning til at staten skal være forsiktige med inngripen mot foreldrenes vilje i forhold til dette. På den andre siden er retten til forsvarlig omsorg absolutt, og der foreldrene ikke er i stand til å gi et barn dette, er det statens plikt å oppfylle omsorgsretten (Bendiksen, 2008). Collin-Hansen (2008) mener det både rettslig og kulturelt er en tradisjon med en høy terskel for å gripe inn i familiers private sfære. Barn som lever i uholdbare situasjoner som i eksemplene fra kapittel 1, er totalt avhengige av en slik inngripen for å bli beskyttet. Hun mener det er urimelig å tenke at et barn skal kunne ta seg selv ut av situasjoner med overgrep og mishandling og hevde sin rett til beskyttelse.

Barnevernloven er ved flere anledninger foreslått endret fra en generell lov til en rettighetslov for barn. Forslaget har gjennom årene kommet fra en rekke utvalg, som Befring i 2000 (Barne- og familiedepartementet, 2000),- Flatø i 2009 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009) og sist gang fra Raundalen-utvalget i 2012 (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2012). Videre har en rekke interesseorganisasjoner og høringsinstanser tatt til orde for det samme. Barnevernloven (1992) er fortsatt en velferdslov, og er kanskje den siste loven innen velferd som ikke er rettighetsfestet. Dette får praktiske konsekvenser som at foreldre kan motsette seg hjelpetiltak i mindre livs- og utviklingstruende situasjoner for barnet, der barneverntjenesten i noen tilfeller ikke får gitt barnet viktig hjelp. Foreldrenes ønsker og behov går i slike saker foran barnets. Videre kan barneverntjenesten unnlate å gi barn nødvendig hjelp og omsorg, uten at barnet har en reell juridisk klageadgang. Freeman (2007) mener at juridisk gjeldende lover for barn både kan endre holdninger og faktisk atferd mot barn, og i seg selv er viktige for barns situasjon. Han sier at barnets status må styrkes, for å sikre bedre vern og rettssikkerhet for denne gruppen.

FNs generalkomite vedtok i 2011 en tilleggsprotokoll til Barnekonvensjonen, som trådte i kraft i april 2014. Tilleggsprotokollen gir barn i de landene som ratifiserer tilleggsprotokollen klagerett til en internasjonal domstol, dersom de ikke får innfridd rettighetene sine i de landene de oppholder seg. Norge har ikke underskrevet protokollen. Én av begrunnelsene er at Norge i eksisterende lovverk sikrer barns rettigheter på en god måte. Dersom Norge underskriver protokollen er ett av kravene at det skal være et nasjonalt system for klagerett for barn. Barn i Norge har ikke en slik klagerett etter Barnevernloven (1992). I praksis innebærer dette at dersom et barn ønsker å klage på den hjelpen det får/ ikke får etter Barnevernloven, må klagen rettes direkte mot den internasjonale domstolen – dersom Norge underskriver protokollen uten å gjøre endringer i eksisterende lovverk. En slik situasjon er ikke ønskelig verken for Norge eller for den internasjonale domstol (Elgesem, 2013). Et annet argument er en økt risiko for erstatningssaker, noe som kan føre til kostbar saksbehandling og pålegg om utbetaling av erstatninger. Det kan tenkes at det blir få slike saker, da Norge sikrer barns rettigheter på en god måte sett i verdenssammenheng. På den andre siden har det vært flere tilfeller i Menneskerettsdomstolen at Norge er dømt til erstatningsutbetalinger (Bl.a. Concil of Europe 2003, 2009 og 2013) . Den internasjonale domstolen kan forstå en sak ganske annerledes enn nasjonale og lokale instanser som er i direkte kontakt med både barnet det gjelder, og kulturen og samfunnet det er en del av (Elgesem, 2013).

5 Relevant tidligere forskning

Søk på ulike databaser både norske og utenlandske, viser at omfang og effekt av strafferettslig forfølgning eller andre formelle reaksjoner for unnlattelse av lovfestet meldeplikt i liten grad er belyst. Jeg finner imidlertid mange eksempler på studier som fokuserer på ulike former for kvalitetssikring av meldeprosedyrer, og hvilke tiltak som er iverksatt for å bedre sikre at bekymringsmeldinger til barneverntjenesten blir gitt, selv om formelle reaksjoner og strafferettslig forfølgning for unnlattelse av lovfestet meldeplikt i liten grad er tematisert. Jeg har gjort søk på databaser som Web of Knowledge, Sage Research Methods Online, BIBSYS, Idunn, Bora, og SSB. Jeg har blant annet brukt søkeord som: barnevern/ child protection (cps), meldeplikt, opplysningsplikt/ mandatory reporting, duty to report, legislation, strafferettslig forfølgning, formelle reaksjoner/ criminal prosecution, sanctions, barnemishandling/ child maltreatment i ulike kombinasjoner.

De tre studiene som blir referert i det videre belyser lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Strafferettslig forfølgning eller andre offentlige formelle reaksjoner for unnlatelse av meldeplikten har ikke overordnet fokus i studiene, men gir likevel bidrag til en forståelse av tema for mitt prosjekt. Jeg har valgt ut en studie fra USA, en fra Storbritannia og en fra Norge. Dette for å vise noe om utfordringene også på tvers av geografi.

Appelbaum (1999) har gjennomført en analyse av tolv tidligere studier der lovfestet meldeplikt til barnevernet (Child Services i USA) for psykologer er tema. Han beskriver en situasjon der en rekke stater i USA til tross for lovpålagt meldeplikt til barnevernet, opplever at meldeplikten ikke i tilstrekkelig grad blir overholdt, og som for enkelte barn får alvorlige konsekvenser. I artikkelen beskriver han mulige årsaker til unnlatelse av lovfestet meldeplikt. Han problematiserer ulike formuleringer av lovfestet meldeplikt i lovverket, og at det er nyanser på ordlyden i ulike stater i USA, som gir seg utslag i ulike forståelser. Appelbaum (1999) sier at konsekvenser som bøter og strafferettslig behandling på bakgrunn av unnlatelse av meldeplikten er gitt i enkelte stater, men at slike reaksjoner har lav forekomst i USA. Forekomsten er allikevel i et slikt omfang at psykiatere er bevisst straffeansvaret, da de enkeltstående tilfellene er kjent via media og i fagmiljøene, mener han.

Det er på grunn av dette naturlig å tenke at psykiatere dermed er påpasselige med å sende bekymringsmeldinger, mener Appelbaum (1999), men dette er allikevel ikke tilfellet. Ansatte innen psykiatrien uttrykker hypoteser om at behandling av psykisk syke voksne kan forsinkes eller ødelegges ved å sende bekymringsmelding. Dersom en voksen med ansvar for barn, kommer frivillig til behandling for voldelig atferd/ misbruk av et barn, utløses automatisk lovfestet meldeplikt når behandleren ”avslører” mishandlingen ved at pasienten forteller om denne. Hypotesene til psykiatere er at misbrukere er avskrekket fra å søke behandling allerede på grunn av dette, og videre at de sannsynligvis vil avslutte behandlingen når bekymringsmelding sendes. Disse tankene fører til et dilemma for behandlere, som ønsker å tilby virkningsfull terapi. Videre rapporteres opplevelser om at bekymringsmeldinger ikke blir tatt på alvor av barneverntjenesten. Frykten for å ta feil i forhold til mistanke om omsorgssvikt er i tillegg en faktor som fører til brudd på lovfestet meldeplikt. Lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten er formulert på en slik måte at melder ikke må ha bevis for mishandling/ misbruk. Lovverket er dermed utformet slik at en viss grad av overrapportering aksepteres. Appelbaum (1999) mener psykiatere/ psykologer i liten grad forholder seg til dette.

Trusler om sanksjoner sikrer ikke at bekymringsmeldinger inngis til barnevernet, konkluderer Appelbaum (1999) med. Appelbaum (1999) mener det er på tide med en ny reform, og konkluderer med at årsaken til at lover ikke overholdes oftest er at de ikke virker fornuftige for de lovene gjelder for. Appelbaum (1999) gir flere forslag til endringer. Han mener ansatte innen psykiatrien bør få andre regler å forholde seg til. Han peker spesielt på at lovfestet meldeplikt kun bør utløses i situasjoner der det er fare for alvorlig risiko for skade på et barn. Psykisk mishandling og ikke livstruende omsorgssvikt ville i såfall ikke ha utløst meldeplikten for ansatte innen psykiatrien. Appelbaum (1999) henviser til det han omtaler som et mer radikalt forslag- som innebærer å unnta behandlere av overgripere fra all form for lovfestet meldeplikt, og heller gi anledning til å melde på eget initiativ dersom dette vurderes nødvendig (av behandleren) for å beskytte et barn fra alvorlig skade. Appelbaum (1999) sier at dette ville ført til at pasienten ville kunne nektet at opplysninger ble gitt videre så lenge et barn ikke var i akutt fare. Dessuten ville lovfestet meldeplikt fremdeles gjelde for andre som kommer i kontakt med barnet. Som et tredje forslag til mulige endringer, henviser Appelbaum (1999) til det nederlandske systemet, der et overordnet mål er å hjelpe familier til å håndtere livet i familien. Kun i tilfeller der behandling og tiltak ikke endrer og bedrer situasjonen- eller der foreldre ikke samarbeider, vil barneverntjenesten vurdere å flytte barn fra foreldrene sine. Appelbaum (1999) mener det er lite å tape på å endre regelverket for lovfestet meldeplikt for ansatte i psykiatrien, da unnlattelene er mange og meldingene få.

Bunting (2009) har gjennomgått 53 artikler som omhandler lovfestet meldeplikt til barnevernet. Bunting (2009) konkluderer med at underrapportering til barnevernet har hatt sterkt fokus over tid, men at det fremdeles representerer et alvorlig problem. Det er flere eksempler på at unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (Child Services) har fått dramatiske konsekvenser for barn. I de gjennomgåtte artiklene fremkom at unnlattelser av lovfestet meldeplikt lå på mellom 14 til 67 prosent for lærere i USA, og fra 8 til 46 prosent for lærere i Australia. En studie fra Ohio i USA viser at en tredjedel av lærere ville valgt å ikke varsle bekymring ved fysisk vold mot barn, og en fjerdedel av psykiatere i studien ikke ville varslet ved kjennskap til seksuelt misbruk av barn. En studie fra Sverige viste at kun tre av ti helsesøstre som hadde hatt bekymring for et barn, hadde varslet barnevernet. Årsakene til unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barnevernet kan være flere. Hvilken type omsorgssvikt og hvilke faktiske bevis den profesjonelle har, viser seg å være avgjørende. Det er mer sannsynlig at bekymringsmelding sendes vedrørende et lite barn med tydelige fysiske merker

etter vold, enn et større barn utsatt for psykisk mishandling. Dette til tross for at konsekvensene for barnet er beviselig like alvorlige. Bunting (2009) refererer til et funn som viser at profesjonelles tidligere negative erfaring med rettssystemet i etterkant av en bekymringsmelding bidrar til valg om å unnlate å melde om bekymring for et barn. Andre medvirkende faktorer for om lovfestet meldeplikt blir fulgt eller ikke er grad av frykt for eget ubehag, synet på at bekymringsmelding vil ødelegge forholdet mellom klient-hjelper og bekymring for om bekymringsmelding til barnevernet vil gjøre situasjonen verre. Negative holdninger til barnevernet er det som i størst grad blir fremhevet for å forklare unnlattelse av meldeplikten. Strukturelle faktorer har også en påvirkning for i hvilken grad lovpålagt meldeplikt følges. Bunting (2009) viser til at rapportering om bekymring for barn varierer mellom skoler etter hvor stor skolen er, grad av lærertetthet og oppfølging av skoleledelsen. Studien konkluderer med at opplæring og veiledning av profesjonelle om omsorgssvikt og mishandling, er den viktigste faktoren for å få ned antallet på unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Det presiseres at opplæringen må inneholde alt fra symptomer på omsorgssvikt og mishandling og konsekvensene for barnet, til hvordan, hvem og når det skal sendes en bekymringsmelding til barneverntjenesten. En viktig faktor i opplæringen er å fremheve spesielt barnehage – og skolelæreres unike posisjon der de har en avgjørende rolle for barnets mulighet til å få nødvendig bistand.

Backe-Hansen (2009) har undersøkt hva som gjør at barnehagene velger å sende bekymringsmelding, eller la det være. Hun har sett på hva som gjør det utfordrende for barnehagene å melde til barneverntjenesten, og hvilke tiltak som kan gjøre at flere meldinger blir sendt. Utvalget i studien bestod av 563 styrere i både private og kommunale barnehager. Studien ble gjennomført ved bruk av elektronisk basert kartleggingsskjema, i tillegg til oppfølgende dybdeintervju av fem av styrere. Backe-Hansen (2009) kommer frem til at manglende utdanning og kunnskap ikke kan sies å være årsaken til manglende meldinger til barnevernet, da 85% av pedagogiske ledere og 95% av styrere i barnehagen hadde pedagogisk utdanning. Et funn Backe-Hansen (2009) fokuserer på, er barnehagens opplevelse av lite samarbeid med barneverntjenesten, for lite informasjon om hva som skjer etter at melding er sendt og at bekymringsmeldinger ikke blir fulgt opp av barneverntjenesten. Backe-Hansen (2009) konkluderer med at barnevernet bør styrke samarbeidet med barnehagene, og fokuserer i liten grad på barnehagens lovfestede ubetingede plikt.

Disse tre studiene viser at det synes å være de samme utfordringene som utspiller seg i forhold til beskyttelse av barn, på tvers av landegrensener. Studien er gjort i (vestlige) land som har til dels sammenlignbare systemer for lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Alle studiene konkluderer tidlig med at det trolig er stor grad av unnløst av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Et annet sammenfallende element er funnene som viser bakgrunnen, eller argumentene som blir gitt, for å unnløst lovfestet meldeplikt.

6 Metode

Vitenskapelig metode innebærer mer enn det vi kaller å undersøke (Halvorsen, 2008). Når jeg i dette kapitlet snakker om metode, innebærer det å vise teknikkene som er brukt og systematikken, i alt fra informasjonsinnhenting, bearbeiding, analysering og tolkning av informasjonen som blir innhentet. Forskerens syn på kunnskap vil påvirke valg av metode. Valg av metode er likevel først og fremst et resultat av forskningsspørsmålene. Mine forskningsspørsmål tilsa dessuten at det var nyttig å bruke flere metodiske tilnærminger.

Innledningsvis vil jeg redegjøre kort for vitenskapelig ståsted og kunnskapssyn, og hvordan jeg vurderer faktorer som kan påvirke egen forforståelse. Jeg vil så redegjøre for hvordan populasjon ble identifisert og hvilke faktorer som styrte trekningen av utvalget, for å få informasjon som var gyldig for problemstillingen, og hvordan jeg gikk frem for å få informanter. Deretter gis en redegjørelse for intervjumetode som ble anvendt, og metodene som ble brukt for analyse av materialet. Til slutt i dette kapitlet vil jeg vise hva jeg har vurdert og utført og hvilke refleksjoner jeg har gjort meg i forhold til reliabilitet, validitet og overførbarhet i arbeidet med denne oppgaven.

6.1 Vitenskapelig ståsted - sosialkonstruksjonisme og hermeneutikk

I dette prosjektet var jeg opptatt av å få mer kunnskap om forekomst av strafferettslig forfølgning – og andre formelle reaksjoner for brudd på lovbestemt meldeplikt til barneverntjenesten. Videre ville jeg undersøke viktige tilsynsaktørers refleksjoner rundt sanksjoner og reaksjoner ved brudd på den lovbestemte plikten. Oppgaven innbefatter på grunn av problemstillingen metodiske tilnærminger som bærer preg av telling av forekomst av et fenomen, i denne sammenheng forekomst av strafferettslig forfølgning- og andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt. På tross av dette, er et sosialkonstruksjonistisk kunnskapssyn lagt til grunn for forståelse av tema og funn.

Refleksjonene som fremkom i intervjuene vil være preget av vårt samfunns nåværende normer, moral, lovgivning, språk – konstruert gjennom menneskelig samhandling gjennom historie og kultur. Et sosialkonstruksjonistisk kunnskapssyn betyr at måten ulike fenomener blir forstått på, eller tillagt mening, er konstruert gjennom språklig og sosialt samspill mellom mennesker. Det som oppfattes som sannhet er den sannheten som blir konstruert i sosiale møter, og som bidrar til utforming av eksempelvis politiske føringer, lovverk, normer og verdier. I forhold til denne oppgaven er forskningsspørsmålene i stor grad verdibaserte, da de grunnleggende sett handler om syn på barn, nasjonal lovgivning og refleksjoner rundt dette. Betydning av tid og kontekst er naturlig nok viktig innenfor et sosialkonstruksjonistisk kunnskapssyn. Resultatene og informasjonen som fremkommer i dette prosjektet vil være kontekststøttede av den tidsepoken vi befinner oss i.

Jeg har valgt et hermeneutisk perspektiv i dette prosjektet. Hermeneutikken gir både et redskap i form av metode, som gjør det mulig å fortolke meningsfulle fenomener, og viser ulike kriterier for hvordan forståelse kan være mulig (Gilje og Grimen, 2009). Informasjonen som fremkom i arbeidet med dette prosjektet ble fortolket og satt i sammenheng med den konteksten og sammenhengen informasjonen ble hentet fra. En hermeneutisk tilnærming innebærer en vekselvirkning mellom forforståelse og forståelse, og helhetsforståelse og delforståelse. Denne måten å se på utvikling av kunnskap blir kalt Den Hermeneutiske Sirkel (Gilje og Grimen, 2009). Forenklet kan dette beskrives som at en informant kommer med informasjon, som i seg selv er forståelig, men som rokker ved forståelsen av helheten, som dermed justeres. Videre kan helhetsforståelsen lede til å forstå en enkelt informants informasjon på en bestemt måte. På denne måten blir kunnskap som en spiral (Lægreid og Skorgen, 2006). Hermeneutikken setter ikke krav til fortolkningskonsensus, men stiller strenge krav til eksplisitt å vise hva som ligger til grunn for fortolkningen (Kvale og Brinkmann, 2010).

Hermeneutikken tillater fortolkning av mening og handling (Grønmo, 2004). Forforståelse er en naturlig del av analysen - og ikke forsøkt skjult i en ide om objektivitet. Det som kjennetegner hermeneutisk inspirerte forskere er en innlevelse i andres subjektive beskrivelser, som skaper en forståelse innenfra. Denne forståelsen av hermeneutikken gjør det opplagt at egen forståelse og forforståelse på ulike måter vil påvirke tolkninger og funnene som blir presentert i denne studien.

6.2 Forforståelse

Kvale og Brinkmann (2010) sier at forskeren bør reflektere nøye rundt egne forutsetninger rundt forskningstemaet. Forforståelsen bestemmer hvordan vi forstår hendelser eller situasjoner. Gadamer (1900-2002) var den første som utviklet begrepene forforståelse og fordommer. Han mente at det ikke er mulig å forstå verden forutsetningsløst, og at vi forstår på bakgrunn av det vi vet – altså at kunnskap konstrueres. Uten forforståelse ville vi dessuten ikke være i stand til å vite hva vi skulle sett etter i utgangspunktet, og undersøkelser ville være uten retning (Kvale og Brinkmann, 2010).

Gilje og Grimen (2009) deler inn forforståelse i tre komponenter; språk og begreper, trosoppfatninger og individuelle erfaringer. Språk og begreper er avgjørende for å skape en mening til det man sanser. Gilje og Grimen (2009) sier at begrepene utgjør ”brillene som er bak øynene”. Jeg har arbeidet innen barnevern i en årrekke, har relevant utdanning, og har dermed kjennskap til fagfeltet. Styrken kan ligge i at jeg har en tilstrekkelig forståelse og innsikt til å vite hva jeg skal se etter, og hvordan jeg skal kunne finne det som er relevant. En utfordring kan være at jeg kan overse betydningsfulle deler fordi jeg ikke får øye på nye og for meg uvante eller ukjente innfallsvinkler.

Med trosoppfatninger mener Gilje og Grimen (2009) alle de forestillingene mennesket har, som legger grunnlaget for hva mennesket mener er sant og riktig om verden eller om et tema. Jeg reflekterte rundt egne opplevelser og refleksjoner gjennom hele prosessen i et forsøk på å begrense faren for at min forforståelse skulle hindre meg i å oppfatte for meg uvante nyanser av tema. Innen arbeidet i barnevernet, er jeg spesielt opptatt av etikk og jus. Jeg mener at lovverket skal følges, og at plikter og rettigheter skal overholdes. Jeg har opplevelser av at lovfestet meldeplikt ikke er fulgt, og har møtt barn som har levd i uholdbare situasjoner lenger enn nødvendig. I starten av dette prosjektet var jeg skeptisk til om min tilknytning til feltet var for sterk, slik at dette ville påvirke analysene av informasjon fra intervjuene. I løpet av prosjektet har jeg fokusert på å være bevisst dette. Prosjektet har ført til både bekreftelser, justeringer, og helt ny forståelse av prosjektets tema.

Tilsyn og kvalitetssikringssystemene, som på best mulig måte skal sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten etterfølges, var et relativt ukjent område for meg. Underveis i prosjektet fikk jeg ny innsikt og kunnskap om systemets oppbygging og fungering, som

utfordret min forståelse. Jeg måtte gjentatte ganger rådføre meg både med andre med bredere kompetanse på feltet enn jeg selv var i besittelse av, og få mer informasjon via offentlige dokumenter, for å sjekke ut om det jeg trodde jeg skjønnte faktisk stemte.

6.3 Datainnsamling – en oversikt

Jeg har brukt flere metodiske innfallsvinkler for innhenting av data til dette prosjektet. Metodetriangulering innebærer at det tas i bruk flere metoder for å få informasjon. Dette gir mulighet for å gå i dybden på en problemstilling, og få belyst temaet eller fenomenet fra ulike sider (Grønmo, 2004) I starten av prosessen fikk jeg bistand til søk på Lovdata (vedlegg, II), som blir sett på som egen metode for datainnsamling innen forskning. Videre hentet jeg informasjon gjennomførte jeg et halvstrukturert intervju av alle landets fylkesmannsembeter, Utdanningsdirektoratet, Statens Helsetilsyn og Politidirektoratet, for å undersøke om jeg ved hjelp av en slik tilnæringsmåte ville finne eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Deretter, og med bakgrunn i det jeg fant i søk på Lovdata og informasjon fra alle landets fylkesmannsembeter, gjennomførte jeg et halvstrukturert intervju med bruk av vignett av 20 representanter med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring av etterlevelse av Opplæringsloven (1998) i offentlige kommunalt drevne grunnskoler. Jeg vil kort beskrive de ulike metodene som er brukt i dette prosjektet, etter en redegjørelse for hvordan utvalget for innhenting av informasjon ble foretatt.

Jeg har valgt å skille mellom to perioder for datainnsamling. Den første datainnsamlingen, som bestod av søk på Lovdata og halvstrukturert intervju, vil jeg fra nå henviser til som *forundersøkelsen*, og den siste perioden med halvstrukturert intervju med bruk av vignett som *etterundersøkelsen*.

6.3.1 Utvalg

Forundersøkelsen

Målet for forundersøkelsen var å kartlegge forekomst av strafferettslig forfølgning – og andre former for formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I tillegg til Lovdata, vurderte jeg følgende instanser relevante, som jeg anså å være populasjonen i mitt prosjekt: Fylkesmannen, fordi de er tillagt det største ansvaret og myndighet for tilsyn av relevant lovverk, Statens Helsetilsyn, da de har det overordnede tilsynsansvaret for helse- og sosialsektoren, Utdanningsdirektoratet, fordi de har det

overordnede tilsynsansvaret for utdanningssektoren, og Politidirektoratet, da de kunne tallfeste antall på eventuelle anmeldelser for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Jeg vurderte at dette utvalget dekker de viktigste instansene som kommer i kontakt med barn og deres familier, og som mest sannsynlig hadde en overordnet oversikt over eventuelle saker som har relevans for mitt prosjekt.

I forundersøkelsen valgte jeg å rette en forespørsel til hele populasjonen, da jeg ville sikre at det ikke fantes relevante eksempler ved ett av kontorene som jeg ikke fikk vite om fordi de ble utelatt. Utvalget for prosjektets forundersøkelse bestod derfor av 18 fylkesmannsembeter, Statens Helsetilsyn, Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet – i alt 21 informanter. Dette var tidkrevende, men etter mitt skjønn hensiktsmessig (vedlegg VIII).

Politidirektoratet og 11 av landets fylkesmannsembeter ga tilbakemelding per brev. Statens Helsetilsyn ga tilbakemelding på mail, Utdanningsdirektoratet og fire fylkesmannsembeter ga tilbakemelding per telefon. Tre fylkesmannsembeter fikk jeg ikke tilbakemelding fra. Telefonintervjuene varte fra 9 til 26 minutter.

Etterundersøkelsen

Målet med etterundersøkelsen var å få frem hvilke refleksjoner sentrale aktører med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring etter Opplæringsloven (1998) gjør seg, i forhold til konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Datainnsamlingen i etterundersøkelsen var i utgangspunktet tenkt å foregå ved bruk av fokusgruppeintervju, med informanter fra praksisnære instanser og organisasjoner, der barnevernledere, kommuneadvokater og Landsforeningen for barnevern barn var noen av forslagene. Etter forundersøkelsen ble det vurdert mer hensiktsmessig å endre både form på datainnsamling, og utvalget. Funn og informasjon fra forundersøkelsen resulterte i at jeg ønsket å flytte fokus fra det praksisnære feltet, til systemet som er satt til å sikre at lovverket blir fulgt.

Jeg avgrenset populasjonen i etterundersøkelsen til å være representanter på systemnivå innen utdanningssektoren. Populasjonen i etterundersøkelsen ble videre avgrenset til ansatte innen fylkesmannsembetene og i kommuneadministrasjonen, med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring av lovfestet meldeplikt etter Opplæringslovens (1998) § 15-3, i offentlig kommunal grunnskole.

Jeg så det som et poeng å korte ned tidsbruk på intervjuene, og i stedet få flere informanter. Utvalget til halvstrukturert intervju bestod til slutt av representanter for 20 offentlige kontorer, henholdsvis fra Utdanningsdirektoratet, ni fylkesmannsembeter og ti kommuner.

Utvalget fra kommunene ble trukket etter å ha delt inn landets kommuner i store (> 25.000 innbyggere), middels (8.000 – 20.000 innbyggere) og små kommuner (< 8000 innbyggere). De aller minste kommunene (< 3000 innbyggere) ble unntatt populasjonen, da det vil være mindre mulighet for erfaring med relevante saker i så små kommuner. Det ble trukket fra grupperinger i Nord-Norge, Midt-Norge, Vestlandet og Østlandet. Utvalget fra fylkesmannsembetene ble trukket fra samme geografiske inndeling. To fylkesmannsembeter fra Nord-Norge, to fra Midt-Norge, to fra Vestlandet og tre fra Østlandet.

13 av 20 informanter ringte meg etter forespørselen. De syv som ikke svarte ble oppringt, med påminning og spørsmål om deltakelse. To av representantene fra kommunene ønsket ikke å delta. Begge på grunn av stort arbeidspress. To fylkesmannsembeter fikk jeg aldri tak i, da kontoret ikke klarte å finne ut hvem som var mest hensiktsmessig å snakke med. Tre hadde bare glemt å ringe, men ønsket å være med i undersøkelsen. Jeg satt da igjen med 16 gjennomførte intervjuer. Intervjuene varte fra 12 – 34 minutter. Jeg vil i det videre redegjøre for hvilke metoder som ble brukt for å innhente informasjon til dette prosjektet.

6.3.2 Søk i Lovdata

Lovdata er en privat stiftelse, opprettet av Justisdepartementet og det Juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Lovdata ble opprettet i 1981, med formål å etablere og drive systemer for rettslig informasjon. På Lovdatas nettsider finnes de fleste rettskilder, som opphevede og gjeldende lover, forskrifter, Stortingsvedtak, dommer og norske sammendrag av dommer fra Menneskerettsdomstolen. Lovdata lagrer informasjon mottatt fra rettssystemet slik at det er mulig å søke opp nødvendig rettslig informasjon på en valid måte. Det arbeider 24 personer på full tid på Lovdata, som hjelper til med søk, og holder databasene oppdaterte til enhver tid.

Lovdata foretar ikke søk for andre enn for de med juridisk kompetanse. Begrunnelsen er at de ansatte ved Lovdata ikke har kapasitet til å veilede i forhold til bestemmelsene, og sikre at

resultatet av søk kan forstås på en korrekt måte. Jeg fikk bistand av advokat Rikke Lassen til å utforme og foreta søk på Lovdata. Forespørselen lød som følger:

Målet med søket er å undersøke i hvilken utstrekning det har forekommet eksempler på strafferettslig forfølgning av unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I den anledning ønsker jeg at det gjøres søk på følgende bestemmelser:

Lov om Barneverntjenester § 6-4	Lov om Helsepersonell §§ 67 og 33
Lov om Helsepersonell §§ 67 og 33	Lov om Opplæring § 15-3
Lov om Barnehager § 22	Straffelovens §§ 121, 139, 144 og 324

For alle med søkeordene:

Barnevern, opplysningsplikt, meldeplikt og straff.

Ønsker søk i baser for alle typer avgjørelser.

Tidsavgrensingen er fra 1992 til d.d

6.3.3 Intervju som metode

Intervju som metode for datainnsamling blir brukt både i kvantitative og kvalitative studier. Jeg har valgt kvalitativ metode fordi problemstillingens mål er å få frem ulike forståelser, tolkninger og refleksjoner knyttet til reaksjoner og sanksjoner knyttet til brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Disse vil være dynamiske, da de påvirkes av samfunnsdebatter, diskurser og begrepsbruk. Kvalitativ metode egner seg godt til å få frem holdninger og ulike menneskers opplevelse og forståelse av den verden de er en del av (Creswell, 2007).

Intervju kan være strukturerte, halvstrukturerte eller ustrukturerte i form. Strukturerte intervju brukes i hovedsak innen kvantitativ forskning. Innen kvalitativ forskning brukes mest halvstrukturerte eller ustrukturerte intervju (Grønmo, 2004). Intervjuene er her i mindre grad styrt av forskerens spørsmål, men har et mål om å få frem informantens egne betraktninger og refleksjoner uten unødig påvirkning fra forskeren (Aadland, 2011). I forundersøkelsen valgte jeg å konsentrere arbeidet om å få mest mulig konkret informasjon. I tillegg til søkene i Lovdata, innhentet jeg informasjon om forekomst av andre formelle reaksjoner fra offentlige myndigheter. Forespørlene som ble sendt per brev var halvstrukturerte, for å best mulig sikre at alle svarte på samme spørsmål. Resultatene av dette arbeidet, ville gi meg den

informasjonen jeg hadde behov for, for videre arbeid med prosjektet og utarbeide relevante spørsmål til den videre datainnsamlingen. På bakgrunn av informasjonen i forundersøkelsen kom jeg frem til at bruk av intervju, ved bruk av vignett var en velegnet fremgangsmåte for å få frem relevante refleksjoner. Jeg vil i dette kapittelet gi en kort beskrivelse av de to ulike intervjumetodene som er brukt i dette prosjektet.

6.3.4 Forundersøkelsen – bruk av halvstrukturerte faktuelle intervju

Jeg definerte målet med forundersøkelsen til å være: 1; jeg skal kartlegge omfang på hyppighet av formelle offentlige reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og 2; jeg skal kartlegge tilsynsmyndighetenes erfaring med saker som eventuelt er strafferettslig forfulgt, eller der det er gitt formelle, offentlige reaksjoner.

Målene med forundersøkelsen tilsa at det mest hensiktsmessige var bruk av halvstrukturerte intervju. Kvale og Brinkmann, (2010) kategoriserer ulike intervjuformer, der en av dem er faktuelle intervju. Faktuelle intervju har som målsetting å få frem faktainformasjon. Faktuelle intervjuer kan skape utfordringer, som krever en intervjuguide som må ha en viss struktur, og der begrepene i spørsmålene må være gjennomtenkt for å unngå misforståelser (Kvale og Brinkmann, 2010). Spørsmålene som ble stilt i forundersøkelsen var derfor konkrete, der jeg ønsket informasjon om kjennskap til hyppighet av strafferettslig forfølgning- og andre former for formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I forundersøkelsen fremkom allikevel innspill fra relevante sentrale aktører, som ble verdifulle i det videre arbeidet med prosjektet.

Jeg kontaktet informantene for forundersøkelsen per brev med en kort redegjørelse for mitt prosjekt, og en forespørsel om kjennskap til saker der brudd på lovfestet meldeplikt hadde ført til formelle, offentlige reaksjoner (vedlegg VIII). Jeg antok at jeg ville få svar på henvendelsene, da offentlig forvaltning har veiledningsplikt etter Forvaltningsloven (1967) §11.

Til Statens Helsetilsyn, Utdanningsdirektoratet og Fylkesmannen i landets fylker ba jeg om informasjon om eventuelle erfaringer med å gi formelle reaksjoner til helsepersonell, barnehagepersonell, utdanningspersonell eller eventuelt andre, på bakgrunn av unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Jeg ba også om informasjon om relevante saker for studien. I henvendelsen presiserte jeg at jeg ville foreta søk i Lovdata, slik at eventuelle

eksempler på strafferettslig forfølgning ville fremkomme i dette søket. Jeg ba allikevel om informasjon om de kjente til relevante eksempler. Jeg sendte forespørslene i februar 2012.

Politidirektoratet fikk en tilsvarende henvendelse på samme tidspunkt. I tillegg til spørsmålene gjengitt i avsnittet over, ba jeg her om å få tilgang til alle anmeldelser av brudd på lovfestet meldeplikt registrert fra og med 1992. Jeg henviste til Barnevernloven (1992) § 6-4, Helsepersonelloven (1999) §§ 67 og 33, Opplæringsloven (1998) § 15-3, Barnehageloven (2005) § 22, Straffeloven (1902) §§ 121, 139, 144 og 324.

6.3.5 Etterundersøkelsen – bruk av halvstrukturerte datastøttende intervju

Utvalget som ble trukket fikk forespørsel om deltakelse i intervju per brev (vedlegg IX). I forespørselen fikk de inviterte vite ordlyden i fire av fem spørsmål, som ble bedt besvart i et telefonisk intervju med tidsramme på 10 – 15 minutter. Det siste spørsmålet var et spørsmål der jeg søkte etter umiddelbare refleksjoner. Sjansen for å få umiddelbare reaksjoner blir borte dersom de som skal intervjues får vite ordlyden i spørsmålet på forhånd. Informantene ble bedt om å kontakte meg per telefon når arbeidssituasjonen deres tillot det.

Intervjuene var halvstrukturerte, der første del av intervjuet kan sies å grense til et strukturert intervju da spørsmålene søkte svar på faktainformasjon mer enn refleksjoner (vedlegg X). I form var intervjuene en kombinasjon av å være datastøttende, og begreps- og fenomenintervju, som er to av syv intervjuformer slik Kvale og Brinkmann (2010) skiller mellom ulike former for intervju. Datastøttende intervju foregår ved hjelp av eksempelvis telefon eller via internett, og er en intervjuform der forsker og informant er fysisk atskilt (Kvale og Brinkmann, 2010). Jeg ville ha informanter som var spredd geografisk over hele landet, så telefonintervju var det desidert enkleste alternativet. I tillegg vurderte jeg at det ikke var avgjørende for denne studien å ha informantens ansikt til ansikt for å få valid informasjon. Begreps- og fenomenintervju innebærer at forskeren har fokus på å kartlegge og sette fokus på variasjoner og nyanser i forhold til et fenomen (Kvale og Brinkmann, 2010). Med begrepet fenomen er dette i denne sammenheng forvaltning og refleksjon av lovverket knyttet til lovfestet meldeplikt. I tillegg vil enkelte kunne mene at intervjuene også kunne karakteriseres som konfronterende. Det var aldri intensjonen å være konfronterende, men tema i seg selv kunne oppleves konfronterende, da det er et kritisk tema som i liten grad har hatt fokus i samfunnsdebatter.

6.3.6 Bruk av vignett i intervju

Jeg valgte å bruke vignett i intervjuet i etterundersøkelsen, som jeg utarbeidet med et konstruert eksempel på en situasjon. Denne ble lagt ved i invitasjonen til intervjuet. Tanken var at de ulike kontorene kunne få mulighet til å drøfte vignetten i forkant av intervjuet. Dette fordi tema for dette prosjektet, så vidt meg bekjent, har fått lite fokus. Problemstillingene i intervju spørsmålene kunne virke enkle og selvsagte uten vignetten som bakteppe for spørsmålene.

Vignetter er velegnet for å få frem kulturelle normer, etiske vurderinger og moralske holdninger (Barter og Renold, 1999). Lovverket er en del av et samfunns moral, og har en sentral plass i denne oppgaven. Videre er vignetter godt egnet til å få informasjon om tema som av informantene kan oppleves som sensitive, og dermed vanskelige å diskutere (Barter og Renold, 1999). I forundersøkelsen opplevde jeg at temaet for oppgaven og spørsmålet om kjennskap til formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt, kunne oppleves som provoserende for de jeg snakket med. Det ble brukt relativt mye tid på å forklare hvorfor spørsmålet ble stilt. Jeg vurderte at en vignett kunne sette spørsmålene inn i en kontekst som var relevant for mitt prosjekt, på en mer effektiv måte enn tradisjonelle intervju uten vignetten som bakteppe for spørsmålene. Finch (1987) sier en vignett skal være lett å forstå for informantene, og gi tilstrekkelig kontekstuell informasjon. Vignetten lød som følger:

En far henter barnet sitt på skolen. I gangen observerer lærer at faren slår barnet så hardt at barnet besvimer. Barnet våkner raskt, og følger etter faren ut i bilen og reiser vekk fra skolen. Barnet sier i en setning dagen etter at det ikke er noe å bry seg om fordi det er vant til det. Barnet vil aldri snakke om hendelsen etter dette. Lærer melder ikke situasjonen til barneverntjenesten. Lærer orienterer rektor. Rektor legger lærerens vurdering til grunn, og velger å ikke forfølge saken.

Finch (1987) sier videre at innholdet i en vignett skal være mest mulig realistisk, og forsiktig formulert for å unngå å påvirke svarene fra informantene. Jeg valgte å spissformulere vignetten til det ytterste for å unngå diskusjoner av skjønnsmessig karakter, knyttet til om meldeplikten var utløst eller ikke. Jeg er klar over at dette er et utfordrende og interessant tema, men dette er ikke fokus i mitt prosjekt. Jeg mener allikevel at vignetten er realistisk, sett i lys av eksemplene som danner utgangspunkt for denne oppgaven.

Den største faren ved ensidig bruk av vignetter innen forskning er slik Barter og Renold (1999) ser det, at det kan være sprik mellom hva informantene tror de ville gjort, og faktisk handling i tilsvarende situasjoner. Jeg mener å ha redusert faren for denne effekten ved å ha vignetten kun som et bakteppe for spørsmålene, som kunne vært besvart uten å ha lest vignetten først. Vignetten var ment som et bakteppe, og informasjonen derfra kunne vært kommunisert på annen måte. Det ville bare tatt vesentlig mye lengre tid.

Jeg vil i det videre redegjøre for analysetilnærmingen og hvordan analysen ble gjennomført i dette prosjektet.

6.4 Analyse

Jeg har brukt hermeneutiske fortolkningsprinsipper som utgangspunkt for analysen, i kombinasjon med fortolknings meningskategorisering beskrevet i Kvale og Brinkmann (2010). Analysen av materialet fra intervjuene i forundersøkelsen og etterundersøkelsen tar utgangspunkt i temaer og begreper fra tilgjengelig teori om barn som rettssubjekt, tidligere forskning, lovverk, forskrifter, rundskriv og annen offentlig dokumentasjon.

Etter forundersøkelsen og etterundersøkelsen satt jeg med et relativt omfattende materiale. Jeg måtte finne en måte å fortolke materialet, på en slik måte at jeg kunne finne innhold til svar på forskningsspørsmålene mine. Tolkning innen forskning bringer frem utfordringer i forhold til hvilken tolkning som er den beste. Gilje og Grimen (2009) beskriver de to vanligste hermeneutiske fortolkningskriterier, Gadamer's (1900-2002) holistiske kriterie, og Q. Skinners (1940-) aktørkriterie. Jeg vil gi en kortfattet beskrivelse av hovedinnholdet i disse:

Det holistiske kriteriet innebærer at for å forstå en tekst, må man finne sammenhengen mellom alle deler i en tekst slik at disse har en logisk sammenheng, eller harmoni, med helheten i teksten. (Gilje og Grimen, 2009). Hva forfatteren har ment med teksten, eller hva individet har ment med en bestemt handling, har ingen avgjørende betydning. Begrunnelsen for dette innen denne retningen er at det er umulig å være sikker på aktørens hensikt i den kulturelle og historiske konteksten han var i akkurat da han skrev eller handlet slik han gjorde. Faren er å glemme at det kan være flere fortolkninger av helheten, og at enkelte tekster faktisk kan mangle en logisk helhet, og at man derfor kan overfortolke en tekst ut fra en for stor iver i å søke etter en sammenheng (Gilje og Grimen,2009).

Aktørkriteriet kan sees som motsetningen til det holistiske kriteriet. Aktørkriteriet innebærer å gjøre fortolkning ut fra hva aktørens hensikt med teksten eller handlingen var da det skjedde. Dette innebærer at korrekt fortolkning er den som er den samme som forfatteren av tekst eller aktøren i handlingen mente med teksten eller fenomenet det forskes på. Dette vil i sin tur innebære at en tekst ikke kan fortolkes i lys av den konteksten eller historiske tidsepoken vi befinner oss i nå, men må fortolkes ut fra aktørens kontekstuelle og historiske posisjon når teksten ble skrevet eller fenomenet fant sted. Utfordringene med dette kriteriet er at det også kreves fortolkninger for å finne forfatterens mening med en tekst, og at denne kan være utilgjengelig for oss (Gilje og Grimen, 2009).

Gilje og Grimen (2009) sier disse to prinsippene kan og bør brukes om hverandre i fortolkning innen forskning. Jeg tar til meg dette rådet. Jeg vil søke etter helheter og logiske sammenhenger i materialet fra informasjonsinnhenting, uten å glemme å stille spørsmål ved hva informantene kan ha ment med sine innspill, ut fra den konteksten de befinner seg i.

Forundersøkelsen resulterte i et datamateriale som var en blanding av formelle offentlige skriftlige svar, mail og telefonintervju. Jeg tok notater under telefonintervjuene, og disse ble skrevet i sin helhet på data innen en time etter at intervjuet fant sted. Analysen fra forundersøkelsen gikk i stor grad ut på å telle svarene fra informantene, der informantene hadde svart på om de hadde kjennskap til relevante saker eller ikke, om det var mulig å gi formelle offentlige reaksjoner for brudd på lovpålagt meldeplikt eller ikke, og om de kjente til relevante saker utenfor deres juridiske ansvarsområde. Analysen i forundersøkelsen innebar derfor mer telling enn vurderinger. Mine intensjoner med forundersøkelsen var i utgangspunktet å få mer kunnskap om forekomst av saker der det var blitt gitt strafferettslige eller andre former for formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I tillegg til dette fikk jeg også til dels mye tilleggsinformasjon, da informantene uoppfordret ga meg ulike typer refleksjoner knyttet til spørsmålene de ble gitt. Noe av dette materialet valgte jeg å systematisere og bruke i forhold til videre analyse av prosjektets totale datamateriale. Dette ble gjort ved å systematisere informasjonen i kategorier, der jeg trakk ut uttalelser fra ulike informanter som omhandlet samme tema. Disse hentet jeg opp igjen i analysen av etterundersøkelsen for å sammenlikne dataene. Dette vil fremkomme i funnkapittelet, og det vil presiseres når informasjon fra forundersøkelsen blir brukt.

Alle intervjuene i etterundersøkelsen ble gjennomført per telefon. Jeg noterte under intervjuet, og skrev ned hele setninger det jeg mente var viktig å huske spesielt godt. Under intervjuet stanset jeg enkelte ganger informanten, slik at jeg skulle rekke å skrive ned nøyaktig det som ble sagt. Innen en time etter intervjuet skrev jeg intervjuet i sin helhet på data. Jeg foretok ikke to intervjuer etter hverandre uten først å ha skrevet ned det intervjuet jeg hadde foretatt. På den måten mener jeg at jeg sikret at den informasjonen som ble gitt ble nedtegnet så eksakt det lar seg gjøre uten bruk av lydopptak.

Analysen av intervjuene ble gjennomført med det Kvale og Brinkmann (2010) kaller bricolage av blandede metoder, der hermeneutiske fortolkningsprinsipper var fremtredende i arbeidet. I fortolkningen av det skrevne intervjumaterialet, brukte jeg flere teknikker for å finne faktorer som ikke var umiddelbare ved gjennomlesning. Bricolage er en eklektisk fremgangsmåte for meningsgenerering i forskning, og er en vanlig form i intervjuanalyse. Flere teknikker brukes parallelt, som å søke etter mønstre og tema, kontrastering og sammenlikning, se hvordan faktorer oppstår og merke seg hvordan noe henger sammen med noe annet. Formålet er å utarbeide kunnskap og erkjennelse som er i logisk i sin helhet (Kvale og Brinkmann 2010).

Meningskategorisering innebærer å kode ulike kategorier i materialet, for å samle informasjon om et spesifikt tema, og få oversikt over flere informanternes uttalelser om det samme. Dette for å muliggjøre en fortolkning av informasjonen, og finne ut om det er samsvar eller uoverensstemmelser mellom ulike informanternes uttalelser (Kvale og Brinkmann 2010). Jeg har også valgt å benytte meg av noe kvantifisering av innholdet fra de 18 intervjuene i forundersøkelsen, og de 16 intervjuene i etterundersøkelsen. Kvantifisering er kun ment som et bakteppe for de fortolkningene jeg trekker frem, som kan gi et bilde av fortolkningene. Informantene fra etterundersøkelsen ble anonymisert ved at de ble gitt ulike numre. For å skille kommuner og fylkesmannsembeter, har jeg satt en K foran nummeret på den enkelte kommune, og en F foran nummeret på den enkelte informant fra Fylkesmannen. Ved referering av uttalelser fra informantene i kapittel 7, er bokstav- og nummerkode angitt.

6.5 Validitet, reliabilitet og generaliserbarhet

Det er avgjørende at all forskning blir evaluert kritisk, og at forskningen som blir publisert i størst mulig grad er pålitelig og sannferdig. Vitenskapelige studier blir oftest evaluert etter to kriterier; forskningens reliabilitet og validitet. Reliabilitet og validitet fokuserer på ulike

kriterier for å måle sannhetsverdi i en forskningsstudie. Forenklet kan reliabilitet forklares som stabiliteten av funn, og validitet som påliteligheten av funnene (Whittemore, Chase og Mandle, 2001).

For å sikre validitet er det mest avgjørende at innsamlet materiale belyser problemstillingen. Materialet må være saklig i forhold til problemstillingen, og den må være utført på en ryddig og pålitelig måte. Dette er spesielt viktig innen kvalitativ forskning, og kan sikre studiens validitet (Halvorsen, 2008). Validiteten kan styrkes ved å ha fokus på mulige feilkilder både i forhold til egen forforståelse og feil i datamaterialet. I dette prosjektet førte funnene i forundersøkelsen til at det ble vurdert hensiktsmessig å endre utvalget. Planen var å gjennomføre fokusgruppeintervju med informanter nært praksisfeltet – som barnevernledere, representanter fra Landsforeningen for barnevernsbarn og advokater/ jurister med kompetanse på barnerett. Det ble gjennomført to pilot-fokusgruppeintervjuer. Disse viste at det fremkom svært lite ny informasjon som var relevant for forskningsspørsmålene. Etter grundige vurderinger valgte jeg å endre både utvalget og intervjumetodikk. Jeg mener endringen bidro til å styrke prosjektets validitet, da jeg fikk betydelig mer klargjørende og utfyllende svar etter endringene.

En annen utfordring i forhold til ønsket og kravet om validitet i dette prosjektet, er informantenes individuelle erfaringer og kunnskap om relevant informasjon. Informantene ble hentet fra instanser, der jeg ikke har kontroll på om henvendelsen min er drøftet med kontoret som helhet, eller om svarene som ble gitt er fra den spesifikke informanten som jeg fikk informasjon fra. En risiko i forhold til validiteten i dette prosjektet, er at det kan finnes representanter fra Fylkesmannen eller fra kommuneadministrasjonen som har kjennskap til relevante saker – men som jeg ikke får informasjon om. Denne risikoen ble forsøkt dempet i valg av metode, og å øke antall informanter.

Halkier (2010) sier reliabilitet forstått som etterprøvbarhet ikke er et mål innen kvalitativ forskning. Å gjøre forskningsprosessen så transparent og eksplisitt som mulig for å muliggjøre vurdering av kvaliteten på prosjektet, er den kvalitative forskningens måte å tilpasse reliabilitetsbegrepet. Dette krever kontinuerlige beskrivelser av hvordan studien blir gjennomført fra start til slutt. En slik transparent og eksplisitt forskningsbeskrivelse er også en forutsetning for å oppnå validitet i prosjektet (Halkier, 2010). Kvale og Brinkmann (2010) erstatter kravet om reliabilitet i kvantitativ metode, med krav om bekreftbarhet i kvalitativ

metode. Funnene fra mitt prosjekt bygger på materiale hentet fra refleksjoner og betraktninger fra enkeltpersoner – selv om disse enkeltpersonene representerer instanser. Jeg hadde relativt sett få informanter, men opplevde at det var tilstrekkelig for å belyse og få ny kunnskap om mine forskningsspørsmål.

Et begrep innen teori om validitet er pragmatisk validitet. Pragmatisk validitet betyr at forskningen gir et handlingsgrunnlag (Grønmo, 2004). Manglende strafferettslige eller andre formelle reaksjoner for unnlattelse av meldeplikt er lite aktualisert i samfunnsdebatter, diskurser og medias dekning av alvorlige barnevernssaker. I diskusjonene om pragmatisk validitet blir begrepet begrunnelse byttet ut med begrepet anvendelse (Kvale og Brinkmann, 2010). Det er lite forskning i forhold til denne oppgavens tema, så jeg håper denne studien kan bidra til nye refleksjoner og danne grunnlag for diskusjoner – og også for videre forskning. Jeg relaterer dette til begrepet overførbarhet eller generalisering. Mitt datamateriale viser en så stor grad av ensartethet i forhold til uklarheter, at jeg mener det er sannsynlig at en tilsvarende studie med andre informanter fra samme instanser ville ha vist de samme uklarhetene. Dersom jeg hadde økt antall informanter ville det kunnet fremkomme nye innspill og refleksjoner, men jeg mener det er sannsynlig at uklarhetene allikevel hadde vært tilsvarende som i denne studien.

6.6 Forskningsetiske vurderinger

Krav til samtykke, konfidensialitet og vurdering av skade og nytte av forskningen, er tre av hovedfaktorene i forskningsetiske retningslinjer. Informantene som er brukt i denne oppgaven er utelukkende rekruttert fra offentlige instanser. Alle informantene ble gitt konkret skriftlig informasjon om formålet med prosjektet og fremgangsmåter som ville benyttes, for på best mulig måte sikre at de visste hva informasjonen de ga skulle brukes til. Materialet er anonymisert, både i forhold til hvilke personer som er intervjuet, hvilket kontor, og hvilken geografisk tilhørighet i Norge informasjonen kommer fra. Anonymiseringen viste seg viktig, da flere uttrykte ubehag ved å la seg intervjuet dersom det ble gitt informasjon om hvilket fylkesmannsembete eller hvilken kommune informasjonen kom fra. I denne studien mener jeg dette ikke er av betydning for leserens forståelse.

Etiske refleksjoner har vært mest relevant i forhold til nytte og skade av prosjektet. Jeg har utelukkende hentet informasjon fra offentlige instanser, og anser ikke at prosjektet har ført til skade for enkeltmennesker. Den største risikoen for å ramme noen negativt, vurderte jeg til å

være at alvorlige avsluttede saker blir satt fokus på, noe som kan medføre ekstra belastninger for de involverte. Dette er blitt veid opp mot det viktige forskningsetiske prinsippet om at ny kunnskap som kan avdekke kritikkverdige forhold og belyse svakstilte grupper skal tilstrebes (Forskningsetiske Komiteer, 2011).

Spørsmålsstillingene er utarbeidet med et klart mål om å få refleksjoner på det som for meg er viktige for å belyse forskningsspørsmålene. Pigliucci (2003) mener et viktig spørsmål innen alt vitenskapelig arbeid er ”what do I do?”. Spørsmålet krever svar på hva målet er med å gjøre akkurat det man er i ferd med å gjøre, for hvem og i hvilken hensikt. Arbeidet med dette prosjektet har ført til enkelte episoder der jeg har fått behov for å tydeliggjøre mine egne standpunkt – og da spesielt ved anklager om å ha ønske om å straffe og dømme – for straffens og dommens skyld. Svaret på Pigliuccis (2003) spørsmål er at jeg forsøker å besvare forskningsspørsmålene, for å sette søkelys på en liten og lite debattert del av utfordringene ved barns rett til beskyttelse.

7 Funn

Målet med dette prosjektet var å kartlegge forekomst av strafferettslig forfølgning- og andre former for formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Videre ville jeg undersøke hvilke refleksjoner sentrale aktører med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring av dette lovverket gjør seg, i forhold til konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt. Jeg ønsket å belyse et lite debattert tema i barnevernfeltet, og søke å finne refleksjoner fra sentrale aktører i forhold til dagens praksis. Jeg vil i dette kapitlet gjøre rede for de mest sentrale funnene fra analysen. I analysen har jeg brukt informasjon hentet fra Lovdata, intervju i forundersøkelsen, men først og fremst data fra etterundersøkelsen der hovedfokuset var tilsyn og kvalitetssikring av Opplæringsloven (1998) § 15-3. I dette kapitlet vil jeg gi en konkret beskrivelse av hva som fremkom etter analysen av materialet og vise hvordan jeg tolker og forstår det som fremkommer. I neste kapittel 8, der drøfting av funn gjøres, vil jeg forstå funnene i lys av relevant teori, lovverk, utredninger, og annet relevant tilgjengelig offentlig skriftlig materiale.

Som en innledning til dette kapitlet vil jeg minne leseren på problemstillingen og forskningsspørsmålene for studien. Disse er som følger:

Hva finnes av kjente eksempler på strafferettslig forfølgning- eller andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, for arbeidstakere som utøver sitt virke etter Opplæringsloven (1998) eller Helsepersonelloven (1999)?

Hvilke refleksjoner gjør sentrale aktører med ansvar for og kompetanse til tilsyn og kvalitetssikring av dette lovverket seg, i forhold til konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt?

Innenfor del to av problemstillingen vil jeg se nærmere på følgende forskningsspørsmål:

- Hvordan beskriver og forstår fylkesmannsembetene og kommuneadministrasjonen tilsynsansvaret knyttet til å etterse at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten følges?
- Hvilke formelle administrative reaksjoner kan unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten resultere i ?
- Hvilke refleksjoner gjør tilsynsansvarlige ved fylkesmannsembetene og kommuneadministrasjonen for utdanningssektoren seg, i forhold til dagens situasjon og praksis når det gjelder konsekvenser og reaksjoner ved brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten?

Jeg har delt dette kapittelet i fire, der jeg starter med en redegjørelse av forekomst av strafferettslig forfølgning – og andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Det andre kapitlet tar for seg hvilken forståelse tilsynsmyndighetene har av eget ansvar og gitt kompetanse, og hvordan de beskriver dette. Det tredje viser kompleksiteten i mitt tema, og hvor utfordrende tilsyn av lovfestet meldeplikt kan være. Det siste kapitlet vil vise hvilke refleksjoner sentrale aktører med ansvar- og kompetanse for tilsyn gjør seg rundt forholdet mellom tilsyn og eventuelle sanksjoner ved avdekking av brudd på meldeplikten.

7.1 Forekomst av strafferettslig forfølgning og andre formelle reaksjoner

I dette delkapittelet vil jeg redegjøre for forekomsten av strafferettslig forfølgning og andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I analysen i dette delkapittelet har jeg brukt data fra søk på Lovdata, forundersøkelsen og etterundersøkelsen.

7.1.1 Ingen identifiserte eksempler i mitt prosjekt, på at brudd på meldeplikt blir strafferettslig forfulgt

Søk på Lovdata vil finne mulige eksempler på strafferettslig forfølgning, der domstolen har gjort en behandling og kommet frem til en rettskraftig dom. I søkene på Lovdata fremkom ingen eksempler på strafferettslig forfølgning for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (vedlegg III, IV, V, VI og VII). Dersom det hadde vært eksempler på relevante saker, er det sannsynlig at disse hadde blitt registrert i Lovdatas database. Videre er det overveiende sannsynlig at dersom det hadde fremkommet saker i ettertid av mitt søk på Lovdata, ville disse vært kjent via media eller annen offentlig informasjon. Søk på Lovdata er en anerkjent metode for å søke opp valid informasjon om rettsituasjonen i Norge.

Jeg henvendte meg til Politidirektoratet for å få tallfestet antall anmeldelser for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Det viste seg at dette ikke er mulig. Jeg fikk til svar at eventuelle relevante anmeldelser er så sjeldent forekommende at de blir lagret etter ”andre paragrafer” i Politidirektoratets database; STRASAK. For å tallfeste relevante saker må Politidirektoratet åpne hver enkelt sak i denne kategorien manuelt. Dette har ikke Politidirektoratet ressurser til for et mastergradsprosjekt (vedlegg XI). Forundersøkelsen ga informasjon fra alle landets fylkesmannsembeter, og dekker således alle landets regioner. Ingen hadde kjennskap til strafferettslig forfølgning for brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Etterundersøkelsen ga sammenfallende informasjon. Ingen av de 20 informantene kjente til relevante eksempler. Det er sannsynlig at Fylkesmannen ville vært gjort kjent med en sak der unnlatelse av lovfestet meldeplikt hadde ført til en anmeldelse og eventuelt blitt forfulgt videre i rettssystemet.

Jeg vil hevde at datamaterialet fra søket på Lovdata, intervju av alle landets fylkesmannsembeter og politidirektoratet, og informasjon fra 20 informanter i halvstrukturerte intervju, gir grunnlag for å si at det er svært få, eller mulig ingen eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten.

7.1.2 Formelle reaksjoner for brudd på meldeplikt- liten forekomst for helse- og sosialarbeidere

Søk på Statens Helsetilsyn sine nettsider, informasjon fra Statens Helsetilsyn, og fra 15 fylkesmannsembeter i forundersøkelsen viser at det er få eksempler i Norge, på andre formelle reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt innen helse- og sosialsektoren. Jeg

finner enkeltstående eksempler på at Statens Helsetilsyn har gitt advarsel til helsepersonell for unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Statens Helsetilsyns rapport fra mars 2014, tar opp dette temaet og redegjør for helsepersonells opplysningsplikt til barneverntjenesten etter Helsepersonelloven (1999) § 33, og tilsynserfaringer knyttet til dette. Statens Helsetilsyn (2014) sier at antall tilsynssaker for mulig brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten er få, men at sakene de har hatt erfaringer fra har vært svært alvorlige. I perioden 2002 til 2013 har Statens Helsetilsyn behandlet åtte saker om helsepersonells brudd på lovfestet meldeplikt. I disse åtte sakene konkluderte Statens Helsetilsyn med at det forelå brudd på den lovfestede plikten. Det ble gitt totalt ti advarsler til helsepersonell i denne perioden, i etterkant av disse tilsynssakene. Fem av disse ti advarslene ble gitt i saken beskrevet i innledningen, der fem helsepersonell ble gitt advarsel i samme sak (Statens Helsetilsyn, 2014).

Statens Helsetilsyn har hatt sterkt fokus på den lovpålagte meldeplikten, Fylkesmannen har gjennomført en rekke tilsyn av om kommuner og andre instanser på forsvarlig måte sikrer at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten overholdes. Det er gitt det som kalles merknad og konstatering av avvik i kjølevannet av mange av tilsynene. Merknadene og avvikene kommer som hovedregel på bakgrunn av manglende rutiner og prosedyrer for å fange opp de mest sårbare barna, og for manglende samarbeidsrutiner mellom ulike instanser som kommer i kontakt med disse, og mangler i internkontrollen. Dette må sies å være et sterkt pedagogisk virkemiddel for å øke bevisstheten på lovpålagt meldeplikt og hensikten med dette. Tilsynsrapportene er å finne på oversiktlig nettside på helsetilsynet.no.

Dataene fra forundersøkelsen viser at alle landets fylkesmannsembeter mener det finnes mulighet i norsk lovverk og myndighet knyttet til helse- og sosial, til å gi andre formelle reaksjoner (enn strafferettslig forfølgning) ved brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Flere representanter fra Fylkesmannen presiserte at det er Statens Helsetilsyn som har myndighet til å gi formelle reaksjoner etter Helsepersonelloven (1999). Helsepersonelloven (1999) kapittel 11 hjemler Statens Helsetilsyns mandat til å gi formelle reaksjoner.

Det finnes altså enkelte eksempler på formelle reaksjoner for brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Det er Statens Helsetilsyn som har kompetanse og myndighet til å gi formelle reaksjoner til helsepersonell, og dette er kjent av tilsynsmyndighetene. Selv om det

ikke finnes mange eksempler på relevante saker som er behandlet av Statens Helsetilsyn, så viser de få sakene at det er en reell mulighet for konsekvenser dersom den lovpålagte meldeplikten brytes. Opplysningene knyttet til dette funnet er i all hovedsak hentet fra forundersøkelsen og søk på ulike nettressurser.

7.1.3 Formelle reaksjoner for brudd på meldeplikt- ingen identifiserte eksempler for utdanningspersonell i mitt prosjekt

Informasjon fra forundersøkelsen og etterundersøkelsen viste at utdanningspersonell tilsynelatende ikke risikerer noen form for offentlige formelle reaksjoner for unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I det videre vil jeg dokumentere dette med utdrag fra datamaterialet fra forundersøkelsen og fra etterundersøkelsen.

I forundersøkelsen var svarene entydige fra alle fylkesmannsembetene; det finnes ingen myndighet eller ordning til å gi formelle reaksjoner til utdanningspersonell som unnlater lovfestet meldeplikt. Det gis ulike begrunnelser for hvorfor det er slik. De følgende eksemplene er hentet fra svarene jeg fikk per brev i forundersøkelsen:

Når det gjelder utdanningspersonell er det ingen ordning med administrativ reaksjon etter som det ikke er noen autorisasjonsordning.

Fylkesmannen har ikke myndighet til å gi "formelle reaksjoner" til barnehage- og utdanningspersonell.

Loven (les: meldeplikten) inneholder ingen sanksjonshjemmel.

Begrunnelsene i forundersøkelsen for manglende relevante eksempler var flere. Noen mente at lovbestemt meldeplikt etter Opplæringsloven (1997) §15-3 beskriver unntakene i taushetsplikten, og at den ikke har noen form for sanksjonshjemmel. Andre sier at det ikke finnes noen form for autorisasjonsordning for utdanningspersonell, og at det derfor var vanskelig å tenke seg formelle reaksjoner mot enkeltpersoner:

Noen mente også at tilsyn av etterlevelse av lovpålagt meldeplikt ikke var relevant for Fylkesmannen:

Hvis utdanningspersonell bryter meldeplikten, vil dette enten håndteres av arbeidsgiver som en personalsak, eller av påtalemyndighetene og domstolene som et mulig straffbart forhold. Det finnes ingen formell reaksjon fra fylkesmannen overfor utdanningspersonell på grunn av brudd på meldeplikten.

Analysen av forundersøkelsen viser at Fylkesmannen entydig mener de ikke kan gi formelle reaksjoner til utdanningspersonell for brudd på meldeplikten, og at det derfor ikke forekommer noen eksempler på relevante saker. Både i forundersøkelsen og i etterundersøkelsen opplyser flere av informantene uoppfordret at Fylkesmannen tidvis behandler saker der foreldre hevdet at utdanningspersonale har brutt taushetsplikten ved å sende bekymringsmelding til barneverntjenesten. Slik jeg ser det kan disse sakene sees som negasjonen av relevante saker for denne studien. Jeg stiller spørsmålsteget ved hvorfor det er slik at Fylkesmannen kan behandle saker der foreldre eller eventuelt andre, reagerer på at bekymringsmelding blir sendt og hevder det er brudd på taushetsplikt, mens Fylkesmannen ikke kan behandle saker der bekymringsmelding ikke sendes, og at dette får store konsekvenser for barn.

Jeg har som nevnt ikke funnet eksempler på at utdanningspersonell har fått formelle reaksjoner for unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Dette kan ha sin årsak i et faktisk fravær av alternativer av hva disse reaksjonene kan bestå av. Alle informantene fra Fylkesmannen opplyser om det samme; Fylkesmannen har ingen andre formelle reaksjoner enn pålegg om retting til kommunene for å reagere på eventuell unnlattelse av lovfestet meldeplikt for utdanningspersonell. To sitat fra intervju materialet oppsummerer det som fremkom fra Fylkesmannen;

”Det er få sanksjonsmuligheter .. om ingen. Fylkesmannen kan gi pålegg om retting – noe som i de aller fleste tilfellene ville resultert i en endring. Dette fordi det tar seg dårlig ut om kommuner ga blaffen i Fylkesmannens anbefalinger.”

FM 2

”Fylkesmannen kan bare gi pålegg om retting til kommunen i denne saken. Fylkesmannen har ingen instruksjonsmyndighet ovenfor de ansatte eller ansvarlige. Fylkesmannen er ikke en domstol..”

FM 3

Informantene fra kommunene svarte mye av det samme på spørsmålet om mulige formelle reaksjoner som informantene fra Fylkesmannen. To av informantene nevnte ”pålegg om retting” som eneste eksempel på en slik reaksjon. Flere av informantene fra kommunene sa det samme som informantene fra Fylkesmannen, at Fylkesmannen ikke har tilgjengelige formelle reaksjoner, men materialet fra intervjuene viser også en annen måte å forstå dette på. Eksempler på dette er sitatene under:

”Fylkesmannen kunne – hvis de hadde fått vite om saken – kanskje iverksette tilsyn med kommunen, om ansatte vet om meldeplikten og vet hvordan lovverket ser ut. Hvis de finner feil, så kan de gi pålegg om retting, men de kan ikke gi konsekvenser til skolene, det måtte bli til skoleeier, som er kommunen.”

K 2

”Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet har ingen sanksjonsmuligheter. På den andre siden kan Fylkesmannen overprøve kommunen. Fylkesmannen kan kun føre tilsyn med om lover og regler følges. Har ingen sanksjonsmuligheter fordi de ikke har anledning til å si opp noen – unntatt tilsyn, da. Fylkesmannen er ingen ”trussel”.”

K 5

Sitatene beskriver det samme som informantene fra Fylkesmannen beskrev. Fylkesmannen har ingen formelle reaksjoner tilgjengelige. Det mest inngripende de kan foreta seg er å gi kommunen pålegg om retting. Pålegg om retting som gis til kommunene er i alle tilfellene jeg har sett på Fylkesmannens nettsider, og også fra Statens Helsetilsyn, et pålegg om retting på systemnivå. Dette innebærer altså utarbeiding av rutiner og internkontroll for arbeidet som blir og skal bli gjort.

Utdanningsdirektoratet sier også at det ikke finnes formelle reaksjoner som kan gis direkte til skolens personale for brudd på lovfestet meldeplikt. Ved alvorlige hendelser som Fylkesmannen og eventuelt Utdanningsdirektoratet får vite om, kunne hendelsesbasert tilsyn iverksettes. Et resultat av et slikt tilsyn kunne blitt pålegg om retting. Pålegget ville rettes til kommunen. Utdanningsdirektoratet sier det er forskjell mellom helsesiden og utdanningssiden, fordi det ikke finnes autorisasjonsordninger for utdanningspersonell. Utdanningsdirektoratet sier de er opptatt av at utdanningspersonell følger Opplæringsloven § 15-3 (lovfestet meldeplikt), og at skoleeier sikrer at ansatte er kjent med lovverket.

7.2 Forståelsen av ansvaret for å sikre at meldeplikten etterlevs

I dette delkapittelet vil jeg redegjøre for hvilken forståelse kommunene og Fylkesmannen har i forhold til tilsynsansvaret for kommunale skoler – og da spesielt i forhold til lovfestet meldeplikt etter Opplæringsloven (1998) § 15-3. Jeg startet analysen med å sjekke ut hvilken tolkning og forståelse informantene har om meldepliktens innhold. Dette begrunner jeg i at forståelsen av dette er avgjørende for hvordan selve tilsynet forstås.

7.2.1 Sammenfallende kunnskap og tolkning av meldeplikten til barneverntjenesten

Mitt funn i forhold til dette viser et stort samsvar mellom informantenes kunnskap, forståelse og tolkning av lovverket knyttet til meldeplikt til barneverntjenesten. Dataene for analyse av dette funnet er utelukkende hentet fra etterundersøkelsen.

Alle informantene, både kommunene og fylkesmannsembetene, presiserte at både lærer og rektor har selvstendig lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Lovfestet plikt til å melde bekymring etter lovverket ble ofte formulert på tydelige måter;

”Alle ansatte i skolen har individuell meldeplikt til barneverntjenesten. Skoleledelsen har ikke større plikt (med trykk på) enn læreren.”

K 1

”Skoleledelsen har dermed ikke et større ansvar (med trykk på) enn enhver ansatt, bortsett fra å sørge for rutiner og opplæring, slik at alle er kjent med sin selvstendige lovpålagte plikt.”

FM 4

Flere presiserte atplikten til å melde bekymring ikke graderes ut fra stilling i systemet. En informant oppsummerte lovfestet meldeplikt på denne måten;

”Vi har pålagt meldeplikt hvis vi får mistanke om bekymring for et barn. Alle offentlig ansatte har det. Dette er en plikt. Rektor kan ikke si at det ikke er grunnlag for melding, da det er en selvstendig plikt.”

K 2

I intervjuene fremkom gjentatte ganger at skoler ofte organiserer seg slik at det er rektor ved skolen som skriver under på og sender alle bekymringsmeldinger til barneverntjenesten. En av informantene begrunnet dette med at:

..vi (kommunen) har praksis der det er rektor som melder, og på denne måten tar både plikten og eventuelle belastninger..”

K 4

Fem av informantene – tre fylkesmannsembeter og to kommuner- kom inn på dette på eget initiativ. Tema var ikke en del av spørsmålene eller oppfølgingsspørsmålene. Et fellestrekk ved uttalelsene var at informanten informerte om at flere skoler hadde slike rutiner, samtidig som fire av fem på ulike måter presiserte, at lovfestet meldeplikt allikevel gjelder for alle ansatte ved skolen. Sitatene under er et eksempel på dette;

”Noen skoler har som rutine at det er rektor som skriver under på, og sender bekymringsmeldinger til barneverntjenesten. Dette er bare en praktisk ordning. Hvis lærer mener det er grunnlag for en bekymringsmelding kan ikke rektor mene noen ting hvis lærer vil sende meldingen.”

FM 5

”Flere skoler har som rutine at det er rektor som har ansvar for å skrive under på- og sende meldinger til barneverntjenesten. Denne form for rutine stanser uansett ikke den enkelte ansattes selvstendige meldeplikt etter lovverket.”

FM 6

”Alle har et selvstendig ansvar, men det er greit å gå tjenestevei og snakke med rektor først. Når rektor får vite (om hendelsen) har han ansvar for å melde. I vår kommune er det slik at rutinene er slik at rektor er den som melder til barneverntjenesten. Andre ansatte har lov å melde de også. . ”

K 7

Det siste sitatet kan tolkes kritisk som at informanten mener at rektors plikt etter Barnevernloven (1992) § 6-4 er gradert mer alvorlig enn lærerens. Dette fordi informanten bruker begrepet ”har lov til” i forhold til læreres meldeplikt til barneverntjenesten.

Informanten rettet dette opp igjen på oppfølgingsspørsmål, og fremholdt plikten som påhviler alle ansatte. I Barnevernloven står at offentlige organisasjoner skal, uten hinder av taushetsplikt, varsle barneverntjenesten ved alvorlig bekymring for et barn. I Opplæringsloven (1998) § 15-3 står at personalet (i skolene) skal av eget tiltak og uten hinder av taushetsplikt varsle barneverntjenesten ved alvorlig bekymring for et barn.

Utdanningsdirektoratet sa at de Høsten 2012 ga ut en veileder der lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten for utdanningspersonell var tema (Utdanningsdirektoratet, 2012). Her presiseres ansvaret hver enkelt ansatt har i forhold til meldeplikten. Videre anbefales det i veilederen rutiner for å sikre at alle er godt kjent med meldeplikten, og det blir stilt krav om at det lages et forsvarlig system for å arbeide i tråd med lovverket. I skolenes rutiner skal det utarbeides prosedyrer og rutiner for lovfestet meldeplikt. Disse skal sikre at alle ansatte i skolen – fra vaktmester til ledelse har tilstrekkelige forutsetninger for å vurdere bekymringsgrad, og sende bekymringsmelding for barn de er bekymret for. Overordnet – kommunen – er ansvarlig for at alle skolens ansatte er godt kjent med innholdet i meldeplikten (Utdanningsdirektoratet, 2012). Eidsivating lagmannsrett konkretiserte også i dom av 1999 at lovfestet meldeplikt påhviler den enkelte ansatte ved skolen, og ikke skolen som sådan (Jenssen, 2011).

Dette funnet viser at det er sammenfallende kunnskap, forståelse og tolkning av den lovfestede meldeplikten til barneverntjenesten. Dette må sies å være en avgjørende faktor for hvordan oppfølging og sikring av lovfestet meldeplikt i form av at tilsyn blir ivaretatt og forstått.

7.2.2 Tilsynsorganiseringene for skole er ikke tilstrekkelig avklart

Analysen av datamaterialet fra etterundersøkelsen viser at sentrale aktører som skal påse at det arbeides i henhold til Opplæringsloven (1998) § 15-3 i de offentlige skolene, har en uklar forståelse av hvordan dette tilsynet skal organiseres – og hvem som har ansvar for hva.

Selve analysen i dette kapitlet er gjort med data fra etterundersøkelsen. Jeg velger allikevel innledningsvis å vise ett sitat fra forundersøkelsen, som viser noe av utydeligheten jeg møtte i jakten på tilsynsorganiseringen av lovfestet meldeplikt. Sitatet under er fra et av svarene fra et fylkesmannsembete som kom per telefon i forundersøkelsen:

Jeg: hvem har ansvaret for å påse at meldeplikten blir overholdt.

Informant: det må være samfunnet rundt.

Jeg: Jeg tenkte det var naturlig at Fylkesmannen.. som har et tilsynsansvar på vegne av samfunnet.. fører tilsyn med om det arbeides i henhold til Opplæringsloven – der også meldeplikten til barnevernet er hjemlet i §15-3. .

Informant: det er ikke naturlig det.. men kanskje rektorene ved skolene må ha det ansvaret.

Her fremkommer at fylkesmannsembetet som ga informasjon mente at tilsyn av etterlevelse av lovfestet meldeplikt ikke er en del av tilsynsansvaret for Fylkesmannen. Dette til tross for at denne er hjemlet i Opplæringsloven (1998). Ett av virkemidlene for å sikre at yrkesgruppene som er pålagt lovfestet meldeplikt handler i kraft med denne, er kontroll i form av tilsyn. Lovfestet meldeplikt er en plikt som er ment å sikre at barn som lever i uholdbare situasjoner blir hjulpet ut av denne. Plikten er fastslått generelt i Barnevernloven (1992), i tillegg til i en rekke særlover. Det er utarbeidet flere retningslinjer, rundskriv og veiledere (eks Barne- og familiedepartementet, 2005, Utdanningsdirektoratet, 2012, og Barne- og likestillingsdepartementet, 2006) der plikten blir fremhevet. Fylkesmannen skal føre tilsyn med at utdanningspersonell oppfyller kravene etter Opplæringsloven (1998). Lovfestet meldeplikt er hjemlet i Opplæringsloven (1998) § 15-3, og jeg stiller derfor spørsmålsteget ved hvorfor ansvaret allikevel synes uklart.

I gjennomgang av intervjuene fremkom et tydelig skille i uttalelsene rundt tilsynsansvar mellom fylkesmannsembetene og kommunene. Alle de syv informantene fra fylkesmannsembetene svarte at det var Fylkesmannen som var delegert ansvar for tilsyn av skoleeier (kommunene) etter Opplæringslovens (1998) § 14-1. Sitatene under fra intervjuene viser tydeligheten i svarene:

Det er Fylkesmannen som har ansvar for tilsyn av skolene. Fylkesmannen fører tilsyn med kommunene, og påser at skolene har kvalitetssikringssystemer etter Opplæringsloven § 13-10.

FM 3

Opplæringsloven § 14-1 er tilsynshjemmelen som Fylkesmannen kan bruke for å foreta tilsyn i kommuner. Det kan da føres tilsyn med om kommunen overholder plikten til å sikre forsvarlighet i forhold til lovverket.

FM 1

Tilsynet utføres altså ved tilsyn av kommunen. Begrunnelsen på hvorfor tilsynet rettes mot kommunen og ikke enkeltskoler, var sammenfallende fra alle fylkesmannsembetene; at det er kommunen som er skoleeier, og dermed ansvarlig for å ha et forsvarlig system for vurdere om kravene i Opplæringsloven (1998) § 13-10 blir oppfylt.

Fylkesmannen kan ikke ha tilsyn ved enkeltskoler uten at det kommer en klagesak, eller en enkeltsak. Man må følge linjene.. og kommunen vil alltid delta i en slik tilsynssak også. Altså.. skolene er case, kommunen er ansvarlig. Det er kommunenes rett til selvstyre som gir slike utslag. Det er også kommunen som får eventuelle pålegg om retting, ikke enkeltskoler.

FM 3

Tilsynene kan foregå ved skriftlige tilsyn eller stedlige tilsyn. Fylkesmannen er både i kommuner og skoler. Det er kun etter § 9a at Fylkesmannen er pliktig å reise ut til skolene.

Det er Fylkesmannen som har ansvar for tilsyn av kommunene som skoleeier, og kommunene har ansvar for å sikre forsvarlig drift ved enkeltskoler. Fylkesmannen kan føre tilsyn ved enkeltskoler, men dette blir gjort mest etter § 9a.

FM 6

Informantene fra Fylkesmannen i etterundersøkelsen er entydige i forhold til at deres tilsyn etter Opplæringsloven (1998), foregår ved tilsyn av at kommunen som skoleeier sikrer at den enkelte skole arbeider i henhold til lovverket.

Opplæringsloven (1998) § 9a gir alle elever i grunnskoler og videregående skoler rett til et godt fysisk og psykososialt skolemiljø. Hjemmelen trådte i kraft i 2003. I 2012 avsa Høyesterett dom i en sak etter Opplæringsloven (1998) § 9a. Saksøker hadde opplevd mobbing under grunnskoleopplæringen, som hadde ført til psykososiale vansker i voksen alder. Saksøker fikk medhold i erstatningskrav mot kommunen (Høyesterett R-2012-00241-A, sak nr. 2011/1163). Mine betraktninger er at det er lite som skiller saker etter Opplæringslovens (1998) § 9a og saker som handler om brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Det er likt i den forstand at dersom ingen foretar seg noe når det er barn som har det vanskelig, fortsetter barnet trolig å ha det vanskelig, noe som kan få omfattede konsekvenser for barnet.

I datamaterialet fra informantene i kommunene var det mindre sammenfallende informasjon. Fire av syv svarte at Fylkesmannen har ansvar for tilsyn etter Opplæringsloven (1998). En av informantene uttrykker dette slik;

”Det er Fylkesmannen som bruker Opplæringsloven for å gjennomføre tilsyn. Kommunen bruker Opplæringsloven paragraf 13-10, som er forsvarlig system, i sin oppfølging av skolene, men dette defineres jo ikke som tilsyn.”

K 7

”Sånn generelt er det Fylkesmannen som har ansvaret for alt tilsyn, men kommunen er skoleeier, og skal sikre at skolene har systemer som gjør at de arbeider etter Opplæringsloven.”

K 3

Uttalelsene tyder på at disse informantene forstår organiseringen av tilsynskompetansen som er lagt til Fylkesmannen på den samme måten som informantene fra Fylkesmannen. Nedenfor er eksempler på uttalelser fra noen av de øvrige kommunene.

”Kommunen er tilsynsmyndighet med om Opplæringsloven følges ved enkeltskoler. Dette etter Opplæringsloven § 13-10. Dette er en generell lov, og det er ikke spesifikt tatt inn at det skal føres tilsyn med at lovfestet opplysningsplikt følges. Fylkesmannen kan ha generelle tilsyn med skoleeier.”

K 3

”Kommunerevisjonen sjekker kommunen om kommunen forholder seg til at vedtak som blir fattet.. for eksempel tilbud om 8 timers leksehjelp. Kommunerevisjonen kunne hatt tilsyn på meldeplikt også, men jeg ser ikke for meg hvordan det skulle gjøres. .

K 4

På kommunalt nivå har kommunen som skoleeier oppfølgingsansvar etter Opplæringsloven (1998) § 13-10. Oppfølgingsansvaret består i at kommunen har ansvar for å ha et forsvarlig system for å kunne vurdere om kravene i Opplæringsloven (1998) følges ved de enkelte skolene. I offentlige dokumenter som omhandler tilsyn etter Opplæringsloven (1998),

defineres ikke dette som tilsyn. Til informasjon kom disse informantene senere i intervjuet med uttalelser som viste kjennskap til Fylkesmannens tilsyn med kommunene etter Opplæringsloven (1998). Fylkesmannsembetene på sin side, var umiddelbart tydelige på hvem som hadde ansvar for tilsyn etter Opplæringsloven (1998). Dette kan kanskje forklares kontekstuellt. Informantene fra fylkesmannsembetene forstår muligens spørsmålet mer systemisk enn informantene fra kommunene, da dette er en større del av deres virke. For informantene i kommunene er tilsynskompetansen som er tillagt Fylkesmannen kanskje et mer sjeldent tema i arbeidshverdagen, der de måtte ”snakke seg litt varme”. På den andre siden viser datamaterialet og begrunnelsene over, at organisering av tilsyn er noe uklart.

7.3 Formelle reaksjoner og sanksjoner - et vanskelig og lite diskutert felt

Dette delkapittelet vil redegjøre for analysen av datamateriale fra etterundersøkelsen. Jeg har analysert datamaterialet med mål om å finne refleksjoner gjort av sentrale aktører med relevant tilsynskompetanse, i forhold til liten grad av formelle reaksjoner for unnlattelse av meldeplikt til barneverntjenesten.

Til nå har studien fokusert på konkrete forhold som lov- og rammeverk, systemets struktur og relevante sentrale aktørers forståelse av dette. Jeg har vist at Norge har strukket seg langt i forhold til beskyttelse av barn, i form av et lovverk som fastslår en ubetinget plikt til å varsle rette myndigheter når barn blir utsatt for vold, overgrep, mishandling og grov omsorgssvikt. Det har vært en betydelig økning av antall bekymringsmeldinger de siste tjue årene, og fokus på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten har i perioder vært omfattende. Allikevel blir samfunnet jevnlig gjort kjent med svært alvorlige saker, der det kan stilles spørsmål ved om ansatte med lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten har unnlatt denne plikten. Med utgangspunkt i mine funn synes det sjelden at de som åpenbart burde ha meldt blir gitt noen form for formelle reaksjoner fra det offentlige.

Et naturlig utgangspunkt i den videre analysen, var derfor å belyse informantenes refleksjoner i forhold til hva de mente kunne være gode virkemidler, for å sikre lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I analysen fremkom at informantene fra Fylkesmannen var skeptiske til økt bruk av sanksjoner i form av formelle reaksjoner. Temaet var utfordrende for flere, og en av informantene fra Fylkesmannen ønsket ikke å besvare oppfølgingsspørsmålet - som ble formulert på denne måten til alle informantene:

Min forundersøkelse viser at det ikke finnes eksempler på strafferettslig forfølgning, og svært få eksempler på offentlige reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt. Har du noen tanker knyttet til dette?

Hensikten med dette var å få frem hvilke umiddelbare refleksjoner informantene gjorde seg om dette, etter å ha besvart de fire hovedspørsmålene i intervjuguiden som var mer konkrete. Det var et bevisst valg å definere dette spørsmålet som et oppfølgingsspørsmål, da jeg ønsket refleksjonene som var umiddelbare. Kvale og Brinkmann (2010) definerer elitepersoner som personer med høy kompetanse innen sitt fagområde, og som vanligvis har stor makt i samfunnet. Jeg mener at mine informanter i kraft av sine stillinger kan defineres som elitepersoner. Elitepersoner har mye erfaringer med å få spørsmål om sine meninger og tanker, og det er en fare at de kan forberede svarene slik at det mer kan defineres som et innlegg mer enn en refleksjon. Kvale og Brinkmann (2010) sier at elitepersoner har en trygg status, og at det derfor kan være nyttig å utfordre informanten for å kanskje få ny innsikt.

At brudd på lovfestet meldeplikt er straffbart er en uttalelse som fremkom gjentatte ganger i intervjuene. Jeg har allikevel ikke funnet eksempler på at dette er en reell konsekvens, og dessuten at andre formelle reaksjoner forekommer svært sjelden. Jeg ønsket å få frem hvilke refleksjoner sentrale aktører med relevant tilsynskompetanse gjorde seg i forhold til dette

Jeg vil minne leseren på ordlyden i vignetten, som dannet utgangspunktet for intervjuet, og som det også ble henvist til som et konkret eksempel informasjonen skulle gis i forhold til:

En far henter barnet sitt på skolen. I gangen observerer lærer at faren slår barnet så hardt at barnet besvimer. Barnet våkner raskt, og følger etter faren ut i bilen og reiser vekk fra skolen. Barnet sier i en setning dagen etter at det ikke er noe å bry seg om fordi det er vant til det. Barnet vil aldri snakke om hendelsen etter dette. Lærer melder ikke situasjonen til barneverntjenesten. Lærer orienterer rektor. Rektor legger lærerens vurdering til grunn, og velger å ikke forfølge saken.

7.3.1 Det er lite sannsynlig at tilsynsmyndighetene anmelder brudd på meldeplikt

I etterundersøkelsen stilte jeg spørsmål til alle informantene om de tenkte at lærer og rektor i vignetten kunne anmeldes for unnlatelse av lovfestet meldeplikt. Av syv informanter fra

fylkesmannsembetene var det to som så for seg mulighet for en anmeldelse av lærer og rektor fra situasjonen i vignetten. Av syv informanter fra kommunene var det en som så for seg en anmeldelse som en mulighet. Av til sammen 14 informanter var det tre som mente at lærer og rektor i vignetten hadde utøvd et så alvorlig pliktbrudd at de ville vurdert å anmelde forholdet. Det er allikevel ingen av disse tre informantene som mente avgjørelsen var enkel eller selvfølgelig. Uttalelsene under viser dette:

”Ja, det ville jeg (kunne anmelde) ha vurdert. Det finnes noen virkemidler for utførelse av brudd på ansvaret til de ansatte. Ut fra eksemplet ville jeg ha gått på rektor, ikke på den enkelte lærer. Det kan hende en anmeldelse oppleves dramatisk, men vi måtte ha vurdert det. Jeg ville vurdert det i samråd med en jurist.”

K 7

”I denne konkrete saken mener jeg at lærer og rektor bør kunne anmeldes. Vi ville brukt mange andre kanaler før vi ville valgt å anmelde skolepersonell. Tilsyn er for eksempel et virkemiddel for å oppnå endring der dette er nødvendig.”

FM 5

”Både lærer og rektor kan anmeldes, men dette er ikke vanlig. Årsaken er nok at det er vanskelig å rette pekefingeren mot EN person. Straffeloven stiller krav om at saken skal være bevist utenom enhver tvil, og dette er vanskelig når vurderinger om å melde eller ikke foregår i en persons hode. Fylkesmannen har den samme plikten til å melde, og dersom dette ikke blir gjort medfører dette et straffeansvar etter Straffeloven – som det gjør for alle andre offentlige ansatte.”

FM 1

Som det fremkommer av sitatene, er ikke vurderingene av om utdanningspersonell i en tilsvarende sak som i vignetten skal anmeldes for unnlattelse av lovfestet meldeplikt selvsagte. I vignetten er casen spissformulert på en slik måte at det skal være minst mulig rom for skjønn. Allikevel virker det lite sannsynlig for de fleste at unnlattelsen av lovfestet meldeplikt skulle føre til en anmeldelse. Sitatene over er fra de tre som mente en anmeldelse var på sin plass i forhold til vignetten. De 11 andre informantene ville ikke anmeldt, men hadde allikevel ulik grad av tvil om de kanskje skulle mene noe annet. Sitatene under viser noe av dette;

Hvis noen unnlater å melde til barnevernet i så alvorlige saker, kan det være straffbart. I verste fall kan Fylkesmannen anmelde (vår) kommune. Det skulle vært veldig mye til før vi anmeldte en lærer eller rektor. Kommunen er overordnet for rektor og lærer. De er i samme kommune.

K 6

Informanten uttrykker tanker om hvilke konsekvenser kommunen kan bli gitt fra Fylkesmannen i en tilsvarende sak. Informanten er bevisst at det er straffbart å unnlate lovfestet meldeplikt, men mener allikevel at kommunen ikke kan anmelde egne ansatte. Begrunnelsen er, slik jeg ser det, begrunnet i lojalitet. En annen informant vurderer spørsmålet på tilsvarende måte;

”At en kommune anmelder sine egne er for enkelt, fordi de da hadde overlatt til rettsapparatet å ordne opp. Det blir som å farge treneren rød fordi laget han trener spiller dårlig”.

K 5

Her fremkommer den samme lojaliteten som i forrige sitat, og lojaliteten synes sterkere enn lovverket. Det er flere informanter som hevder at det er straffbart å unnlate meldeplikt til barneverntjenesten, men det stopper ved denne konstanteringen.

Også informantene fra Fylkesmannen er overveiende skeptiske til mulighet for å anmelde brudd på lovfestet meldeplikt. På denne måten finner jeg samsvar mellom svarene fra henholdsvis kommunene og fylkesmannsembetene. Nedenfor følger et utvalg av sitatene, for å vise dette;

”At vi skulle ha anmeldt.. nei.. tror ikke det hadde skjedd, altså.. Jeg ser ikke helt hva godt det ville kommet ut av det. Det er kanskje bedre om kommunen forstår bedre at det må være et fokus på meldeplikten, og at det kan gjøre slik at flere melder til barnevernet når de skal.”

K 2

”Det ville ikke vært naturlig å anmelde forholdet, da Opplæringsloven ikke har et straffeansvar – er usikker på hvordan dette skulle gjøres i såfall.”

FM 4

Å anmelde læreren/ rektoren er en "fremmed tanke", men sikkert en mulighet.

FM 2

I prosjektet rundt denne oppgaven er mitt fokus hva tilsynsmyndighetene innen utdanningssektoren ville vurdert. Mine funn viser at det er svært lite sannsynlig at brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten fører til en anmeldelse fra dem – også i de mest alvorlige sakene.

7.3.2 Å føre tilsyn med etterlevelse av Opplæringsloven (1998) § 15-3 er utfordrende

Analysen av datamaterialet fra etterundersøkelsen viste at sentrale aktører med ansvar for og kompetanse til tilsyn av om lovfestet meldeplikt etterfølges, har forklaringsmodeller og begrunnelser som på mange måter både bekrefter og til dels forsvarer dagens praksis med manglende formelle reaksjoner på unnlattelse av meldeplikten.

"Hvis det hadde vært eksempler på strafferettslig forfølgning kunne dette kanskje ført til at de berørte fikk en tilfredsstillelse. På den andre siden kan det være mer hensiktsmessig for fremtiden om tilsyn kan endre en praksis. Dette er hensikten med tilsyn."

FM 5

Informant: "Siden det er vold denne casen omhandler, ville nok Fylkesmannen også ha vurdert en anmeldelse".

Jeg: Tenker du da anmeldelse av far.?"

Informant: "Ja, selvfølgelig. Vold er straffbart."

Jeg: Ville Fylkesmannen vurdere å anmelde lærer og rektor for unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten også?"

Informant: "nei. Hvis FM fører tilsyn med kommunene, dreier tilsynene seg om systemene, og om rutiner er laget og følges. Fylkesmannen kan kun oppdage brudd på rutinene."

FM 6

I løpet av intervjuene fikk jeg til dels mange refleksjoner rundt hvorfor forekomsten av formelle reaksjoner for unnlattelse av lovfestet meldeplikt er lav. Jeg opplevde også at informantene på eget initiativ reflekterte rundt dette, og viste usikkerhet rundt temaet.

”Jeg synes egentlig ikke det er så rart at det ikke er flere eksempler. Det finnes jo systemer for å . . nei jeg vet ikke helt. Men det blir uansett veldig annerledes med ansatte innen helsesektoren, fordi de har autorisasjoner, og det har jo ikke lærere. Så de kan jo ikke frata lærere noe. Da måtte de i såfall miste jobben sin. Men vi må ha tro på at folk kan bedre seg, og alle vil oppleve at det skjer feil også i blant.”

K 2

”Jeg tror at det er bedre muligheter for å få til forandring som er god ved å påpeke feil, rette opp feilene og ha en dialog rundt praksis, enn å anmelde de som har gjort en feil. Men . . det var jo en alvorlig sak. . kanskje de skulle vært anmeldt. . nei, jeg vet ikke..”

FM 7

”Vi har diskutert manglende meldinger ved kontoret. Meldeplikten er nedfelt i svært mange lovverk, og at det dermed kan tas for gitt.. uten at dette stemmer.. altså at alle ansatte er klar over denne plikten.”

FM 1

Det er et poeng at meldeplikten er nedfelt svært mange steder i norsk lovverk, og videre at den er gitt stort fokus både i form av forskning, nasjonale tilsyn, veiledere, retningslinjer og i media. Det kan være at denne oppmerksomheten på lovfestet meldeplikt gir en tro på at plikten til å melde bekymring for barn i vanskelige omsorgssituasjoner er tilstrekkelig belyst, og at den følges. Andre refleksjoner til praksis knyttet til manglende formelle reaksjoner på unnlattelse av lovfestet meldeplikt var rettet mot kommunen som system;

” Det er kun de som var i situasjonen som vet noe om saken. Du (meg som intervjuer) burde egentlig snakket med personalsjefene i kommunene. Det er der mange slike saker stopper. . .Når reaksjoner skal gis, er det vanskelig å peke på en enkelt ansatt som den skyldige i at barneverntjenesten ikke har fått vite noe. Det er lettere å holde kommunen ansvarlig enn en lærer for eksempel.”

K 7

Situasjoner som i vignetten, blir i følge denne informanten ofte håndtert innad i kommunen. På ett vis er dette svært logisk. Dersom kommunen varsler Fylkesmannen om situasjonen, er

pålegg om retting den eneste reaksjonen Fylkesmannen kan gi. Og den blir gitt til kommunen. Systemet er således bygget opp på en slik måte at den instansen som burde varsles ved pliktbrudd, er den instansen som har mulighet til å gi reaksjoner. Problemet er at de kun gir reaksjoner til kommunen og ikke til den som har utøvd pliktbruddet. Dette skiller seg fra strukturene innen helse- og sosialsektoren, og får konsekvenser. Det er trolig lettere for tilsynsmyndigheter å holde en kommune ansvarlig, enn en enkelt ansatt. En kommune er uten ansikt og følelser, og det får ikke personlige konsekvenser for noen. Prinsippet om at det er kommunen som er ansvarlig for å påse at skolene har forsvarlige system for å arbeide i tråd med lovverket er kanskje hensiktsmessig. Dette både fordi kommunen er skoleeier, men også fordi kommunen har en naturlig nærhet og kjennskap til sine skoler. På den andre siden kan det kanskje stilles spørsmål ved om en organisering tilsvarende som innen helse- og sosial ville kunne sikret bedre beskyttelse av barns rettigheter.

To av informantene problematiserte det å gi formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt, og forklarte den lave forekomsten på to litt ulike måter. Under følger utklipp fra innholdet i intervjuene med disse informantene. Dette var to uttalelser som skilte seg ut fra de andre informantene. Allikevel mener jeg det er viktig å sette lys på dem, fordi de gir viktige bidrag til å forstå hvor ulike betraktninger sentrale aktører innen barnevern har.

Hvis jeg går ut og slår ned en person, er det lettere å bevise dette og strafferettslig forfølge enn hvis det skal reageres på noe som ikke (med trykk på) ble gjort. Det er fryktelig vanskelig å finne straffereaksjoner på unnlatelse av meldeplikt. Det er vanskeligere å håndtere unnlatelser og likegyldighet, enn aktive handlinger. Læreren og rektoren valgte å ikke oppleve det så alvorlig. Det er ikke hensiktsmessig å anmelde alle slike saker. Det er snakk om opplevelser av virkeligheten

K 4

Jeg er sikker på at ingen skoler ville håndtert denne saken (vignetten) på denne måten. Det er 600.000 elever i grunnskolen, og slike alvorlige saker skjer ikke, fordi skoler da ville meldt. Det har ikke skjedd at ansatte er meldt til politiet, noe som kan skyldes at det som regel er ordnede forhold. Jeg tror at meldeplikten er så allment kjent, at meldinger kommer mer rettidig enn tidligere.

FM 3

Disse to informantene uttrykker på hver sine måter at det kan være legitime forklaringer til dagens praksis med manglende eksempler på reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt. Den første mener det er en naturlig følge av at det er problematisk å bevise noe som ikke blir gjort. Videre at uavhengig av hvor tydelige signaler et utdanningspersonell får om at barn blir utsatt for mishandling, omsorgssvikt eller misbruk, er hver ansatt i sin rett til å vurdere situasjonen skjønnsmessig. Dette er et problematisk standpunkt, fordi forskning viser at profesjonelle, blant annet utdanningspersonell bruker mekanismer for å slippe å se lidelser barn er i. Mekanismene kan være bagatellisering, rasjonalisering, overidentifisering med foreldre og projisering (Cramer P. 1998). Den andre informanten hevder at slike saker aldri har skjedd, og aldri vil oppstå. Årsaken til få reaksjoner for unnlatelse av lovfestet meldeplikt er etter denne informantens forståelse, at det ikke skjer at utdanningspersonell ikke melder alvorlige saker. Dette kan få som konsekvens at systemet ikke blir oppmerksomme på utfordringene som faktisk finnes. I tillegg vil ansatte i systemet bli fratatt det ansvaret som loven gir dem i et slikt resonnement. Statens Helsetilsyn anslår at ni barn dør hvert år på grunn av mishandling Statens Helsetilsyn, 2009, s.15). VG foretok i 2010 en gjennomgang av rettskraftige dommer, tallmateriale fra politiet og statistikk fra KRIPOS. De fant at det var 33 barn som var drept eller dødelig mishandlet av sine foreldre fra 2000 til 2010 (Vinding og Wibe-Lund, 2010). Dette i tillegg til alvorlige saker som blir kjent via media viser at Norge fortsatt har store utfordringer i forhold til å klare å beskytte også de aller mest sårbare barna.

7.3.3 Kritisk til sanksjoner – tro på tilsyn!

I analysen av datamaterialet finner jeg at informantene fra Fylkesmannen er generelt kritisk til sanksjoner for brudd på meldeplikten. Langt de fleste mener at tilsyn er den beste måten å sikre at den lovfestede meldeplikten blir overholdt. Informantene mener i all hovedsak at det pedagogiske nivået som tilsyn utgjør, er et bedre alternativ enn å gi reaksjoner eller sanksjoner. Å forebygge brudd på lovfestet meldeplikt blir ansett å være det beste – og eneste - alternativ av nær sagt alle informantene. Informantene mener tilsyn er et mer effektivt tiltak enn at samfunnet skal gi formelle reaksjoner eller eventuelt strafferettslig forfølge enkeltsaker. Sitatene under oppsummerer refleksjonene som ble gitt av informantene fra Fylkesmannen. Informantene ble spurt om hvilke refleksjoner de gjorde seg om at det ikke finnes eksempler å strafferettslig forfølging – og andre formelle reaksjoner for brudd på meldeplikten til barneverntjenesten;

”Jeg tror det er mer hensiktsmessig (enn reaksjoner og sanksjoner) for fremtiden om tilsyn kan endre en praksis. Dette er hensikten med tilsyn. Oppfølgingstilsyn kan brukes for å sikre at endringer som blir gjort til det bedre følges opp og fungerer videre.”

FM 5

”Dette er en tankevekker for både Fylkesmannen og kommunene.. det bør nok være større grad av tilsyn i forhold til meldeplikt.”

FM 2

”Jeg tror ikke at sanksjoner er veien å gå for å få flere meldinger til rett tid.”

FM 1

Informantene fra Fylkesmannen viste stor grad av enighet i forhold til at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten sikres best ved tilsyn som er dagens praksis, uten økt bruk av formelle reaksjoner eller strafferettslig forfølgning.

Informantene fra Fylkesmannen reflekterte i liten grad over at brudd på lovfestet meldeplikt kan få store konsekvenser for barnet. Flere kom derimot inn på bakenforliggende begrunnelser for hvorfor det er utfordrende for de meldeplikten gjelder for, å melde bekymring for et barn til barneverntjenesten. Temaene var oppsummert; manglende tillit til barneverntjenesten, frykt for at samarbeid med foreldrene ødelegges, manglende kompetanse på tolkning av barns signaler på omsorgssvikt, frykt for konflikt og represalier og utfordrende skjønnsutøvelse. Dette var ikke et spørsmål i intervjuguiden, da dette blir et for omfattende tema å ta inn her. Problematikken er også belyst i en rekke studier tidligere (for eksempel studiene beskrevet i kapittel 5, i tillegg til).

Det tilsvarende datamaterialet fra kommunene var mer sprikende. I forhold til oppfølgingsspørsmålet, oppdaget jeg at to av informantene ikke svarte direkte på spørsmålet, men ga utfyllende informasjon om hvilke tanker de hadde i forhold til å anmelde utdanningspersonale for brudd på meldeplikt. To av informantene forklarte hva de faktisk gjorde for å bevisstgjøre ansatte i sine skoler, og en av informantene sa at spørsmålet var vanskelig å besvare. De to informantene som faktisk svarte på spørsmålet startet begge med følgende umiddelbare reaksjon:

”Det forundrer meg ikke..”

K 7 og K 6

Disse to informantene gir slike begrunnelser for hvorfor det ikke forundrer dem;

”..det er dramatisk å anmelde! Det sitter nok langt inne å anmelde folk. Det er bedre å gi en advarsel.”

K 6

”Det handler om at når barn først får hjelp, er det ofte at de som hjelper dem ser at noen burde sett for lenge siden. At noen kunne og burde ha meldt på et tidligere tidspunkt. Men da blir det slik at barnet nå får hjelp, så da blir det sjeldent sett veldig mye bakover i livet til barnet. Slike situasjoner blir ofte lagt lokk på i kommunene. Saken blir internt i kommunen, som velger å gjøre noe eller ikke gjøre noe.”

K 7

Dette er også en refleksjon i forhold til årsaken til manglende strafferettslig reaksjoner fra samfunnet for unnlattelse av lovfestet meldeplikt. Når barnet først har kommet inn i et system som kan gi barnet hjelp, vil arbeidet med å sikre barnet en bedret situasjon ha et mer overordnet fokus enn å undersøke om noen burde ha meldt tidligere. Dette kan være en viktig forklaring på hvorfor det forekommer få reaksjoner, da det er sannsynlig at unnlattelser først fremkommer når barnet (etter for lang tid) får den hjelpen og beskyttelsen det har rett til. Informanten er nøytral i forhold til om dette er riktig praksis eller ikke i denne uttalelsen.

8 Drøfting

I det videre vil jeg drøfte funnene i lys av teori, lovverk, offentlige rapporter, utredninger og annet offentlig tilgjengelig relevant materiale. Overordnet er følgende mine viktigste funn:

- 1- Det er trolig ingen eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten.
- 2- Det er liten forekomst av andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og trolig ingen eksempler for utdanningspersonell.

- 3- Organiseringen som skal føre tilsyn med og kvalitetssikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten etter Opplæringsloven (1998) § 15-3 synes uavklart både i forhold til lovverk og hvem som har reell myndighet og kompetanse til å føre tilsyn.
- 4- Tilsynsmyndighetene har liten tro på strafferettslig forfølgning og andre former for formelle reaksjoner som følge av utdanningspersonells brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten.

Drøftingen vil trekke inn både helse- og sosialsektoren, og utdanningssektoren, men vil ha et primært fokus på lovfestet meldeplikt for utdanningspersonell som arbeider etter Opplæringsloven (1998). Dette mener jeg er naturlig, da jeg i etterundersøkelsen valgte å fokusere spesielt på dette.

8.1 Bekymring for barn - underrapportering synes sannsynlig

De tre studiene referert i kapittel 5 synliggjør utfordringer knyttet til lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og hvilke faktorer som kan bidra til underrapportering av bekymringer for barn. Appelbaum (1999) viser i sin studie at lovfestet meldeplikt unnlates med argumenter om frykt for å skade relasjonen til klientene, frykt for å ta feil og mangelfullt samarbeid med barneverntjenesten. Bunting (1999) viser i sin studie at underrapportering kan ha årsaker som tidligere negative opplevelser med rettssystemet, frykt for eget ubehag på andre måter og negative holdninger til barneverntjenesten. Backe-Hansen (2009) viser at en viktig faktor som kan bidra til unnlater av lovfestet meldeplikt er mangelfull samarbeid med barneverntjenesten.

Det foreligger mange forskningsbaserte studier som gir ulike forklaringsmodeller for å forstå unnlater av lovfestet meldeplikt (i tillegg til tidligere refererte: bl.a. Harris, Sidebotham og Welbury, 2006 og Sege et al, 2011). De fleste studiene fokuserer på enkelte yrkesgrupper, som tannleger (Kvist et al. 2012), helsesøstre (Sege et al., 2011), helsepersonell i sykehus (Jordan og Moore-Nadler, 2014) og barnehagepersonell (Backe-Hansen, 2009). Det kan synes som at dersom disse studiene ble sett i sammenheng, ville mange av de samme temaene gå igjen – frykt for ubehag, manglende tillit til barneverntjenesten og frykt for å ta feil i bekymringene er slik jeg ser det, gjentakende tema i studiene.

Det er ikke mulig å fastslå hvor mange barn som opplever vold, mishandling og omsorgssvikt. Det foreligger få norske forskningsbaserte studier, der det er søkt å finne svar på dette.

Mossige og Stefansen (2007) gjennomførte en kvantitativ studie av 7000 avgangselever på videregående skoler i Norge i 2007. Resultatene viste at åtte prosent av elevene var utsatt for minst ett tilfelle av grov vold i hjemmet. To prosent oppga at de hadde opplevd grov vold flere enn ti ganger. I Norge er det per februar 2014 ca 618 000 barn i grunnskolealder. Studien til Mossige og Stefansen (2007) vil innebære at vi kan indikere at det er ca 12.400 barn i grunnskolealder som lever med gjentakende grove overgrep i hjemmene sine.

Utdanningspersonell er i en særstilling i forhold til å fange opp og hjelpe utsatte barn. Så nær som alle barn i Norge blir elever i grunnskolen og tilbringer store deler av barndommen tilknyttet skolen. Den omfattende kontakten utdanningspersonell i skolene får med nær sagt alle norske barn, skulle gjøre det nesten umulig å ikke fange opp informasjon om barns situasjon utenfor skolehverdagen. Dette kunne skape forventninger om at utdanningspersonell stod for majoriteten av bekymringsmeldinger til barneverntjenesten.

Det er ikke mulig å tallfeste hvor mange unnlater av lovfestet meldeplikt som skjer årlig. Bunting (2009) mener at underrapportering til barneverntjenesten er et alvorlig problem. Medias dekning viser at det skjer unnlater i de groveste og mest åpenbare saker. Det er derfor nærliggende å tenke at det sannsynlig også skjer i mindre åpenbare saker der behovet for bruk av skjønn er større. På den andre siden har det vært en betydelig økning av meldinger til barneverntjenesten de siste ti årene. I 2003 mottok barneverntjenesten 20.096 meldinger. I 2012 mottok barneverntjenesten i alt 36.652 meldinger.

Av de 36.652 meldingene til barneverntjenesten i 2012, kom 4.948 fra utdanningspersonell som utgjør 13,3 % av meldingene til barneverntjenesten totalt (SSB 2013). Til sammenlikning mottok barneverntjenesten i samme periode 2.150 meldinger fra barnevernvakt og 4.117 meldinger fra politi. Begge disse kan betraktes som nødetater, som i liten grad følger opp barn over tid. Til sammen stod nødetatene for 17,1 % av meldinger til barneverntjenesten – altså signifikant flere enn fra utdanningspersonell - som i vesentlig større utstrekning er i kontakt med de samme barna. Ansatte som utfører arbeid etter Helsepersonelloven (1999) som er tatt med i statistikken – skolehelsetjenesten, ansatte i psykisk helsevern for barn og/eller voksne og lege/ sykehus stod for 5.751 av bekymringsmeldingene, noe som utgjør 15,7%.

Ranes og Ødegård (2013) har gjennomført en kvantitativ studie på masternivå, der de undersøker mekanismer som kan virke hemmende på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og i hvilken grad denne plikten overholdes. Utvalget var hentet fra ansatte ved 60 grunnskoler, med 995 respondenter. De har funnet at det er en rekke faktorer som kan være medvirkende til at utdanningspersonell unnlater lovfestet meldeplikt. Raner og Ødegård (2013) konkluderer med at utdanningspersonell mangler forutsetninger for å kunne etterfølge lovfestet meldeplikt. Dette begrunnes blant annet med at det er lite fokus på utsatte barn i grunnutdanningen, og at utdanningspersonell mente de har for lite kompetanse til å vurdere alvorlighetsgrad av symptomer. Utdanningspersonell etterlyser verktøy der bekymring kan systematiseres og konkretiseres. Videre finner Raner og Ødegård (2013) at utdanningspersonell oppgir at tidligere opplevelser av mangelfull oppfølging etter inngitt bekymringsmelding fra barneverntjenestens side, kombinert med liten grad av samarbeid medvirker til unnlater.

Forskning kan bidra til ny forståelse og at det fokuseres sterkere på alvorligheten av lovfestet meldeplikt, som i sin tur bedre kan sikre barns rett til beskyttelse.

8.2 Intet ris bak speilet

Mine funn viser at det er det forbundet med svært lav risiko for formelle reaksjoner, å unnlate lovfestet meldeplikt. Jeg har ikke funnet noen eksempler på at slike saker er brakt inn for rettslig prøving i forhold til straffbarhet (vedlegg III). Jeg fant i tillegg ingen eksempler i mitt materiale, på andre former for formelle reaksjoner fra tilsynsmyndigheter til utdanningspersonell for brudd på lovfestet meldeplikt, og kun enkeltstående eksempler på det samme for helse- og sosialarbeidere. På den ene siden har barn rett til beskyttelse, på den andre siden er det få inngripende konsekvenser for de som skulle bidra til å sikre beskyttelse av barnet men ikke gjorde det.

Jeg stiller spørsmål ved om den lovfestede meldeplikten til barneverntjenesten kan fastslås implementert- både generelt - og spesielt i forhold til utdanningspersonell. Loven sier at det er en ubetinget plikt, men noe synes å mangle for at dette kan ansees reelt. Det argumenteres for og forklares hvorfor det er vanskelig å melde bekymring, og det stilles i relativt liten grad kritisk lys på saker der meldeplikten synes brutt. Dette synes også å gjelde i ulike forskningsrapporter som omhandler lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Flere studier viser til bekymringsfull grad av underrapportering (Ranes og Ødegård, 2013, Bunting, 2009,

Kvist et al., 2012). Backe-Hansen (2009) fremmer i sin rapport flere begrunnelser fra barnehagepersonell, i forhold til hvorfor det er utfordrende å etterleve den lovfestede meldeplikten til barneverntjenesten. Hun fokuserer flere satsningsområder for å redusere faren for underrapportering. Det viktigste, slik jeg leser rapporten til Backe-Hansen (2009), er å styrke samarbeidet mellom barnehagene og barneverntjenestene. Dårlig samarbeid og mangel på informasjon fra barneverntjenesten er to tema som er gjentakende tema fra informantene i hennes studie. Det fokuseres i liten grad på at ansatte i barnehage har en ubetinget plikt – uavhengig av dårlig samarbeid og manglende informasjon fra barneverntjenesten.

I forhold til utdanningspersonell finnes det ingen tilsynsordning som på en effektiv måte etterser at meldeplikten til barneverntjenesten etter Opplæringsloven (1998) § 15-3 etterleves. En annen utfordring er mangelen på alternativer til reaksjoner i eventuelle saker der tilsynsmyndighetene fant brudd og avvik etter Opplæringsloven (1998) § 15-3, tilsvarende myndigheten som Statens Helsetilsyn er delegert i henhold til Helsepersonelloven (1999), .

8.3 Fenomenet straff

Som vist til nå i denne oppgaven, vil det å unnlate lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten svært sjeldent innebære konsekvenser eller straff i juridisk forstand.

Straff som begrep kan defineres på ulike måter alt etter hvilken kontekst begrepet brukes i forhold til. Med begrepet straff i forhold til mitt prosjekt mener jeg ikke ”smekk på lanken” eller husarrest, men den formelle bruken av straffebegrepet. I 1976 definerte Johannes Andenæs begrepet straff som ”Et onde som staten påfører lovovertrederen på grunn av lovovertreddelsen i den hensikt at det skal føles som et onde”, som Høyesterett tok til vurdering og sluttet seg til. Siden da har dette vært den alminnelige definisjonen av begrepet straff i rettssystemet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2008). Informantene var overveiende skeptiske til bruk av straff, og det var få som mente at straff kunne løse, eller lette utfordringene i forhold til eventuell underrapportering. Straff er et omdiskutert tema og det er mange aktører som mener straff ikke virker allmennpreventivt. Ett av funnene viser at tilsynsmyndighetene mener straff eller andre administrative reaksjoner som følge av brudd på lovfestet meldeplikt ikke er hensiktsmessig eller nødvendig. Eide (2011) hevder at Norge har liten interesse av det allmennpreventive, og at Norge har et for stort fokus på det individualpreventive. Eide (2011) mener at det å hevde at straff ikke har allmennpreventiv

virkning, ikke har empirisk gyldighet. Det er foretatt en rekke studier i flere land, som sier at en økning av risiko for straff har en preventiv virkning på allmennbefolkningen (Eide, 2011).

Straffens formål er å få mennesker til å leve i henhold til rettsreglene (Justis- og politidepartementet, 1983). Norges offentlige utredninger; Fra bot til bedring (Justis- og politidepartementet, 2003), anbefaler på generelt grunnlag redusert bruk av straff, og økt bruk av administrative sanksjoner der dette er et alternativ. Utvalget anbefaler at dersom det skal innføres nye sanksjoner, bør dette skje i forhold til særlover der det allerede finnes et kontrollorgan som fører tilsyn, og som kan gis myndighet og kompetanse til å gi administrative sanksjoner. Fylkesmannen har mandat for å føre tilsyn etter Opplæringsloven (1998) – der meldeplikten til barneverntjenesten er hjemlet. Utvalget gir fire kriterier for innføring av sanksjoner: at det er nødvendig og tilstrekkelig med innføring av sanksjoner, at interessene som søkes sikret ansees så viktige at sanksjoner er nødvendig, sikre at straffbare handlinger søkes avdekket og at sanksjonene håndheves. Et viktig argument som utvalget mener taler for innføring av sanksjoner, er at dette er en mer effektiv håndhevelse enn bruk av straff. Utvalget mener at dersom borgere eller bedrifter kan la være å etterleve lovverket uten at dette fører med seg noen risiko for konsekvenser, vil dette svekke tilliten til samfunnsinstitusjoner som Storting, forvaltning, politi, påtalemyndighet og domstol (Justis- og politidepartementet, 2003). Funnene mine viser at tilsynsordningene for å sikre etterlevelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten er uavklart og at den i liten grad fungerer etter hensikten. På den andre siden er kriteriene som utvalget peker på allerede på plass i forhold til Opplæringsloven (1998) generelt, men allikevel i liten grad synes å gjelde meldeplikten etter Opplæringsloven (1998) § 15-3.

Informantene i mitt prosjekt henviste gjentatte ganger til at de hadde et stort fokus på meldeplikten til barneverntjenesten, og at dette var tema i samarbeidsmøter og på ulike konferanser og kurs, og også i tilsynsbesøk. Jeg snakket ikke med en eneste informant som ikke mente at dette var et viktig tema som burde få sterkt fokus. De aller fleste mente at faren for underrapportering var stor, og at dette kunne få alvorlige konsekvenser for barn. Allikevel var informantene generelt svært skeptiske til bruk av straff eller andre administrative reaksjoner. Noen argumenterte med at skaden allerede var skjedd, andre at den ofte nødvendige bruken av skjønn i slike saker gjør det vanskelig å på en tilstrekkelig god måte bevisføre at unnlatelse hadde skjedd. Andre viste til at dette ikke er tilsynsmyndighetenes oppgave. Skepsisen informantene viste til bruk av straff og administrative reaksjoner for

unnløtelse av lovfestet meldeplikt var stor. Kanskje dette blant annet skyldes synet på hva straff er? Jakobsen (2009) sier at en måte å forstå straffeforfølging av et menneske, er at dette er en måte å vise at mennesket er fritt og selvstendig, og i stand til å ta valg på vegne av seg selv. Dette innebærer også å ta ansvar for sine handlinger og gjøre opp for seg. Dersom samfunnet ikke stiller et menneske til ansvar for sine handlinger, sier samfunnet at dette mennesket ikke har eller ikke kan ta ansvar. Å ikke ta ansvar reduserer et menneskes status i vesentlig grad (Jakobsen, 2009). Utdanningspersonell, og også til en viss grad helse- og sosialarbeidere, kan slik prosjektet mitt viser, unnløte lovfestet meldeplikt uten stor risiko for å måtte stå til ansvar for dette på et senere tidspunkt. I Norge er det Straffeloven (1902) som hjemler bruk av straff. En ny straffelov er under utarbeidelse, men ikke satt i kraft. I forarbeidene til denne står at Norge ikke straffer av rettferdighetshensyn, og heller ikke fordi det er feil å la det være. I Norge blir straff sett på som riktig dersom virkningene av straffen er nyttig for fremtiden, og dersom straffen kan sies å være rimelig og rettferdig for den som straffes. Fordi straff innebærer et onde, bør det kun brukes i sammenhenger der andre midler ikke er tilstrekkelig for å få mennesket til å handle i henhold til rettsreglene (Justis- og politidepartementet, 1983, 4.kap.fra s. 49). Tilsynsmyndighetene har mer tro på veiledning enn på tilsyn med tilhørende konsekvenser ved avdekking av brudd på lovverket, når det gjelder lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Fokuset på lovfestet meldeplikt har over mange år vært omfattende, uten at dette alene har løst problemene med underrapportering. Jeg stiller spørsmål ved om veiledning som eneste middel kan ansees tilstrekkelig for å få utdanningspersonell til å handle i henhold til Opplæringsloven (1998) § 15-3.

Administrative sanksjoner er et alternativ til straff. I forhold til utdanningspersonell finnes ingen administrative reaksjoner som brukes i praksis, dersom den lovfestede meldeplikten brytes. Mine funn viser at sentrale aktører som skal sikre at det arbeides i henhold til Opplæringsloven (1998) mener det er problematisk å finne sanksjoner som kan brukes for å reagere på brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Den pedagogiske effekt av tilsyn blir fremhevet som den beste måten å sikre at lovfestet meldeplikt etterleveres, slik at de mest sårbare barna får sin rett til beskyttelse ivaretatt. Dette står noe i kontrast til den samme organiseringen etter Helsepersonelloven (1999). På tross av at det forekommer få eksempler på administrative reaksjoner, er det kjent og akseptert at muligheten for reaksjon finnes. Statens Helsetilsyn har fokus på den lovmessige plikten etter Helsepersonelloven (1999), og har anmodet Helsetilsynet i fylkene til å ha fokus på problematikken med unnløtelser, og rapportere alvorlige tilfeller videre til behandling ved Statens Helsetilsyn. Det finnes

eksempler på reaksjoner fra dem, og selv om sakene er få, blir de beskrevet som svært alvorlige de få sakene de får til behandling (Statens Helsetilsyn, 2014).

Utdanningsdirektoratet har ingen tilsvarende mulighet for å føre tilsyn og reagere formelt og administrativt for brudd på meldeplikten.

8.4 Tilsyn som eneste middel?

Tilsynsorganene har en viktig prinsipiell samfunnsoppgave; å sikre at lovverket overholdes (Riksrevisjonen, 2014). Tilsynsbegrepet ble redegjort for i kapittel 3. Tilsyn er forenklet sagt legalitetskontroll. Statens Helsetilsyn og Fylkesmannens avdeling for helse- og sosial har hatt et langvarig fokus på helsepersonells lovfestede meldeplikt til barneverntjenesten. Saken fra 2008 der en mann misbrukte sin niese, er fulgt opp videre av Fylkesmannen, og ble ikke avsluttet før i 2012. I Oppland er det gjennomført en kartlegging av meldeplikten for helsepersonell. Kartleggingen førte til at Fylkesmannen konkluderte med at det var grunn til bekymring for underrapportering fra enkelte av helseforetakene. Dette er blitt fulgt opp videre, og det er satt et sterkt fokus på alvor av å ikke melde bekymring til barneverntjenesten. Det er ikke meg bekjent, at det er gjennomført tilsvarende målrettede tilsynsaktiviteter i forhold til utdanningsinstitusjoner.

Det fremkom tydelig i mitt materiale at det er kommunene som er tilsynsobjektet innen utdanningssektoren, ikke skolene. Begrunnelsene for dette var at det er kommunene som er skoleeier, og har arbeidsgiveransvar for ansatte i skolene. Ett unntak er situasjoner som faller inn under Opplæringsloven § 9a – elevenes psykososiale miljø. I slike saker fører Fylkesmannen tilsyn ved enkeltskoler. Og som en informant sa – dette er de eneste situasjonene der Fylkesmannen *er pliktig* til å føre tilsyn ved enkeltskoler. Et argument for dette er utfordringene i forhold til antall tilsynsobjekter. I Norge var det 2.712 offentlig drevne grunnskoler i 2013-2014 (Utdanningsdirektoratet, 2014). I tillegg kommer tilsynsansvaret for barnehager og fylkeskommuner som denne oppgaven avgrenser seg mot. Organiseringen av tilsyn ved at Fylkesmannen fører tilsyn med skoleeier i form av kommunene, gjør at tilsynsobjektene i forhold til offentlige grunnskoler reduseres til 428 – som er antall kommuner i Norge per 2013 (Kartverket, 2014).

Definisjonen av tilsyn uthever som sagt i kapittel 3 begrepene kontroll, vurdering og reaksjon. Mine funn viser at det i liten grad føres kontroll over om lovfestet meldeplikt overholdes i utdanningssektoren. Videre viser funnene at det ikke finnes alternative reaksjoner, når det

oppstår situasjoner der tilsynsmyndighetene får informasjon om at lovfestet meldeplikt ikke overholdes. Dette er, slik jeg ser det, en mangel ved tilsynsorganiseringen. En av informantene mente at konsekvensen i form av pålegg om retting er tilstrekkelig. Dette fordi det tok seg dårlig ut dersom kommunen ikke fulgte pålegget. Det var med andre ord ingen andre ris bak speilet, enn påføring av skam. Da kan det stilles spørsmål ved om det kan kalles tilsyn – og at det i stedet bør defineres mer som veiledning.

Utdanningsdirektoratet ga i 2012 ut veilederen ”Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten”. Denne veilederen er et dokument som gjennomgår de fleste faktorene som berører lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten for utdanningspersonell, og fastslår plikten på en klar og entydig måte. Flere av informantene fra informasjonsinnhenting i dette prosjektet, henviste til denne veilederen, og sa at de hadde fokus på meldeplikten til barneverntjenesten i kontakt med skolene. Dersom min tolkning av at veiledning i praksis er eneste middel, er dette i såfall problematisk. Det er presisert gjentatte ganger i offentlige utredninger og annen offentlig informasjon, at det er viktig at det skilles tydelig mellom tilsyn og veiledning. Tilsyn er legalitetskontroll. Veiledning er ikke det – og skal ikke være det (Kunnskapsdepartementet 2012 og Kommunal og regionaldepartementet 2006). En av begrunnelsene for å skille tilsyn og veiledning er at dersom tilsynsbegrepet ikke blir tilstrekkelig avklart, kan det oppstå et demokratisk problem. Tilsyn er legalitetskontroll, og skal ha en åpen og direkte form. Ved bruk av veiledning i tilsynsvirksomhet, kan dette føre til at det blir uklart når tilsynet skal gripe inn og hvilke krav som egentlig stilles. Dette kan føre til at rettssikkerheten svekkes. Det kan oppstå uklarheter i forhold til hvilket oppdrag tilsynsmyndighetene har, hvilke metoder som benyttes og hvilke reaksjonsmidler som kan brukes der styringssystemene i liten grad er definert (Kunnskapsdepartementet, 2012, punkt 7.5). Barns rett til beskyttelse, som blant annet er søkt sikret via lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, blir i liten grad ført tilsyn med for utdanningspersonell. Jeg har ikke klart å finne eksempler på hvordan tilsynsmyndighetene eller kvalitetssikringsinstanser arbeider konkret i forhold til tilsyn av lovfestet meldeplikt etter Opplæringsloven (1998) § 15-3.

8.5 Bukken og havresekken – og autoritetenes manglende styrke

”Godt faglig tilsyn vil kunne bidra til å gi tillit til tenestene. Utan tillit frå pasientar og brukarar kan tenester komme til å forvitne”

(Helsetilsynet v/Andresen, 2014)

Archard (2004) har en gjennomgående holdning til at dersom det skal gis rettigheter må disse gis fullstendig, og ikke ”litt”. I forhold til denne oppgavens tema, ville dette bety både hjemmel i lov der plikten er formulert på en klar og tydelig måte, en tilsynsordning som på best mulig måte sikrer at plikten etterleves – og en reell mulighet for at det kan gis konsekvenser dersom plikten ikke følges.

Det føres tilsyn med at ulike instanser arbeider i henhold til lovverk og rundskriv. Lovverket knyttet til utdanningspersonell i forhold til dette, synes noe uklart. Det føres i praksis, slik det synes å fremkomme i mine data, ikke tilsyn med skolene som sådan. Tilsynet fra Fylkesmannen i henhold til Opplæringsloven (1998) 14-1 rettes mot kommunene, som skoleeier, der Fylkesmannen kan sjekke om skoleeier har forsvarlig system i henhold til Opplæringsloven (1998) § 13-10. Flere av informantene i min undersøkelse henviste til disse to paragrafene. Jeg vurderer at dette er en praksis som fører til at Fylkesmannen fører tilsyn med om kommunen fører tilsyn med egne skoler – men at kommunens kvalitetssikring allikevel ikke betraktes som tilsyn. Kommunene kan reagere administrativt som arbeidsgiver, dersom en kommunalt ansatt i grunnskolen ikke følger lovverket, ved for eksempel å unnlate lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Dette i form av alt fra oppfølgingssamtaler til oppsigelse. På den andre siden kan dette forstås som at bukken passer havresekken. Som en av informantene sa, er det risiko for at slike saker stopper på personaldirektørens kontor, siden det er utfordrende å få ansatt nok utdanningspersonell, og saker risikeres å dysses ned.

En annen utfordring som informantene nevnte, er at Fylkesmannen lite trolig blir varslet om situasjoner tilsvarende som i vignetten. Kommunen kunne informert Fylkesmannen om en slik situasjon. Det eneste resultatet av en slik henvendelse ville være at Fylkesmannen kunne iverksette hendelsesbasert tilsyn, der konklusjonen i verst tenkelige tilfelle, kunne vært pålegg om retting - til kommunen. Kombinasjonen av at Fylkesmannen ikke fører direkte tilsyn, og det faktum at det ikke finnes noen form for kartlegging av antall og innhold i bekymringsmeldinger fra hver enkelt skole, gjør tilsyn av lovfestet meldeplikt utfordrende. Det finnes ingen oversikt over forskjellene mellom skoler, som kunne indikert noe om fokus og holdninger i forhold til å varsle barneverntjenesten når barn viser at de har behov for hjelp. Dette bidrar, slik jeg ser det, til å vanskeliggjøre det å føre tilsyn med etterlevelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten for utdanningspersonell.

På bakgrunn av materialet i datainnsamlingen stiller jeg også spørsmålstegn ved Utdanningsdirektoratets rolle i saker som er relevante for dette prosjektet. Som Statens Helsetilsyn er øverste tilsynsmyndighet etter Helsepersonelloven (1999), er Utdanningsdirektoratet øverste tilsynsmyndighet etter Opplæringsloven (1998). Informantene i min undersøkelse fikk spørsmål om de ville sendt en tilsvarende sak som i vignetten videre til Utdanningsdirektoratet. Svært få av informantene mente at dette ville være naturlig å vurdere. Begrunnelsene fra flere var at dette ikke var naturlig, og at Utdanningsdirektoratet ikke har flere tilgjengelige reaksjoner enn det Fylkesmannen har. Jeg anser at Statens Helsetilsyn og Utdanningsdirektoratet systemisk er ”på linje”, men Utdanningsdirektoratet gir kun veiledende bistand til tilsyn, i tillegg til å initiere tema for nasjonale tilsyn til Fylkesmannen. Det synes som om det er lite inngripende innhold i Utdanningsdirektoratets mandat, slik det fremstår etter denne undersøkelsen.

Kommunene er ansvarlig for å ha et forsvarlig system, og Fylkesmannens fører tilsyn med kommunene om dette er på plass. Informantene konkretiserer dette med at kommunen må sikre at alle ansatte er kjent med meldeplikten, og at de vet hvordan de skal forholde seg til den i praksis. Fylkesmannen påser at kommunene har et forsvarlig system etter disse kriteriene – at dette er nedfelt i rutinehåndbøker og kvalitetssikringssystemer. Vignetten som ble brukt som case for intervjuene i denne undersøkelsen, var utformet på en slik måte at det skulle være minst mulig rom for skjønn. Allikevel gir informantene svært få konkrete forslag på hvilke formelle reaksjoner de mente kunne være hensiktsmessige for lærer og rektor i vignetten. Noe som kan bidra til å forstå hvorfor det er slik, er at det ikke finnes noen registreringsrutiner for verken antall eller innhold i skolenes bekymringsmeldinger til barneverntjenesten. Det er heller ingen som har oversikt over, eller fører tilsyn med hvordan hver skole og ansatte i skolene forholder seg konkret til styringsdokumentene.

8.6 Barnekonvensjonen – utfordringer med full implementering

Norge har implementert Barnekonvensjonen, som pålegger statene å treffe alle egnede lovmessige, administrative og andre tiltak for å sikre konvensjonens anerkjente rettigheter (Collin-Hansen, 2008). I Barnekonvensjonens artikkel 19 pålegges statene å iverksette alle nødvendige tiltak for å beskytte særlig utsatte barn. Norge har inkorporert Barnekonvensjonen som del av Menneskerettsloven (1999). Artikkel 19 sier at tiltakene bør omfatte effektive prosedyrer for påpeking, rapportering, behandling og oppfølging av tilfeller av mishandling og at det om nødvendig skal føre til rettslig behandling (Menneskerettsloven, 1999). I forhold

til dagens praksis generelt og for utdanningspersonell spesielt, kan det synes som at lovverket for å sikre at barns rett til beskyttelse ikke er tilstrekkelig implementert. Det finnes i svært liten grad tilsynsordninger for å sikre at utdanningspersonell overholder lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, og det finnes ikke – slik informantene beskriver det - reelle alternativer for reaksjoner når alvorlige saker som i vignetten oppstår

I april 2014 ble en tilleggsprotokoll for Barnekonvensjonen gyldig for de statene som signerer og ratifiserer tilleggsprotokollen. Tilleggsprotokollen gir barn mulighet til å klage til en internasjonal domstol dersom de mener de ikke blir gitt sine rettigheter i det landet de oppholder seg i. Tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen styrker barnets rett til beskyttelse, og gir barn samme mulighet som voksne til å behandle spørsmål om menneskerettsbrudd av internasjonal domstol underlagt FNs Barnekomité. Norge har valgt å ikke ratifisere protokollen, noe som skaper debatt.

Frode Elgesem (2013) foretok en juridisk analyse av vurderinger av fordeler og ulemper ved eventuell tilslutning til tilleggsprotokollen til Barnekonvensjonen. Han mener det følger av Barnekonvensjonen at dersom Norge ratifiserer protokollen må våre interne klageordninger for barn gjennomgås og trolig gjøres mer effektive og tilgjengelige for barn. Dette for å sikre at barnet får behandlet sin klage på nasjonalt plan før den bringes inn for den internasjonale domstolen. Uten slike endringer havner vi i den situasjonen at klage fra et barn går direkte til den internasjonale domstolen, uten å være behandlet på nasjonalt plan først. I utredningen blir Opplæringsloven (1998) nevnt særskilt, og eksemplifisert med Opplæringsloven (1998) § 9a. Det blir stilt spørsmål ved om Opplæringsloven (1998) oppfyller kravene til Barnekomiteens klageordninger der menneskerettigheter etter Barnekonvensjonen hevdes å ikke være oppfylt (Elgesem 2013).

Barnet fra vignetten ble ikke beskyttet fra vold og overgrep. Jeg vil hevde at dersom dette hadde vært et reelt eksempel, ville dette kunne betraktes som brudd på menneskerettighetene – som for barna i de autentiske eksemplene i innledningen.

Det er videre en stor pågående diskusjon om Barnevernloven (1992) burde rettighetsfestes. Dette har en sammenheng med Barnekonvensjonen, som gir barn rett til beskyttelse og hjelp, når forholdene i hjemmet er av en alvorlig karakter. Oppedal (2013) mener det er viktig at det nasjonale lovverket kommer i samsvar med Menneskerettighetene og de andre

konvensjonene. En konflikt, som i enkelte tilfeller gjør at barns rett til hjelp blir hindret av lovverket, er tiltak etter Barnevernloven (1992) § 4-4 der det står at barneverntjenesten skal iverksette nødvendige tiltak i hjemmet når et barn har særskilte behov for dette. Slik denne paragrafen står i dag, kan foreldre motsette seg tiltak etter Barnevernloven (1992) § 4-4. Barneverntjenesten må da trekke seg ut av saken frem til saken fremstår så alvorlig at omsorgsovertakelse er eneste løsning. Dette er ett konkret eksempel der voksnes behov får forrang i forhold til barns behov.

Freeman (2007) sier at det er mange og kompliserte årsaker til mishandling av barn, men mener at en viktig årsak er den statusen barnet har i samfunnet. Han mener at eksistensen av juridisk gjeldende lover rettet direkte mot barn kan endre både holdninger og faktisk atferd mot dem. Lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten er gjentakende og tydelig fastslått i lovverket. Men på den andre siden er det uklart hvordan lovgiver mener dette skal følges opp i praksis og sikres på best mulig måte.

8.7 Borgerkrigen mellom Barns rett til beskyttelse vs Privatlivets fred

Hvilke forklaringsmodeller kan brukes for å bedre forstå utfordringene knyttet til å sikre barns rett til beskyttelse – og lav forekomst av reaksjoner når det å sikre barns rett til beskyttelse mislykkes? En måte er å se på lovverket, om det er faktorer ved lovtekst og oppbygging som kan gi økt forståelse.

Den lovfestede meldeplikten til barneverntjenesten er formulert på en slik måte at det i de fleste tilfeller må utøves et visst grad av skjønn. Det er tilnærmet likelydende formuleringer i den generelle meldepliktbestemmelsen i Barnevernloven (1992) § 6-4 og meldepliktbestemmelsene til barneverntjenesten i andre særlover. Kriteriet ”grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det utsettes for alvorlig omsorgssvikt..” gir flere spørsmål. For det første må den som er bekymret for et barn avgjøre om grunnlaget for bekymringen er sterk nok. I tillegg må bekymringen graderes over det hjemmelen henviser til som alvorlig. I tillegg er det henvist til Barnevernloven §§ 4-10, 4-11, 4-12, 4-24, 4-29. Flere av informantene i undersøkelsen sa at lovfestet meldeplikt bygger på skjønnsutøvelse og tolkninger, og at det er vanskelig med sikkerhet, å fastslå at skjønnsutøvelser og tolkninger er feil i ettertid.

Dersom en ansatt med lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten mener det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, utløses en ubetinget plikt til å melde i fra om dette til barneverntjenesten. Dersom det i ettertid skulle vise seg at bekymringen var ubegrunnet, er dette ikke ansett som brudd på taushetsplikten (Sandberg, 2009). Noen av informantene fra Fylkesmannen i etterundersøkelsen informerte om at de behandlet enkelte klager hvert år, der foreldre hevdet at taushetsplikten var brutt på grunn av at en offentlig ansatt hadde sendt bekymringsmelding til barneverntjenesten. Informantene som tok opp dette, sa at de svært sjelden eller aldri konkluderte med at taushetsplikten var brutt i slike saker. Statens Helsetilsyn sier også at terskelen for å gi medhold til anklager om brudd på taushetsplikten ved at det er sendt bekymringsmelding til barneverntjenesten, er svært høy (Statens Helsetilsyn, (2014).

Collin-Hansen (2008) sier at det både rettslig og kulturelt har vært en høy terskel for å gripe inn i familiers private sfære. Dette mener hun er bakgrunnen for at lovgiver er forsiktig med å gripe inn i og regulere forhold innad i familier. Menneskets valgfrihet er i dagens vestlige samfunn en sentral verdi, og det er en holdning til at familier skal kunne treffe valg som passer dem, og at dette i seg selv har en egenverdi og er til gode for barnet (Collin-Hansen, 2008). I England opererer nasjonal rett med Gillick-competence, som stammer fra en dom fra 1986, som har hatt innflytelse på senere rettsavgjørelser som omhandler barn. Den representerer et prinsipp som sier at barn som har tilstrekkelig intelligens, modenhet og forståelse skal kunne treffe avgjørelser på vegne av eget liv (Freeman, 2007). Freeman (2007) stiller et betimelig spørsmål i forhold til Gillick-competence som mal for barn; hva om samme prinsipp ble brukt ovenfor voksne? Dette synes urimelig for de fleste, og ville ført til en uholdbar rettspraksis. Prinsippet sier mye om synet på barn som noe fundamentalt annet enn det voksne mennesket.

Representanter fra Landsforeningen for barnevernsbarn har gjentatt uttalt at de har måttet leve under uholdbare forhold over for lang tid (Collin-Hansen, 2008). På tross av disse signalene synes det som at terskelen for å gripe inn i familier er stabilt høy. Collin-Hansen (2008) sier at gjenstår mye før Barnekonvensjonen er fullt ut implementert, noe som etter hennes mening skyldes at barn fremdeles er prisgitt at foreldrene håndhever rettighetene. Voksne beskyttes gjennom domstol og politi, og dersom det voksne mennesket følger gjeldende lover og regler, kan han fritt ta de valgene han vil. Dette står i kontrast til Barnekonvensjonen der barnet er avhengig av en voksen for å hevde sine rettigheter (Opdal, 2002).

Lovfestet meldeplikt komplisert. Mange vegrer seg mot å kontakte barneverntjenesten når det oppstår bekymring for et barn. Uavhengig av årsak vil barnet bekymringen retter seg mot, måtte bære konsekvensene dersom vegringen gjør at barnet ikke får nødvendig hjelp – altså at det ikke meldes og barnet blir tatt ut av en uholdbar situasjon. Appelbaum (1999) er en av de som tar til orde for å reversere utviklingen av barns rett til beskyttelse. Han mener at når lovene ikke blir overholdt, er dette fordi lovverket ikke gir mening for de som lovene retter seg mot. Han konkluderer med at behandlende psykologer og psykiatere bør unntas lovfestet meldeplikt, av hensyn til behandling av voksne som misbruker, er voldelige eller på andre måter krenker barn. Han begrunner dette med at det er lite å tape på dette, da det er mange unnlater, og få bekymringsmeldinger. Jeg vurderer det slik at dersom argumenter som dette når frem, tar vi et stort steg tilbake historisk sett. De samme diskusjonene raste i 1999, da leger, psykologer og psykiatere fikk lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten på lik linje med andre helse- og sosialarbeidere. Appelbaum (1999) henviser også til systemet i Nederland, der målet er å hjelpe barn i sine familier fremfor å fjerne barn fra hjemmene sine. Dette er praksis i Norge i dag, og er tilsvarende som hjelpetiltak etter Barnevernloven (1992) § 4-4. Av 38.722 barn med tiltak fra barneverntjenesten i 2012, var det 7.805 eller 20,2 % av disse som mottok tiltak utenfor hjemmet. De resterende mottok hjelpetiltak. Raundalen (2013) mener bortforklaringer av hvorfor det begås unnlater av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, er et svik mot barna (Dommerud, 2013). Jeg tror ikke hele utfordringen med unnlater av lovfestet meldeplikt ville løses ved å strafferettslig forfølge – eller gi administrative reaksjoner til de som ikke melder selv om de burde. Men jeg stiller spørsmål ved om det å melde bekymring for barn som lever i uholdbare situasjoner kunne blitt mer legitimt, dersom det offentlige hadde vist tydeligere hvor viktig dette vurderes å være.

Archard (2004) problematiserer begrepet child abuse, som jeg i denne sammenheng oversetter fritt til barnemishandling. Han sier barnemishandling ofte henviser til de alvorlige formene for mishandling. Videre peker han på at handlinger utført mot barn som ikke kan kalles barnemishandling, ville ført til en anmeldelse dersom den ble utført mot en voksen. Vignetten beskriver en situasjon der et barn blir slått så hardt at det besvimer. Barnet er trolig ikke moden nok til å oppsøke politiet og inngi formell anmeldelse, for så å ta seg selv ut av situasjonen det er i - på eget initiativ. Barnet er helt prisgitt at andre reagerer og agerer slik at

det blir sikret sin rett til beskyttelse i det videre. I forhold til de reelle eksemplene i kapittel 1 er det sannsynlig at de voksne ville reagert annerledes dersom barnet hadde blitt sett på som menneske, uten å bli kategorisert som barn. I saken om søsknene som ble utsatt for grov vold, hadde naboer hørt sterk og langvarig barnegråt gjentatte ganger, uten å gripe inn. En nabo skal ha sagt til media at gråten var forferdelig å høre på, men at det var vanskelig å skulle trække inn i privatlivet til andre, da det var en fare for at alt skulle være i orden (Vinding og Wibe-Lund, 2010). Det er vanskelig å tenke seg at mange hadde tenkt slik, om de hørte voksne skrike på tilsvarende måte. Videre er det usannsynlig at en arbeidsplass ville ha unnlatt å reagere – og agere - dersom det kom en ansatt som tydelig hadde blitt utsatt for grove overgrep, uten å håndtere dette akutt på en eller annen måte. Det skjedde for eksempel ikke i Christoffers tilfelle.

Det å bli kategorisert som barn kan altså få som konsekvens at samfunnet rundt kan føle det mer utfordrende å gripe inn der det oppstår behov for inngripen. Archard (2004) sier det er en kjensgjerning at barn forstås annerledes enn voksne, fordi de på grunn av sin umodenhet har et særskilt behov for beskyttelse og omsorg. Archard (2004) sier Barnekonvensjonen gir barn rettigheter i kraft at de er barn. Enkelte rettigheter forsvinner i det barnet blir voksen. Han stiller spørsmålsteget ved om ikke barn burde hatt rettigheter i kraft av å være mennesker, og om rettighetene ville blitt håndtert annerledes da (Archard, 2004). Vignetten brukt i intervjuene var utformet slik at det skulle gis minst mulig rom for skjønn. Allikevel var det vanskelig for informantene å definere lærers og rektors unnlattelse av den lovfestede meldeplikten som et lovbrudd. Jeg mener at det på bakgrunn av dette kan stilles spørsmålsteget ved barns rettsstilling i samfunnet. I en tilsvarende sak som i vignetten vil ikke barnet bli beskyttet på tross av helt åpenbare tegn på at det har behov for beskyttelse. Eksemplet er fra Norge, et land med et velutviklet lovverk som pålegger voksne en meldeplikt til barneverntjenesten.

9 Avsluttende kapittel

Formålet med prosjektet var å sette lys på et lite debattert fenomen innen arbeid med barnevern – at unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten sjelden får konsekvenser for den som ikke melder bekymring, men som i følge lovverket skulle gjort det. Jeg tror ikke, og har aldri trodd, at det å straffeforfølge unnlattelser av meldeplikten ville løst alle utfordringene med underrapportering. Til det er årsakene for komplekse. Men jeg mener

det er riktig å stille videre spørsmål da jeg ikke fant noen eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt, og i tillegg svært få enkeltstående eksempler på administrative reaksjoner – og ingen for utdanningssektoren.

Funn fra prosjektet viser videre at dagens organisering av tilsyn og kvalitetssikring som skal sikre at lovfestet meldeplikt etterleves innen utdanningssektoren, synes uavklart. Videre at myndighetene som fører relevant tilsyn og kvalitetssikring etter Opplæringsloven (1998), er skeptiske i forhold til hensiktsmessigheten av å innføre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Materialet fra intervjuene viser en vesentlig større tro på hensiktsmessigheten av tilsyn og veiledning.

Det er vanskelig å dokumentere presis og nøyaktig forekomst av formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Det er en risiko for at de som ikke fikk kommet til orde i mitt prosjekt sitter på informasjon som hadde vært viktige for analysen. Det kan tenkes at det også er andre instanser som har eksempler på reaksjoner – som for eksempel personalsjefene som en av informantene mente mulig kunne ha relevant informasjon. Det var også gjentakende at informantene tipset meg om personer og instanser som hadde gjennomført ulike relevante undersøkelser og kurs, som jeg ikke kontaktet på grunn av at utvalget allerede var bestemt, eller fordi jeg anså at materialet ville bli for omfattende. Jeg ser at det er en risiko for at det kan finnes informasjon som jeg ikke fikk, som kunne påvirket funnene. Allikevel mener jeg at etter søk på Lovdata og kontakt med landets atten fylkesmannsembeter, Statens Helsetilsyn, Politidirektoratet og Statens Helsetilsyn i forundersøkelsen, i tillegg til 20 informanter fra henholdsvis Utdanningsdirektoratet, ni fylkesmannsembeter og ti representanter fra kommuneadministrasjon innen utdanningssektoren i etterundersøkelsen, har et tilfredsstillende grunnlag til å hevde at det ikke forekommer eksempler på strafferettslig forfølgning, og at andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten sjelden tas i bruk – og kanskje aldri ovenfor utdanningspersonell.

Den metodiske fremgangsmåten i prosjektet mener jeg har vært hensiktsmessig. Ulike innfallsvinkler gir ofte mer informasjon, selv om det er krevende både i forhold til innhenting av informasjon og analyse av dataene i etterkant. Underveis i informasjonsinnhenting fikk jeg bredere kjennskap til tema og identifiserte områder som jeg vurderte var viktige å utforske nærmere. Problemstillingen ble derfor endret underveis i arbeidet med prosjektet, og valg av

metoder har blitt gjort i forhold til informasjonen som fremkom underveis. Jeg ser i ettertid at det kunne forenklet arbeidet å bruke lydopptaker under telefonintervjuene. Valget om å foreta intervjuene uten lydopptaker førte til at jeg var helt avhengig av å notere under intervjuene. Jeg tror intervjuene hadde blitt mer naturlige dersom jeg hadde valgt å bruke lydopptak, til tross for den eventuelle ubehageligheten dette ville medført for informantene.

Det hadde vært interessant å undersøke nærmere hvilke refleksjoner utdanningspersonell i skolene hadde gjort seg i forhold til de samme spørsmålene som informantene i dette prosjektet fikk. Det hadde også vært svært interessant å se hvordan de vurderer tilsynsorganiseringen etter Opplæringsloven (1998) § 15-3, og om de hadde vurdert lav forekomst av strafferettslig forfølgning og andre formelle reaksjoner på tilsvarende måte som aktørene for tilsyn og kvalitetssikring gjorde.

Jeg har valgt ut et begrenset- men slik jeg ser det svært viktig tema, og gjennom prosjektet kommet frem til at det bør foretas endringer for å styrke barns rett til beskyttelse i saker der barn lever i situasjoner med alvorlig omsorgssvikt, mishandling og overgrep. Det finnes ingen enkle løsninger på underrapportering til barneverntjenesten. Spørsmål om strafferettslig forfølgning- eller andre former for formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten, reiser en rekke spørsmål knyttet til flere forhold. Er straff og konsekvenser hensiktsmessige tiltak for å redusere underrapportering? Er det praktisk gjennomførbart å vurdere en ofte skjønnsmessig plikt? Finner vi årsakene til unnlatelser i faktorer og fenomener som ligger utenfor den enkelte som plikten retter seg mot – og er det da rettferdig å straffe den som av ulike (gode?) grunner ikke melder? Selv om temaet i dette prosjektet er komplekst, anser jeg at det er nødvendig med endringer for å på best mulig måte sikre barns rett til beskyttelse. Selv i Norge. På bakgrunn av arbeidet med dette prosjektet vil jeg fremme fire forslag til endringer som jeg mener kan være viktige skritt mot en styrking av barns rett til beskyttelse ved å bedre sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten etterfølges.

For det første bør det utarbeides systemer som gjør det mulig å føre tilsyn med om lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten etterleves. Når det sendes bekymringsmeldinger fra en skole, bør dette registreres. Bekymringsmeldingen kunne vært lagret i en database, slik at det fremkom når, av hvem og hvorfor det ble meldt om bekymring for et barn. Dette er et absolutt

minimum av informasjon som tilsynsmyndighetene må ha, for å kunne lese av noe om forekomst og begrunnelser.

For det andre bør Lovverket gjennomgå slik at Fylkesmannens ansvar for og myndighet til tilsyn av utdanningspersonell ved grunnskolene styrkes. Tilsyn bør skilles tydeligere mot veiledning, og administrative reaksjoner ved unnlatelse av lovfestet meldeplikt bør etableres og gjøres kjent. På bakgrunn av informasjonen innhentet i arbeidet med dette prosjektet, tenker jeg at det snart bør prøves for norsk rett hvor sterk lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten egentlig er ment å være, i de aller mest alvorlige sakene. Dette mener jeg kunne ført til en økt legitimitet i forhold til å melde i fra om bekymring for barn som lever i uholdbare situasjoner, og styrket barns rettsstilling.

For det tredje bør Utdanningsdirektoratet gis ansvar for og kompetanse til å føre tilsyn etter Opplæringsloven (1998), på lik linje med Statens Helsetilsyns ansvar og kompetanse for tilsyn etter Helsepersonelloven (1999). At utdanningspersonell ikke har autorisasjoner mener jeg ikke kan være en hindring for dette. I alvorlige saker kunne Utdanningsdirektoratet vært en overordnet myndighet som hadde myndighet til å gi advarsel, og ved gjentakelser av lovbrudd kunne det vært vurdert en anmeldelse av den som gjentatt handler i strid med lovverket. En slik endring ville føre til et behov for gjennomgang av lovverket, men dette mener jeg ikke må være til hinder hvis dette kunne vurderes å styrke barns rett til beskyttelse.

For det fjerde bør samarbeidet mellom skolene og barneverntjenestene styrkes. I Backe-Hansens rapport (2009) er dette noe barnehagepersonell mener kunne vært virksomt for å redusere fare for underrapportering. Jeg vet at det er mange skoler som etterspør en tettere kontakt med barneverntjenesten på samme grunnlag. Som jeg har påpekt tidligere er det skolene som har den desidert største kontaktflaten med nær sagt alle barn i Norge. Derfor bør et slikt samarbeid prioriteres høyt. Et vanskelig samarbeid forsvarer aldri unnlatelse av lovfestet meldeplikt slik jeg ser det, men å arbeide for å bedre det vil gjøre det lettere for utdanningspersonell å handle når barn har behov for det. Ett forslag kan være at alle skoler i Norge får en fast kontaktperson i barneverntjenesten, som er tilgjengelig for drøftinger og konkret bistand ved behov. Det er sannsynlig at et tettere samarbeid og bedret forståelse av hverandres fagfelt kunne fått positive virkninger for barn som lever i uholdbare situasjoner.

Jeg definerer mitt fokus som et kritisk blikk på et lite, men for enkelte barn avgjørende fenomen i dagens praksis innen barnevern i Norge. Det blir ofte tatt for gitt at Norge makter å innfri kravet om barns rett til beskyttelse. Britiske Legatum Institute (2013) kåret Norge som det beste landet å bo i. Vi har også i mange år hatt førsteplassen på FNs Human Development Index, som viser landenes BNP per innbygger, levealder og utdanningsnivå. Det er nesten vanskelig å tenke seg at vi kan gjøre noe bedre nå. Men vi har enda, slik jeg altså ser det, områder med behov for forbedring.

10 Litteraturliste:

- Aadland, E. (2011): *Og eg ser på deg.. Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aasen, H.S. (1999): *Menneskerettighetene mellom idealer og realiteter. Om universalisme, kulturrelativisme og pluralisme i menneskerettstinkingen*. Kritisk Juss 26.
- Appelbaum P. S. (1999): *Child Abuse Reporting Laws – Time for Reform?* Law & Psychiatry
- Archard (2004): *Rights and Childhood*. Oxon: Routledge
- Backe-Hansen, E. (2009): *Å sende en bekymringsmelding eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Notat 6/2009
- Barne- og familiedepartementet (2000): *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. NoU 2000:12. Oslo: Statens forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning.
- Barne- og familiedepartementet (2005): *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten*. Rundskriv Q-24/2005, mars 2005.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2006): *Opplysningsplikt til barnevernet og barnevernets adgang til å gi opplysninger*. Mentor Media AS.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2009): *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. NoU 2009:22. Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012): *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning.
- Barter, C og Renold R. (1999): *The use of vignettes in qualitative research*. Social research update, 25. Hentet fra <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU25.html>
- Bendiksen, L.R.L. (2008): *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer – foreldreansvar og adopsjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bergjordet, C., Dyrhaug, T og Haugen, J.Å.(2010): *Barnevernet – et tilbud til mange*. Artikkel i Statistisk Sentralbyrå. Hentet på URL: www.ssb.no
- Bunting, L. (2009): *Information Sharing and Reporting Systems in the UK and Ireland: Professional Barriers to Reporting Child Maltreatment Concerns*. Child Abuse Review.
- Collin-Hansen, R. (2008): *Rettslig regulering av barns oppvekst*. I Kvellø, Ø. (2008): *Oppvekst. Om barns og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Council of Europe (2000): *Case of Gnahore v. France* Application 40031/98. Judgement Strasbourg 19 September 2000.

Council of Europe (2002): *Case of Yousef vs. Nederland*. Application no 33711/96. Judgement Strasbourg 5 November 2002

Council of Europe (2003): *Case of O v. Norway*. Application 29327/95. Judgement Strasbourg 11 February 2003

Council of Europe (2009): *Case of A v. Norway*. Application 28070/06. Judgement Strasbourg 9 April 2009

Council of Europe (2013): *Case of Vilnes and others v. Norway*. Application 52806/09 and 22703/10. Judgement Strasbourg 5. December 2013.

Creswell, J.W. (2007): *Qualitative Inquiry Research Design. Choosing Among Five Approaches*. London: SAGE

Direktoratet for forvaltning og IKT (2012): *Styring av Fylkesmannen*. Rapport 2012:9. Oslo: Difi

Dommerud, T. (2013): *For få barnehageansatte varsler om omsorgssvikt*. Aftenposten i Familie og oppvekst 30.03.2010 Hentet på URL: <http://www.aftenbladet.no/familie-og-oppvkst/--For-fa-barnehageansatte-varsler-om-omsorgssvikt-3187202.html#.U0w5tFww9yR>.

Eide, E. (2011): *Straff virker på andre*. Aftenposten 19.oktober 2011. Hentet på URL <http://www.aftenposten.no/mening/debatt/Straff-virker---pa-andre-6446423.html#.U0rkblww9yQ>

Elgesem, F. (2013): *Vurdering av fordeler og ulemper ved eventuell norsk tilslutning til FNs barnekonvensjons tilleggsprotokoll om individuell klagerett*. En juridisk analyse. Regjeringen.

Finch, J. (1987): *The Vignette Technique in Survey Research*. London: SAGE

Forskningsetiske komiteer (2011): *Etiske retningslinjer*. Hentet fra URL: www.etikkom.no

Freeman, M. (2007): *Why it Remains Important to Take Children's Right's Seriously*. The International Journal of Children's Right's, 15, 5-23

FN (2013): *Human Development Report. Sør reiser seg- menneskelig fremgang i en mangfoldig verden*. Phoenix Design Aid AS: New York, USA

Fylkesmannen (2013): *Om Fylkesmannen*. Hentet fra <http://www.fylkesmannen.no/Om-Fylkesmannen/>

Fylkesmannen 2013: *Barnehage og opplæring*. Hentet fra (<http://www.fylkesmannen.no/Barnehage-og-opplaring/>).

- Gilje, N. Og Grimen, H. (2009): *Samfunnsvitenskapens forutsetninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S.(2004): *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget
- Halkier, B. (2010): *Fokusgrupper*. Gyldedal Akademisk
- Halvorsen, K. (2008): *Å forske på samfunnet*. Oslo: Cappelen Akademisk
- Harris, J. M., Sidebotham, P., & Welbury, R. R. (2006). *Child Protection and the Dental Team: an introduction to safeguarding children in dental practice*. Sheffield: Child Protection and the Dental Team Project.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2004): *Helhet og plan i sosial- og helsetjenestene*. NOU 2004:18. Oslo: Statens forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2012): *Om kjærlighet og kjøletårn. Strafferettslige spørsmål ved alvorlig smittsomme sykdommer*. NOU 2012:17 Departementenes servicesenter Informasjonsforvaltning.
- Helsetilsynet (2009): *Tilsynsmelding 2009*. Oslo: 07 Gruppen
- Helsetilsynet (2010): *Vedtak om advarsel*. Hentet på URL: <http://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynssaker/Advarsel-Sykepleier-Oppllysningsplikt-Barnevern/>
- Helsetilsynet (2014): *Tilsynsmelding 2013*. Forord av Andresen, J.F.: *Statleg tilsyn – sikrar tillit til tenester i velferdsstaten*. Oslo: 07 Media
- Hjermann, R. (2009): *Oppllysningsplikt til barneverntjenesten*. Tidsskrift for den norske legeforening 2009; 129/ 392
- Jakobsen, J.R.T.. (2009): *Fragment av forståing av den rettsstatlige strafferetten*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jenssen, M. (2011): *Vennligst forstyrr! En redegjørelse og drøftelse av oppllysningsrett og oppllysningsrett til barnevernet*. Masteroppgave Universitetet i Tromsø.
- Jordan, K.S. og Moore-Nadler, M. (2014): *Children at Risk of Maltreatment: Identification and Intervention in Emergency Department*. *Advanced Emergency Nursing Journal* volum 36 1 side 97-106.
- Justis- og beredskapsdepartementet (2003): *Fra bot til bedring. Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff*. NOU 2003:15. Statens forvaltningstjeneste Informasjonsforvaltning.
- Justis – og beredskapsdepartementet (2008): *Barn og straff - utviklingsstøtte og kontroll*. NOU 2008/15. Departementenes servicestjeneste Informasjonsforvaltning.

- Justis og politidepartementet (1983): *Straffelovgivningen under omforming. Straffekommisjonens delutredning I*. Otta: Engers boktrykkeri AS
- Kartverket (2014): *Fylkes- og kommuneoversikt*. Hentet på URL: <http://www.kartverket.no/Kunnskap/Fakta-om-Norge/Fylker-og-kommuner/Tabell/>
- Kommunal- og regiondepartementet (2006): *Om lov om endringer i lov 25.september 1992 nr 107 om kommuner og fylkeskommuner m.m. (statleg tilsyn med kommunesektoren)* Ot.prp. nr. 97 2005/2006 Oslo: Departementet
- Kunnskapsdepartementet 2012: *Til barnas beste*. NOU: 2012:1. Oslo: Departementet
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2010): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvist, T., Malmberg, F., Boovist, A.K., Larheden, H., Dahllof, G. (2012): *Clinical routines and management of suspected child abuse or neglect in Public Dental Service in Sweden*. Swedish Dental Journal, volume 36, side 15-23.
- Lassen, R. (2010): I veiledning i forhold til arbeidet med dette prosjektet.
- Lassen, R. (2011): I veiledning i forhold til arbeidet med dette prosjektet.
- Lassen, R. (2012): I veiledning i forhold til arbeidet med dette prosjektet.
- Lidén, H. (2004): *Barns rettigheter- en realiserbar intensjon?* Tidsskrift for velferdsforskning, 7, s. 196-212
- Lium, R. (2011): *Varslingsplikt til barnevernet*. Hentet fra Dommerbloggen på <http://dommere.blogspot.no/2011/09/varslingsplikt-til-barnevernet.html>
- Lovdata (2011): Dom i Borgarting Lagmannsrett. *Dokument LB-2010-30302*. Dom av Hentet på URL: http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/lr/lrb/lb-2010-030302.html&emne=vold*%20barn*&&
- Læg Reid, S. og Skorgen, T. (2006): *Hermeneutikk – en innføring*. Oslo: Spartacus
- Mossige, S. og Stefansen, K. (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 20/2007
- Opdal, P.M. (2002): *Barnerettighetene*. Artikkel i *Mennesker og Rettigheter*, 4/2002.
- Oppedal, M. (2013): *Tas barns rettigheter etter EMK på alvor i barnevernsaker?* I *Undring og erkjennelse*. Festskrift til Jan Fridthjof Bern 70 år. Artikkel s. 493-505.
- Pigliucci, M. (2003): *On the relationship Between Science and Ethics*. *Zygon* Volum 38/ 4, s. 871-894.
- Pogge, T. (2001): *Å forstå menneskerettighetene*. *Norska Statsvitenskaplige Tidsskrift*, 17

Ranes, S. og Ødegård, A.S.(2013): *Skolen som arena for avdekking av omsorgssvikt*. (Masteroppgave) Universitetet i Tromsø. Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning.

Riksrevisjonen (2014): *Riksrevisjonens undersøkelse av statlig tilsynsvirksomhet*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandberg K. (2009): *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget

Sege, R., Flaherty, E., Jones, R., Price, L.L., Harris, D., Slora, E., Abney, D., Wasserman, R. (2011): *To Report or Not to Report: Examination of the Initial Primary Care Management of Suspicious Childhood Injuries*. Academic Pediatrics Volume: 11, Side 460-466.

Skjevik, A. (2009): *Children of the Welfare State: Individuals with Entitlements, or Hidden in the Family*. International Journal of Social Policy.

Stang E.G. (2007): *Det er barnets sak*. Oslo: Universitetsforlaget

Statens Helsetilsyn (2009) *Tilsynsmelding 2009*, s.15. Oslo: 07 Gruppen

Statens Helsetilsyn (2009): *Veileder i behandling av hendelsesbaserte tilsynssaker del 1 (for Fylkesmannen)*. Hentet fra <http://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynssaker/Advarsel-Sykepleier-Opplyningsplikt-Barnevern/>

Statens Helsetilsyn (2013): *Om tilsynsmyndighetene*. Hentet på URL: <https://www.helsetilsynet.no/no/Toppmeny/Om-tilsynsmyndighetene/>

Statens Helsetilsyn (2014): *Oppsummering av kunnskap fra tilsyn mv. Helsepersonells opplysningsplikt til barnevernet*. Rapport fra Helsetilsynet 02/2014 Oslo: 07 Media

United Nations (2011): *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure*. Hentet på URL: https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/ctc_4-11d.pdf

Utdanningsdirektoratet (2007): *Forsvarlig system § 13-10 - Veileder om kravet til skoleeier*. Hentet på URL: <http://www.udir.no/Regelverk/Tolkning-av-regelverket/Skoleeiers-ansvar/Forsvarlig-system---Veileder-om-kravet-til-skoleeiere/>

Utdanningsdirektoratet (2012) *Udir-10-2012-Skolepersonalets opplysningsplikt til barneverntjenesten*. Rundskriv.

Utdanningsdirektoratet (2013) : *Tall og analyser av barnehager og grunnopplæringen i Norge*. Hentet på URL: [http://www.udir.no/Tilstand/Utdanningspeilet/Utdanningspeilet/Utdanningspeilet-2013/](http://www.udir.no/Tilstand/Utdanningsspeilet/Utdanningspeilet/Utdanningspeilet-2013/)

Utdanningsdirektoratet (2014): Fakta om opplæringa- Elevar, lærarar og skolar. Hentet på:
<https://skoleporten.udir.no/rapportvisning.aspx?enhetsid=00&vurderingsomrade=32&underomrade=36&skoletype=0&periode=2009->

[2014&orgAggr=O&fordeling=2&skoletypemenuid=0&artikkelvisning=False#rapport](https://skoleporten.udir.no/rapportvisning.aspx?enhetsid=00&vurderingsomrade=32&underomrade=36&skoletype=0&periode=2009-2014&orgAggr=O&fordeling=2&skoletypemenuid=0&artikkelvisning=False#rapport)

Utdannings- og forskningsdepartementet (2004): *Ot.prp. nr. 55 2003-2004: Om lov om endringer i opplæringslova og friskolelova.*

Valla og Tomter (2013): *Helsepersonell – alltid barnas beste venn?* Fylkesmannen i Opplands hjemmesider, hentet på:

<http://fylkesmannenoppland.wordpress.com/2013/01/25/helsepersonell-alltid-barnas-venn/>

Vinding, A. og Wibe-Lund, T. (2010): *33 drept og dødelig mishandlet av sine foreldre.* I VG Nyheter 03.05.2010. Hentet fra URL: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/foreldrevold/33-barn-drept-og-doedelig-mishandlet-av-sine-foreldre/a/10004899/>

Whittemore, R., Chase, SK. og Mandle, CL (2001): *Validity in Qualitative Research.* Qualitative Health Research Volume 11/ 4 s. 522-537

Østrem, S. (2012): *Barnet som subjekt. Etikk, demokrati og pedagogisk ansvar.* Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Lover- alle hentet på URL: www.lovdata.no:

Barnehageloven: LOV-2005-06-17-64 Kunnskapsdepartement

Barnevernloven. LOV-1992-07-17-100. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Ekteskapsloven. LOV 1991-07-04-47. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Familievernkantorloven. LOV 1997-06-19-62. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Folketrygdloven. LOV 1997-02-28-19. Arbeids- og sosialdepartementet.

Forvaltningsloven. LOV-1967-02-10. Justis- og beredskapsdepartementet.

Helse- og omsorgstjenesteloven. LOV 2011-06-24-30. Helse- og omsorgsdepartementet.

Helsepersonelloven (1999): LOV-1999-07-02-64. Helsedepartementet.

Introduksjonsloven: LOV 2003-07-04-80. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Kommuneloven. LOV-1992-09-25-107. Kommunal og moderniseringsdepartementet.

Lov om sosiale tjenester i NAV. LOV-2019-12-18-131. Arbeids- og sosialdepartementet.

Menneskerettsloven. LOV-1999-05-21-30 . Artikkel 3,19

Opplæringsloven. LOV-1998-07-17-61. Kunnskapsdepartementet.

Privatskolelova. LOV-2003-07-04-84. Kunnskapsdepartementet.

Straffeloven (1902): LOV-1902-05-22-10, §§ 121, 129, 139, 144, 324

Vedlegg:

Ragnhild Hollekim
HEMIL-senteret
Universitetet i Bergen
Christiesgt. 13
5015 BERGEN

Vår dato: 02.04.2012

Vår ref:29444 / 3 / MSS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 18.01.2012. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 13.02.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

29444	<i>Manglende strafferettslige reaksjoner på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten - hvordan forstår sentrale aktører dette?</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ragnhild Hollekim</i>
<i>Student</i>	<i>Adele Moen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.12.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Marie Strand Schildmann

Marie Strand Schildmann tlf: 55 58 31 52
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Adele Moen, Værhaugstubben 30, 1925 BLAKER

Formålet med prosjektet er å undersøke forekomst av saker som gjelder strafferettslig forfølgning av unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barnevernstjenesten, og hva som kjennetegner disse sakene hvis de finnes i rettspraksis. Videre undersøkes hvordan sentrale aktører forstår manglende forekomst av strafferettslige reaksjoner i slike saker.

Utvalget består av aktører innen barnevern - som jurister innen barnevern, Landsforeningen for Barnevernsbarn, unge voksne med tidligere erfaringer fra relevante tiltak etter Lov om Barneverntjenester, og barnevernledere. Utvalget rekrutteres via utvidet nettverk og via Landsforeningen for Barnevernsbarn, totalt 15-25 personer. Samtlige i utvalget vil være fylt 18 år.

Datamaterialet innhentes gjennom fokusgruppeintervju, samt tilgang til opplysninger fra Lovdata og andre relevante instanser. I den grad opplysninger hos Lovdata vil være direkte eller indirekte personidentifiserende, forutsetter ombudet at opplysningene anonymiseres i datamaterialet. Opplysningene som søkes fra andre instanser (Statens helsetilsyn, politidirektoratet, undervisningsdirektoratet og samtlige fylkesmenn), er utelukkende talldata og anonymiserte data/rapporter.

Ombudet finner informasjonsskriv til utvalget tilfredsstillende, forutsatt at det påføres dato for prosjektslutt og endelig anonymisering (30.12.2013).

Det innhentes direkte personidentifiserende opplysninger i form av navn og kontaktopplysninger. Videre innhentes opplysninger om utvalgets tanker rundt bakgrunnen for og konsekvensen av den lave eller manglende forekomsten av strafferettslig forfølgning av unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barnevernstjenesten, hvilken betydning strafferettslig forfølgning vil ha for praksis, erstatningssøksmål kontra strafferettslig forfølgning, samt hvilke særskilte utfordringer de ser i forhold til at det er barn som er rettighetsbærere i forhold til voksnes plikt til å melde. Direkte personidentifiserende opplysninger oppbevares separat, kun tilknyttet øvrige data via en koblingsnøkkel.

Dato for prosjektslutt er 30.12.2013. Datamaterialet anonymiseres ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserende opplysninger fremgår. Koblingsnøkkel og lydopptak slettes. Indirekte personidentifiserende opplysninger fjernes, omskrives eller grovkategoriseres.

Mail fra NSD 16.06.2013 etter endringsmelding:

Hei

Jeg viser til endringsmelding mottatt den 08.04.2013. Jeg beklager at du ikke har mottatt en tilbakemelding tidligere. Vi registrerer at det ikke skal innhentes opplysninger via fokusgruppeintervju, og at det i stedet gjennomføres telefonintervju med ansatt i Fylkeskommunene. Det registreres ikke personopplysninger (navn/telefonnummer) i tilknytning til intervjudata forbindelse med disse intervjuene. Behandlingen er ikke omfattet av meldeplikten.

--

Vennlig hilsen
Marie S. Schildmann
Seniorrådgiver

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
(Norwegian Social Science Data Services)
Personvernombud for forskning
Harald Hårfagres gate 29, 5007 BERGEN

Tlf. direkte: (+47) 55 58 31 52
Tlf. sentral: (+47) 55 58 21 17
Faks: (+47) 55 58 96 50
Email: marie.schildmann@nsd.uib.no
Internettadresse www.nsd.uib.no/personvern

Målet med søket er å undersøke i hvilken utstrekning det har forekommet eksempler på strafferettslig forfølgning av unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. I den anledning ønsker jeg at det gjøres søk på følgende bestemmelser:

Lov om Barneverntjenester § 6-4
Lov om Helsepersonell §§ 67 og 33
Lov om Opplæring § 15-3
Lov om Barnehager § 22
Straffelovens §§ 121, 139, 144 og 324

For alle med søkeordene:

Barnevern, opplysningsplikt, meldeplikt og straff.

Ønsker søk i baser for alle typer avgjørelser.

Tidsavgrensingen er fra 1992 til d.d

Søk i alle rettsavgjørelsesbaser (sivil og straff)

Utforming av søk:

Den aktuelle lovparagraf + de angitte søkeord som alternativer

Emne 1: **barnevern*, opplysningsplikt*, meldeplikt*, straff***
Lovhenvisninger: **lov-1902-05-22-10-§144**

Lov om barneverntjenester § 6-4

20 treff ved søk i fulltekst

3 treff ved søk kun i sammendrag

(Ingen begrensning i tid da loven trådte i kraft 1.1.1993)

Lov om helsepersonell

§ 67: 25 treff ved søk i fulltekst

14 treff ved søk kun i sammendrag

§ 33: 2 treff ved søk i all teksten

Ingen treff ved søk kun i sammendrag

(Ingen begrensning i tid da loven er fra 1999)

Opplæringslova § 15-3

2 treff ved søk i all teksten

Ingen treff ved søk kun i sammendrag

(Ingen begrensning i tid da loven er fra 1998)

Lov om barnehager § 22 (obs denne loven har kun virket i 6 år)

1 treff ved søk i all teksten

Ingen treff ved søk kun i sammendrag

Straffeloven

§ 121: 42 treff ved søk i all teksten

20 treff ved søk kun i sammendrag

§ 139: 11 treff ved søk i all teksten

1 treff ved søk kun i sammendrag

§ 144: 20 treff ved søk i all teksten

2 treff ved søk kun i sammendrag

§ 324: 25 treff ved søk i all teksten

7 treff ved søk kun i sammendrag

(Søk ang. straffeloven er begrenset i tid fra 1.1.1992 til dags dato, men dette har ganske liten påvirkning på antall treff.)

Resultater søk etter Opplæringslova (1998) § 15-3:

Dagens dato: 2012.02.29

Base: HRSIV LASIV LBSIV LESIV LGSIV LFSIV LHSIV LXSIV TRSIV HRSTR LASTR
LBSTR LESTR LGSTR LFSTR LHSTR LXSTR TRSTR

Spørsmål: barnevern* , opplysningsplikt* , meldeplikt* , straff*
lov-1998-07-17-61-§15-3

1

INSTANS:Høyesterett - Kjennelse.

DATO:2002-08-29 **KUNNGJORT:** 2002-09-04

DOKNR/PUBLISERT:HR-2002-110 - Rt-2002-1020 (225-2002)

STIKKORD:Strafferett. Offentlig tjenestemann. Lovanvendelse.

SAMMENDRAG:Saken gjaldt spørsmålet om en lærer i offentlig videregående skole var omfattet av begrepet « offentlig Tjenestemand » i straffeloven §127 og §326. På bakgrunn av bestemmelsenes forarbeider kom Høyesterett til at straffebudene var anvendelige.

SAKSGANG:Nes herredsrett Nr 01-00126 M - Eidsivating lagmannsrett LE-2001-572 M - Høyesterett HR-2002-110, straffesak, anke.

PARTER:A (advokat Christian Lundin - til prøve) mot Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Bjørn Feyling).

FORFATTER:Gussgard, Oftedal Broch, Stabel, Bruzelius, Dolva.

2

INSTANS:Eidsivating lagmannsrett - Kjennelse.

DATO:2001-11-20 **KUNNGJORT:** 2001-11-30

DOKNR/PUBLISERT:LE-2001-572

STIKKORD:Offentlig tjenestemann. Straffeloven §127, §326.

SAMMENDRAG:Ca. 17 år gammel elev som hadde sparket til og brukt ukvemsord mot en lærer, var i herredsretten dømt etter straffelovens §228, men var frifunnet etter §127 og §326 nr. 2. Herredsretten antok at lærere i offentlig skole ikke var « offentlige tjenestemenn » i relasjon til §127 og §326, bl.a. fordi lærere i private skoler hadde samme oppgaver uten å være beskyttet av de nevnte bestemmelser. Dette er en uriktig rettsoppfatning, og lagmannsretten opphevet dommen.

SAKSGANG:Nes herredsrett Nr 01-00126 M - Eidsivating lagmannsrett LE-2001-572 M. Anke til Høyesterett forkastet, se HR-2002-110.

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (Aktor: Kst statsadvokat Carl Graff Hartmann) mot A (Forsvarer: Advokat Christian Lundin).

FORFATTER:Førstelagmann Odd Jarl Pedersen. Lagdommer Ragnar Askheim. Ekstraordinær lagdommer Ole Sjetne.

Resultater søk etter Helsepersonelloven (1999) § 33

Dagens dato: 2012.02.29

Base: HRSIV LASIV LBSIV LESIV LGSIV LFSIV LHSIV LXSIV TRSIV HRSTR LASTR
LBSTR LESTR LGSTR LFSTR LHSTR LXSTR TRSTR

Spørsmål: barnevern* , opplysningsplikt* , meldeplikt* , straff*
lov-1999-07-02-64-§33

1

INSTANS:Norges Høyesterett - Kjennelse.

DATO:2004-11-05 **KUNNGJORT:** 2004-11-22

DOKNR/PUBLISERT:HR-2004-1855-A - Rt-2004-1668

STIKKORD:Forsikringsrett. Yrkesskadeforsikring. Sivilprosess. Bevisforbud.

Fremleggelse av legeerklæringer.

SAMMENDRAG:En tidligere flyger hadde mottatt forsikringsutbetaling for yrkesmessig uførhet. Forsikringsselskapet mente det var utvist svik og kom med krav om tilbakebetaling. Høyesteretts flertall kom til at dokumenter omfattet av kallsmessig taushetsplikt måtte kunne nektes fremlagt også i de tilfeller der det er den som har krav på hemmelighet, som besitter dokumentet, jf tvistemålsloven §250, jf §205. Dissens 3-2.

SAKSGANG:Asker og Bærum namsrett Nr 01-1115 D/01 - Borgarting lagmannsrett LB-2004-10767 - Høyesterett HR-2004-1855-A, (sak nr. 2004/780), sivil sak, kjæremål.

PARTER:A (advokat Magne J. Synnevåg - til prøve) mot Gjensidige NOR Forsikring (advokat Lasse V. Haugen - til prøve).

FORFATTER:Skoghøy, Tjomsland, Coward. Dissens: Mitsem, Lund.

2

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Kjennelse.

DATO:2007-04-27 **KUNNGJORT:** 2007-05-12

DOKNR/PUBLISERT:LB-2007-59272

STIKKORD:Barnerett. Midlertid avgjørelse av samværsrett.

SAMMENDRAG:I likhet med tingretten fant lagmannsretten at vilkårene i barneloven §60 første ledd for å treffe midlertidig avgjørelse om samværsretten var til stede. Faren var alvorlig syk og ble derfor nektet samværsrett. I saken var det tatt ut stevning, men denne ble avvist på grunn av manglende megling. Det var ikke nødvendig for lagmannsretten å ta stilling til om saken skulle behandles etter §60 første ledd 1. eller 2. punktum da retten fant at det uansett forelå særlige grunner.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2007-4841 - Borgarting lagmannsrett LB-2007-59272.

PARTER:A (Advokatfullmektig Julie Conradi-Larsen) (Advokat Merete Astrup Svartveit) mot B (Advokat Ramborg Hege Elvebakk).

FORFATTER:Lagdommer Ragnhild Dæhlin. Lagdommer Anne Ellen Fossum. Lagdommer Inger Wiig.

Resultater søk etter Helsepersonelloven (1999) § 67

Dagens dato: 2012.02.29

Base: HRSIV LASIV LBSIV LESIV LGSIV LFSIV LHSIV LXSIV TRSIV HRSTR LASTR
LBSTR LESTR LGSTR LFSTR LHSTR LXSTR TRSTR

Spørsmål: barnevern* , opplysningsplikt* , meldeplikt* , straff*
lov-1999-07-02-64-§67

1

INSTANS:Oslo tingrett - Dom

DATO:2011-05-31 **KUNNGJORT:** 2011-06-01

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2010-122687

STIKKORD:Oppreisning. Rasisme. Presse. Ytringsfrihet. Skadeerstatningsloven §3-6. Grunnloven §100.

SAMMENDRAG:En mann fikk medhold i krav om oppreisning etter injurierende anklager om rasisme. Saken dreide seg om et tilfelle, hvor en ambulansesjåfør, etter en faglig vurdering, valgte å ikke bringe inn en pasient av somalisk opprinnelse til sykehuset. Saken medførte omfattende pressedekning, hvor særlig den ene ambulansesjåføren ble utsatt for beskyldninger om å ha opptrådt rasistisk, siden han ikke tok med seg pasienten. Retten fant at saksøkte (en avis) hadde utsatt sjåføren for en lang rekke ærekrenkende uttalelser, som ikke var beskyttet av grunnlovens §100. Retten fant derfor at grunnlag for oppreisning forelå, og fastsatte oppreisningen skjønnsmessig til kr. 1 million. (Sammendrag ved Lovdata)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2010-122687 (10-122687TVI-OTIR/01).

PARTER:A (Advokat Carl Urquieta Bore) mot AS Dagbladet (Advokat Frode Elgesem).

FORFATTER:Tingrettsdommer Thorleif Waaler.

2

INSTANS:Oslo tingrett - Dom.

DATO:2007-03-20 **KUNNGJORT:** 2009-09-24

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2005-76006-3

STIKKORD:Skadeserstatningsloven §3-5, §3-6.

SAMMENDRAG:Krav om erstatning etter suspensjon og avskjedigelse.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2005-76006-3 (05-076006TVI-OTIR/04).

PARTER:A (advokat Elisabeth Møinichen Leonhardsen) mot Oslo kommune (advokat Hans Trygve Bendiksby).

FORFATTER:Tingrettsdommar Oddmund Svarteberg.

3

INSTANS:Norges Høyesteretts ankeutvalg - Kjennelse.

DATO:2011-04-14 **KUNNGJORT:** 2011-04-19

DOKNR/PUBLISERT:HR-2011-824-U - Rt-2011-570

STIKKORD: Offentlig gjengivelse av frifinnende straffedom. Domstoloven §124 og §130 første ledd bokstav a.

SAMMENDRAG: Lagmannsretten hadde forbudt offentlig gjengivelse av rettsavgjørelse hvor tiltalte under dissens ble frifunnet for overtredelse av straffeloven §193 første ledd. Ankeutvalget viste til at det skal sterke grunner til for å gjøre unntak fra hovedregelen i domstoloven §124 om offentlig gjengivelse av rettsavgjørelser, jf. også EMK artikkel 6 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 1. I denne saken var saksforholdet allerede kjent fra tingrettsavgjørelsen. Lagmannsrettens avgjørelse ble ikke funnet å gi slik ny informasjon som kunne tilsi at saken kunne unntas i medhold av domstoloven §130 første ledd bokstav a om hensynet til privatlivets fred. Ankeutvalget avsa enstemmig kjennelse for at rettsavgjørelsen kunne gjengis offentlig etter at bestemte deler av dommen var anonymisert. (Sammendrag ved Lovdata)

SAKSGANG: Gulating lagmannsrett LG-2010-84522-2 - Høyesterett HR-2011-824-U, (sak nr. 2011/542), straffesak, anke over kjennelse.

PARTER: Stavanger Aftenblad.

FORFATTER: Gjølstad, Stabel og Noer.

4

INSTANS: Norges Høyesterett - Kjennelse.

DATO: 2007-01-09 **KUNNGJORT:** 2007-01-17

DOKNR/PUBLISERT: HR-2007-44-A - Rt-2007-24

STIKKORD: Straffeprosess. Hovedforhandling. Fremleggelse av bevis.

SAMMENDRAG: En mannlig fysioterapeut var dømt for å ha forsøkt å skaffe seg seksuell omgang ved misbruk av stilling eller tillitsforhold, jf straffeloven §193 første ledd, jf straffeloven §49. Sett hen til rettens begrensede mulighet til å avskjære bevis som er for hånden, kom Høyesterett til at lagmannsretten ikke begikk saksbehandlingsfeil ved å tillate fremlagt et notat om fire henlagte anmeldelser mot tiltalte for forhold som hadde likhetstrekk med det tiltalen gjaldt. Tiltaltes forsvarer var i tilstrekkelig tid i forkant gjort kjent med at disse opplysningene ville bli fremlagt i retten.

SAKSGANG: Fjordane tingrett TFJOR-2005-87207 - Gulating lagmannsrett LG-2006-39876 - Høyesterett HR-2007-44-A, (sak nr. 2006/1764), straffesak, anke.

PARTER: A (advokat Erling O. Lyngtveit) mot Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Jogeir Nogva).

FORFATTER: Rieber-Mohn, Tønder, Stabel, Stang Lund, Lund.

5

INSTANS: Agder lagmannsrett - Dom.

DATO: 2010-06-22 **KUNNGJORT:** 2010-07-01

DOKNR/PUBLISERT: LA-2010-23977

STIKKORD: Straff. Straffeloven §193 første ledd. Helsepersonelloven §67, jf. §21. Straffeloven §29b og §33a.

SAMMENDRAG: En lege funnet skyldig i å ha skaffet seg seksuell omgang med to pasienter ved misbruk av sin stilling. Idømt fengsel i 1 år og 6 måneder, og fradømt

retten til å praktisere som lege på ubestemt tid. Oppreisningserstatningen til de to fornærmede fastsatt til henholdsvis kr 100 000 og kr 60 000.

SAKSGANG:Lister tingrett TLIST-2009-132460 - Agder lagmannsrett LA-2010-23977 (10-023977AST-ALAG/).

PARTER:Agder statsadvokatembeter (Statsadvokat Stina Sveier Nielsen) mot A (Advokat Harald Stabell).

FORFATTER:Lagdommer Erik Holth. Lagdommer Anne-Kristine Hagli. Ekstraordinær lagdommer Arne Christiansen. Meddommere: Skoleassistent Stina Arnesen. Senioringeniør Sigurd Wiberg. Pensjonist Toralf Hodne. Trygdet Alfhild Harila.

6

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Dom.

DATO:2008-10-13 **KUNNGJORT:** 2008-11-04

DOKNR/PUBLISERT:LB-2008-28434

STIKKORD:Grov korrupsjon. Straffeloven §276b, jf. §276a. Straffeloven §166. Straffeloven §189. Helsepersonelloven §4, §15 og §40, jf. §67. Ligningsloven §12-1 nr. 1 bokstav a og b.

SAMMENDRAG:En psykiater og en psykolog domfelt for ved flere anledninger mot betaling å ha utstedt bevisst uriktige lege- og psykologerklæringer i den hensikt å påvirke soningsforhold eller å oppnå utsettelse med rettssaker. Domfellelsen gjelder grov korrupsjon, samt overtredelser av straffeloven §189 og §166, samt helsepersonelloven. Straffen satt til fengsel i 2 1/2 år for begge. En av dem domfelles også for overtredelser av ligningsloven og ilegges en bot på kr 100 000. Rettighetstap. Inndragning.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2007-63604 - Borgarting lagmannsrett LB-2008-28434 (08-028434AST-BORG/01). Anke til Høyesterett fra A og B nektet fremmet, HR-2009-264-U.

PARTER:Oslo Statsadvokatembeter (Statsadvokat Tone Haave, Politiadvokat Carl Graff Hartmann) mot A (Advokat Sven Olle Nohlin, Advokat Frode Sulland), B (Advokat Tor Erling Staff, Advokat Julie Conradi-Larsen).

FORFATTER:Lagdommer Espen Bergh. Lagdommer Anne-Mette Dyrnes. Tilkalt dommer, sorenskriver Jostein W. Rovik. Meddommere: Kokk Marit Midtrød. Inventory analyst Christer Opsann. Avdelingssykepleier Turid Mood. Barnehageassistent Kenneth Opena Moe.

7

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Dom.

DATO:2007-05-10 **KUNNGJORT:** 2007-05-23

DOKNR/PUBLISERT:LB-2007-31307

STIKKORD:Straffeloven §193 første ledd. Helsepersonelloven §67, jf §4. Tillitsmisbruk.

SAMMENDRAG:En 58 gammel tidligere ustraffet psykolog ble dømt til fengsel i seks måneder hvorav tre måneder ble gjort betinget for én overtredelse av straffeloven §193 annet ledd, oralt samleie, og overtredelse av helsepersonelloven i forhold til tre pasienter, samt erstatning til en av kvinnene på 30.000 kroner. Lagmannsretten la til grunn at misbruk av tillitsforhold for å oppnå seksuell omgang er alvorlig og at det i

saken var spesielt alvorlig på grunn av den ene kvinnens langvarige og tunge psykiske problemer. I formildende retning ble det lagt vekt på at psykologen ble avskjediget fra sin stilling, at han mistet bevillingen til å praktisere som psykolog og at situasjonen i sterk grad hadde preget psykologens privatliv, herunder muligheten til å få nytt arbeide. Det ble også tillagt noe vekt at domfelte straks tilstod de faktiske forhold selv om han benektet straffskyld. Saken var også blitt noe gammel.

SAKSGANG:Moss tingrett TMOSS-2006-152755 - Borgarting lagmannsrett LB-2007-31307.

PARTER:Oslo Statsadvokatembeter (Statsadvokat Inga Bejer Engh) mot A (Advokat Dag Olav Riise).

FORFATTER:Lagdommer Lars Ole Evensen. Kst. lagdommer Ingvild Mestad. Ekstraordinær lagdommer Ola R. Melheim.

8

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Dom.

DATO:2006-05-12 **KUNNGJORT:** 2006-05-18

DOKNR/PUBLISERT:LB-2005-136955

STIKKORD:Helsepersonelloven §67, jf §4. Skadeserstatningsloven §3-5.

SAMMENDRAG:Farmasøyt var tiltalt for å ha utlevert feil preparat (en næringsdrikk) i forhold til resepten. Det utleverte preparatet skulle ikke anvendes til barn under tre år. Mottaker var en to år gammel alvorlig syk pike, som døde få dager seinere. Flertallet (meddommerne) kom til at det ikke var utvist grov uaktsomhet, under henvisning til uklare omstendigheter ved hendelsesforløpet. Mindretallet (fagdommerne) mente vilkårene for straff var oppfylt. Foreldrene ble ikke gitt medhold i kravet om oppreisningserstatning.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2005-53514 - Borgarting lagmannsrett LB-2005-136955. Anke til Høyesterett fra Påtalemyndigheten tillatt fremmet; HR-2006-1323-U, ankesaken deretter hevet etter at påtalemyndigheten trakk anken; HR-2006-1675-F.

PARTER:Oslo Statsadvokatembeter (Politiadvokat Mette Haldorsen) mot A (Advokat Per Wold).

FORFATTER:Lagdommer Ragnhild Dæhlin. Lagdommer Ragnhild Noer.

Tingrettsdommer Arne Vesterås. Meddommere: Skribent/rådgiver Eivind Paaske.

Fysioterapeut Kjersti Dahle. Møbelsnekker Glenn Elsvåg. Avdelingsdirektør Kjerstin Spjøtvoll.

9

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Dom.

DATO:2004-02-03 **KUNNGJORT:** 2004-04-14

DOKNR/PUBLISERT:LB-2002-2517

STIKKORD:Strafferett. Legeansvar. Oppreisning. Legeloven §53, §25.

Helsepersonelloven §4, §67. Straffeloven §3. Skadeerstatningsloven §3-5.

SAMMENDRAG:Det forelå ikke grov uaktsomhet fra anestesileges side i forbindelse med en operasjon der pasienten døde. Det var heller ikke grunnlag for oppreisning til de etterlatte.

SAKSGANG:Oslo tingrett 01-10982 - Borgarting lagmannsrett LB-2002-2517 M/01.
Anke til Høyesterett fra påtalemyndigheten nektet fremmet, HR-2004-934-U. Sivil anke til Høyesterett nektet fremmet, HR-2004-938-U.

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (Politiadvokat Mette Haldorsen) mot A (Forsvarer: Advokat Ole Lindseth).

FORFATTER:Lagdommer Anders Bøhn, formann. Lagdommer Lars Jorkjend. Tilkalt dommer, skifterettsdommer Anita H. Lund. Meddommere: Konsulent May-Lis Stenby Grindem. Driftstekniker Pål Svensson. Pensjonist Aslaug Unneberg. Avdelingsingeniør Egil Øyvind Hjelmtveit.

10

INSTANS:Eidsivating lagmannsrett - Kjennelse

DATO:2012-02-02 **KUNNGJORT:** 2012-02-09

DOKNR/PUBLISERT:LE-2011-45432-2

STIKKORD:Straffeprosessloven §109, §438.

SAMMENDRAG:Fastsettelse av godtgjøring til privat etterforsker i straffesak som endte med frifinnelse. Et samlet krav på vel 176.000 kroner (140 timer arbeid) ble fremmet dels som vitnegodtgjørelse etter straffeprosessloven §109 og dels som forsvarers utlegg. Lagmannsretten mente straffeprosessloven §438 var riktig hjemmel og tok stilling til det samlede krav etter denne bestemmelsen. 70 timer ble ansett som nødvendig. Dissens vedrørende timesats - flertallet mente den offentlige satsen på 905 kr skulle benyttes, mindretallet mente den private etterforskerens timesats måtte respekteres.

SAKSGANG:Sør-Gudbrandsdal tingrett TSGUD-2010-159336 - Eidsivating lagmannsrett LE-2011-45432-2 (11-045432AST-ELAG/).

PARTER:Thune Security/ AS Scan Detect, Advokat Victoria Holmen, A (Advokat Victoria Holmen).

FORFATTER:Lagdommer Ørnulf Røhnebak, førstelagmann Sverre Nyhus, kst lagdommer Tone Haave.

11

INSTANS:Eidsivating lagmannsrett - Dom

DATO:2011-12-22 **KUNNGJORT:** 2012-01-26

DOKNR/PUBLISERT:LE-2011-120581

STIKKORD:Straffeloven §192 første ledd bokstav c.

SAMMENDRAG:En 39 år gammel lege ble dømt til 10 års forvaring med en minstetid på 7 år. Han ble også fradømt retten til å praktisere som lege på ubestemt tid. Over et tidsrom på ca 6 år hadde han presset og truet mindreårige jenter til å sende bilder og filmer av seg selv der de utførte seksuelle handlinger som oppfylte kravene til å bli karakterisert som voldtekt. Bildene og filmene ble senere benyttet til å presse penger fra voksne menn.

SAKSGANG:Hedemarken tingrett THEDM-2011-60329 - Eidsivating lagmannsrett LE-2011-120581 (11-120581AST-ELAG/).

PARTER:N01 (advokat Harald Stabell) mot Hedmark og Oppland statsadvokatembeter (førstestatsadvokat Arne Ingvald Dymbe).

FORFATTER:Kst førstelagmann Torolv Groseth, Ekstraordinær lagdommer Bernt Fredrik Moe, Kst lagdommer Tone Haave. Meddommere: Lærer Heidi Hitland, Bonde Sverre Aandstad, Gårdbruker/reparatør Tore Engebret Holm, Pensjonist Anne Marie Pettersen.

12

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Dom

DATO:2011-03-31 **KUNNGJORT:** 2011-04-19

DOKNR/PUBLISERT:LG-2010-109313

STIKKORD:Straff. Frifinnelse. Helsepersonell. Straffeloven §228 jf §232 og helsepersonelloven §67 jf. §4.

SAMMENDRAG:36 år gammel hjelpepleier frifunnet for vold mot dement pasient. Lagmannsretten fant at det ikke var ført tilstrekkelig bevis for at tiltalte kunne domfelles for å ha utøvd vold mot pasienten. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Stavanger tingrett TSTAV-2010-36956 - Gulating lagmannsrett LG-2010-109313 (10-109313AST-GULA/AVD2).

PARTER:Fullstendige anker: Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Karsten Monsen) mot A (advokat Atle Helljesen).

FORFATTER:Lagdommer Jon Atle Njøsén. Lagmann Arne Henriksen. Sorenskriver Jørn Ree. Meddommere: ingeniør Svein Sandve, museumsformidler Ingeborg Nærland Skjærpe, HMS-rådgiver Tonje Cecilie Larsen, salgsdirektør Lars Ivar Tønnessen.

13

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Kjennelse

DATO:2011-02-18 **KUNNGJORT:** 2011-10-14

DOKNR/PUBLISERT:LG-2010-84522-2

STIKKORD:Offentlig gjengivelse av frifinnende straffedom. Domstolloven §124 og §130 første ledd bokstav a.

SAMMENDRAG:Saken gjelder spørsmålet om adgang til offentlig gjengivelse av lagmannsrettens frifinnende straffedom i sedelighetssak, jf. domstolloven §130 første ledd bokstav a.

SAKSGANG:Jæren tingrett TJARE-2010-10083 - Gulating lagmannsrett LG-2010-84522-2. Anket til Høyesterett; Gulating lagmannsretts kjennelse omgjort, se HR-2011-824-U.

PARTER:Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Hilde K. Sakariassen) mot Tiltalte (advokat Inger Marie Sunde). Fornærmede (advokat Verna Rege Nilssen). Annen part: Stavanger Aftenblad.

FORFATTER:Lagmann Steinar Trovåg, lagdommer Arne Fanebust, kst. lagdommer Katrine Lillejord. Meddommere: Virksomhetsleder Kirsten Helen Harstad, pedagogisk leder Jofrid Aalgaard, pensjonist/frittstående konsulent Terje Martin Halmø, frisør Bjørn Kolnes.

14

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Dom

DATO:2011-02-11 **KUNNGJORT:** 2011-06-07

DOKNR/PUBLISERT:LG-2010-84522-1

STIKKORD:Straff. Frifinnelse. Straffeloven §193. Helsepersonelloven §67 jf §4.

SAMMENDRAG:Seksuell omgang mellom psykolog og pasient. Spørsmål om behandling var avsluttet. Lagmannsrettens bestemmende mindretall fant at omgangen var et resultat av et gjensidig kjærlighetsforhold mellom partene, at den psykologfaglige behandlingen i realiteten var avsluttet da omgangen begynte, og at tiltalte uansett ikke hadde hatt den nødvendige skyld. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Jæren tingrett - Gulating lagmannsrett LG-2010-84522-1 (10-084522AST-GULA/AVD2). For avgjørelser om vurdering av offentlig gjengivelse av dommen, se Gulating lagmannsretts kjennelse LG-2010-84522-2, omgjort ved Høyesteretts kjennelse HR-2011-824-U.

PARTER:I Fullstendig anke: Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Hilde K Sakariassen) mot A (advokat Inger Marie Sunde). II Anke: A (advokat Inger Marie Sunde) mot Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Hilde K Sakariassen). III Lukkede dører: A (advokat Inger Marie Sunde) mot Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Hilde K Sakariassen).

FORFATTER:Lagmann Steinar Trovåg. Lagdommer Arne Fanebust. Kst. lagdommer Katrine Lillejord. Meddommere: virksomhetsleder Kirsten Helen Harstad, pedagogisk leder Jofrid Aalgaard, pensjonist/frittstående konsulent Terje Martin Halmø, frisør Bjørn Kolnes.

15

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Dom

DATO:2010-08-27 **KUNNGJORT:** 2010-09-03

DOKNR/PUBLISERT:LG-2010-42223

STIKKORD:Anke over betinget dom, inndragning og bot.

SAMMENDRAG:Lagmannsretten forkastet anke over inndragning 75.000 kr, bot 25.000 kr og 60 dager betinget fengsel for overtredelse av helsepersonelloven §67, jfr. §74 første og annet ledd, bidragsinnkrevingsloven §33 mv. Lagmannsretten fant at tingrettens dom på de ankede punktene ikke var uforholdsmessig hensett til de straffbare forholdene og domfeltes samlede økonomi, livssituasjon og alder. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Stavanger tingrett TSTAV-2009-179278 - Gulating lagmannsrett LG-2010-42223 (10-042223AST-GULA/AVD1). Anke til Høyesterett nektet fremmet, HR-2010-1760-U.

PARTER:A (advokat Trygve Undem) mot Rogaland statsadvokatembeter (politiadvokat Per Kristian Haaland).

FORFATTER:Lagmann Hanne Sophie Greve, lagdommer Fredrik Staff, lagdommer Birger A. Stedal.

16

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Dom

DATO:2006-08-17 **KUNNGJORT:** 2006-08-28

DOKNR/PUBLISERT:LG-2006-39876

STIKKORD:Strafferett. Sedelighetsforbrytelse. Forsøk på utuktig omgang m.m.

Straffeloven §193 første ledd, §201 bokstav b og helsepersonelloven §67, jf. §39, jf. §40, jf. forskrift om pasientjournal §5, jf. §8 bokstav d, e og f.

SAMMENDRAG:Forsøk på utuktig omgang ved misbruk av stilling og tillitsforhold. Fysioterapeut ble idømt 60 dagers betinget fengsel og bot på 10000 kroner samt 10000 kroner i oppreisningserstatning til fornærmede for ett tilfelle av forsøk på utuktig omgang, ett tilfelle av blotting samt unnlatt journalføring etter helsepersonelloven.

SAKSGANG:Fjordane tingrett TFJOR-2005-87207 - Gulating lagmannsrett LG-2006-39876. Anke til Høyesterett vedr. saksbehandlingen fremmet til behandling deretter forkastet, se HR-2007-44-A.

PARTER:A (Advokat Christian Wiig) mot Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatemb (Politiadvokat Sissel Karin Kleiven).

FORFATTER:Lagdommer Carl Petter Martinsen, lagdommer Guri Elisabeth Molven, lagdommer Margareth Christophersen. Meddommere: Kontormedarbeider Elna Nybakk, senior konsulent Kjetil Haukeland, førstesekretær Anita Bjerk, hjelpepleier Geir Skjerping.

17

INSTANS:Hedmarken tingrett - Dom.

DATO:2011-07-11 **KUNNGJORT:** 2011-07-25

DOKNR/PUBLISERT:THEDM-2011-60329

STIKKORD:Strafferett. Voldtekt. Utpressing. Besittelse av barnepornografi. Oppreisning. Erstatning. Straffeloven §29 første ledd bokstav b, §33a annet ledd, §49, §192 første ledd bokstav c, §196 første ledd, §204 a, §200 annet ledd 1. punktum, §222 første ledd 2. straffalternativ, §232, §266 tredje ledd jf. annet ledd, §390a.

SAMMENDRAG:En 39 år gammel lege ble dømt for omfattende seksuelle overgrep mot unge jenter, besittelse av barnepornografi og utpressing av menn. Han truet blant annet fem jenter til å ha seksuell omgang med seg selv og filme/ta bilder av det, for deretter å sende det til ham via mobil. Han fikk også flere unge jenter til å sende nakenbilder av seg selv til ham. De fleste av jentene var under 14 år gamle. Legen brukte bildene til å komme i kontakt med menn, utveksle nakenfoto, og deretter utgi seg for å være far til jentene. For at mennene skulle unngå politianmeldelse presset han dem til å betale seg beløp mellom kr. 9.000 og 150.000. Videre ble mannen dømt for flere tilfeller av samleie med en jente under 16 år. Legen ble dømt til å betale oppreisning til jentene, og erstatning til mennene. Straffen ble satt til forvaring i 10 år med en minstetid på 7 år. Han ble fradømt retten til å praktisere som lege eller inneha stilling som helsepersonell på ubestemt tid. (Sammendrag ved Lovdata)

SAKSGANG:Hedmarken tingrett THEDM-2011-60329 (11-060329MED-HEDM). Anket til Eidsivating lagmannsrett (LE-2011-120581).

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (førsteadvokat Arne Ingvald Dymbe) mot N01 (høyesterettsadvokat Svein Tømmerdal og advokat Krister Øie Braute).

FORFATTER:Sorenskriver Ola P. Svor. Meddommere: Tor Even Tomter og Oddrun Fjellet.

18

INSTANS:Oslo tingrett - Kjennelse.

DATO:2011-06-08 **KUNNGJORT:** 2011-06-09

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2011-28195

STIKKORD:Ambulansesaken. Privat straffesak. Avvisning. Straffeprosessloven §402, straffeloven §324 første ledd, §325 nr. 1, §78, helsepersonelloven §67 første ledd jf. §4.

SAMMENDRAG:Barn til kvinne d. januar 2010 reiste privat straffesak etter at politianmeldelse mot sykehusforetak, AMK-ansatte og polititjenestemenn var blitt henlagt. Tingretten fant at verken avdøde eller barna rettslig sett var fornærmede i relasjon til de straffebestemmelsene som var påberopt, og saken ble derfor avvist. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2011-28195 (11-028195PRI-OTIR/08).

PARTER:AA, BB, CC og DD (alle ved advokat Mohammad Shahzad Chaudhry Nazir v/ advokatfullmektig Alexander Behrang Mardazadnav) mot Oslo universitetssykehus HF (advokat Trude Ervik og advokatfullmektig Hanne Elise Eeg-Henriksen), EE og FF (de to siste ved advokat Maria Bergram Aas).

FORFATTER:Tingrettsdommer Finn Haugen.

19

INSTANS:Sør-Gudbrandsdal tingrett - Dom.

DATO:2011-02-15 **KUNNGJORT:** 2011-09-29

DOKNR/PUBLISERT:TSGUD-2010-159336

STIKKORD:Straffeloven §193 første ledd, helsepersonelloven §67 jf. §4 og straffeloven §132a første ledd bokstav a jf. annet ledd jf. fjerde ledd 1. alternativ.

SAMMENDRAG:Lege f. 1965 ble dømt til 1 års fengsel, hvorav 6 måneder betinget, for å ha skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av sin stilling og for å ha forsøkt å presse fornærmede til å endre sin forklaring. Dissens. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Sør-Gudbrandsdal tingrett TSGUD-2010-159336 (10-159336MED-SGUD). Anket til Eidsivating lagmannsrett, se LE-2011-45432.

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Bodil Thorp Myhre) mot overlege A (advokat Annette Bettina Christine Barlinn).

FORFATTER:Sorenskriver Elisabeth B. Løvold. Meddommere: Torger Kristian Myrhaugen, Randi Dalbakk.

20

INSTANS:Oslo tingrett - Dom.

DATO:2009-11-06 **KUNNGJORT:** 2009-12-10

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2009-121077

STIKKORD:Helsepersonelloven §4, jf §67.

SAMMENDRAG:Lege ble dømt til en bot på kr 35.000 for brudd på helsepersonelloven. Han ble frifunnet for tiltalen om å ha skaffet seg seksuell omgang ved misbruk av sin stilling (straffeloven §193 første ledd). Han ble også frifunnet for oppreisningskravene. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2009-121077 (09-121077MED-OTIR/04).

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (politiadvokat Kari Kirkhorn) mot A (Advokat Vegard Aaløkken).

FORFATTER:Tingrettsdommer Hilde Foyn Bruun. Meddommere: Else Jørunn Thune, Sverre Magnus Bryde.

21

INSTANS:Oslo tingrett - Dom.

DATO:2008-12-04 **KUNNGJORT:** 2008-12-10

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2008-131342

STIKKORD:Straffeloven §325 tredje ledd.

SAMMENDRAG:En ambulansesjåfør ble frifunnet for utilbørlig opptreden i tjenesten. Dissens. Sammen med sin kollega hadde tiltalte rykket ut etter en voldsepisode i en park i Oslo. Etter en kortfattet undersøkelse av den skadde bestemte de seg for å ikke ta ham med i ambulansen. Retten fant at tiltalte i denne anledning hadde benyttet seg av en språkbruk som ikke var passende for helsepersonell, men at hans opptreden ikke var utilbørlig i straffeloven §325 sin forstand. Retten presiserte at den var bundet av påtalemyndighens avgrensning av saken. Det falt derfor utenfor å ta stilling til om ambulansesjåføren foretok en for overfladisk undersøkelse av pasienten. Retten kunne heller ikke ta stilling til tiltaltes helsefaglige vurdering av situasjonen. (Sammendrag ved Lovdata)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2008-131342. (08-131342MED-OTIR/01).

PARTER:Spesialenheten for politisaker (politiadvokat Guro Glærum Kleppe) mot A (Advokat Bjørn Rudjord).

FORFATTER:Tingrettsdommer Inger Kjersti Dørstad. Meddommere: Camilla Wærenskjold. Axel Andersen Restrup.

22

INSTANS:Oslo tingrett - Dom.

DATO:2007-12-04 **KUNNGJORT:** 2010-05-03

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2007-63604

STIKKORD:Grov korrupsjon. Straffeloven §276b, jf. §276a. Straffeloven §166. Straffeloven §189. Helsepersonelloven §4, §15 og §40, jf. §67.

SAMMENDRAG:En psykiater og en psykolog var tiltalt for ved flere anledninger å ha utstedt bevisst uriktige lege- og psykologerklæringer mot betaling. Dette ble gjort i den hensikt å påvirke soningsforhold for domfelte eller å oppnå utsettelse av rettssaker. Tingretten dømte de to til 2 år og 6 måneders fengsel. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2007-63604 (07-063604MED-OTIR/08). Anket til Borgarting lagmannsrett LB-2008-28434.

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Jørn Sigurd Maurud, politiadvokat Carl Graff Hartmann) mot psykiater A (advokat Ole Petter Drevland) og psykolog B (advokat Tor Erling Staff v/ advokatfullmektig Julie Conradi-Larsen).

FORFATTER:Tingrettsdommer Torkjel Nesheim. Meddommere: Ragnhild Berg. Ken Nygård.

23

INSTANS:Oslo tingrett - Dom

DATO:2005-05-12 **KUNNGJORT:** 2005-05-19

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2005-33490 - RG-2005-1506

STIKKORD:Trikkedrapssaken. Drap og forsøk på drap. Ran. Dom på overføring til tvungent psykisk helsevern. Straffeloven §39 nr. 1, jf. lov om psykisk helsevern kapittel 5.

SAMMENDRAG:41-årig mann dømt til tvungent psykisk helsevern i medhold av straffeloven §39 nr. 1, jf. lov om psykisk helsevern kapittel 5. På en trikk ved Bislett i Oslo hadde han med en Rambokniv drept en medpassasjer og forsøkt å drepe fem andre passasjerer. Han ranet deretter en bil som han flyktet med. Tvungent psykisk helsevern i medhold av psykisk helsevernloven kapittel 3, som han hadde vært undergitt siden pågripelsen og fortsatt var undergitt, ikke funnet tilstrekkelig for å verne samfunnet. Drøftelse av forholdet mellom tvungent psykisk helsevern etter loven kapittel 5 og etter kapittel 3. Avdødes foreldre, samboer og de fornærmede tilkjent erstatning og oppreisning, jf erstatningsloven §1-3 og §3-5.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2005-33490. Tingrettens avgjørelse av kravene på erstatning/oppreisning anket til lagmannsretten av domfelte.

PARTER:Den offentlige påtalemyndighet (Statsadvokat Terje Nybøe) mot A (Advokat Anne Hazeland, Advokat Heidi Bache-Wiig). Bistandsadvokater: Advokat Nicolai Bjønness, Advokat Elin Anja Drønnen, Advokat Anne Lotte Gulbrandsen, Advokat Ola Lunde.

FORFATTER:Tingrettsdommer Kåre Røkkum. Tingrettsdommer Erling Agder. Meddommere: Haldor Magistad, Else-Brit Eben, Senata Rustemi.

24

INSTANS:Oslo tingrett - Dom

DATO:2004-11-19 **KUNNGJORT:** 2004-11-25

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2004-54584

STIKKORD:Helsepersonelloven §67, jf. §4.

SAMMENDRAG:Spørsmål om grov uaktsomhet for anestesilege ved unnlatelse av å legge ned en ventrikkelsonde i mage forut for brokkoperasjon. Retten fant ikke at legen hadde opptrådt grovt uaktsomt idet det ikke var bevist at risikoen for skade var mindre ved slik nedleggelse.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2004-54584 MED-OTIR/01.

PARTER:Oslo Politidistrikt (Pi Mette Haldorsen) mot A (Advokat Jon Christophersen).

FORFATTER:Dommerfullmektig Henning Borge. Meddommere: Helge Veum, Turid Eik.

25

INSTANS:Oslo tingrett - Kjennelse

DATO:2004-06-29 **KUNNGJORT:** 2004-07-07

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2004-19420

STIKKORD:Helsepersonelloven §4 første og annet ledd, jf §67. EMK protokoll 7 artikkel 4.

SAMMENDRAG:Saken gjelder spørsmålet om tidligere inndragning av autorisasjon som sykepleier medfører at det ikke er adgang til å reise straffesak for brudd på Helsepersonelloven §4 første og annet ledd, jf §67 som setter straff for forsettlig eller

grov uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i loven. Direkte blir det et spørsmål om forbudet mot dobbeltstraff i Protokoll 7 artikkel 4 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen kommer til anvendelse.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2004-19420 MED-OTIR/08.

PARTER:Oslo politidistrikt 10 (politiadvokat Mette Haldorsen) mot A (advokat Elisabeth Møinichen Leonardsen). Sakkyndig overlege Thor Hillberg.

FORFATTER:Dommerfullmektig med alm. fullm. Johan Berg. Meddommere: Kristin Holnes, Tommy Aas.

Resultater søk etter Barnevernloven (1992) § 6-4

Dagens dato: 2012.02.29

Base: HRSIV LASIV LBSIV LESIV LGSIV LFSIV LHSIV LXSIV TRSIV HRSTR LASTR LBSTR LESTR LGSTR LFSTR LHSTR LXSTR TRSTR

Spørsmål: opplysningsplikt* , meldeplikt* , straff*
lov-1992-07-17-100-§6-4

1

INSTANS:Norges Høyesterett - Kjennelse.

DATO:2011-04-13 **KUNNGJORT:** 2011-04-19

DOKNR/PUBLISERT:HR-2011-812-A - Rt-2011-540

STIKKORD:Sivilprosess. Søksmålsadgang. Dokumentinnsyn. Rettskrav. Forvaltningsrett.
SAMMENDRAG:Saken gjaldt spørsmålet om en utlending i forbindelse med tilbakekall av bosettingstillatelse kunne anlegge sak om gyldigheten av avslag på hans krav om innsyn i et saksdokument, jf. forvaltningsloven §19 andre ledd. Tingretten besvarte spørsmålet bekreftende, mens lagmannsretten under dissens kom til motsatt resultat. Høyesterett kom til at det forelå et « rettskrav » etter tvisteloven §1-3 første ledd i forhold til avgjørelsen om avslag på dokumentinnsyn. Kravet til aktualitet etter §1-3 annet ledd stod etter Utlendingsnemndas vedtak i klagesaken 7. mars 2011 i en noe annen stilling enn for tingretten og lagmannsretten. Men den omstendighet at dette vedtaket ble truffet kort tid før Høyesteretts behandling, kunne ikke føre til at utlendingen mistet sin søksmålsadgang. Lagmannsrettens kjennelse ble opphevet. (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2009-185646 - Borgarting lagmannsrett LB-2010-157310 - Høyesterett HR-2011-812-A, (sak nr. 2010/2017), sivil sak, anke over kjennelse.

PARTER:A (advokat Arild Humlen - til prøve) mot Staten v/ Justis- og politidepartementet (Regjeringsadvokaten v/ advokat Gunnar O. Hæreid).

FORFATTER:Møse, Matningsdal, Utgård, Matheson, Schei.

2

INSTANS:Norges Høyesterett - Dom.

DATO:2009-09-18 **KUNNGJORT:** 2009-09-24

DOKNR/PUBLISERT:HR-2009-1826-A - Rt-2009-1153

STIKKORD:Forvaltningsrett. Fremmedrett. Familiegjennforening.

SAMMENDRAG:Saken gjaldt gyldigheten av vedtak om avslag på søknad om familiegjennforening, to barn, 11 og 13 år gamle, i medhold av utlendingsloven §9 annet ledd. Mor hadde giftet seg med en mann som for vel åtte år siden var straffedømt for seksuelle overgrep mot et barn som var under 14 år. Høyesterett kom til at det ikke var sannsynlighetsovervekt for at barna ville blir utsatt for overgrep dersom søknaden ble innvilget.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2007-188629 - Borgarting lagmannsrett LB-2008-148327 - Høyesterett HR-2009-1826-A, (sak nr. 2009/745), sivil sak, anke over dom.

PARTER:Staten v/ Utlendingsnemnda (Regjeringsadvokaten v/ advokat Gunnar O. Hæreid) mot A v/ verge C. B v/ verge C (advokat Sigrid Broch - til prøve).
FORFATTER:Gussgard, Tjomsland, Webster, Matningsdal, Schei.

3

INSTANS:Norges Høyesterett - Kjennelse.

DATO:2004-11-05 **KUNNGJORT:** 2004-11-22

DOKNR/PUBLISERT:HR-2004-1855-A - Rt-2004-1668

STIKKORD:Forsikringsrett. Yrkesskadeforsikring. Sivilprosess. Bevisforbud.

Fremleggelse av legeerklæringer.

SAMMENDRAG:En tidligere flyger hadde mottatt forsikringsutbetaling for yrkesmessig uførhet. Forsikringssselskapet mente det var utvist svik og kom med krav om tilbakebetaling. Høyesteretts flertall kom til at dokumenter omfattet av kallsmessig taushetsplikt måtte kunne nektes fremlagt også i de tilfeller der det er den som har krav på hemmelighold, som besitter dokumentet, jf tvistemålsloven §250, jf §205. Dissens 3-2.

SAKSGANG:Asker og Bærum namsrett Nr 01-1115 D/01 - Borgarting lagmannsrett LB-2004-10767 - Høyesterett HR-2004-1855-A, (sak nr. 2004/780), sivil sak, kjæremål.

PARTER:A (advokat Magne J. Synnevåg - til prøve) mot Gjensidige NOR Forsikring (advokat Lasse V. Haugen - til prøve).

FORFATTER:Skoghøy, Tjomsland, Coward. Dissens: Mitsem, Lund.

4

INSTANS:Agder lagmannsrett - Dom.

DATO:1996-12-20 **KUNNGJORT:** 1997-06-16

DOKNR/PUBLISERT:LA-1996-528

STIKKORD:Barnevern. Barnevernloven, barneverntjenesteloven, skadeserstatningsloven.

SAMMENDRAG:En psykolog ved et sykehus sendte "bekymringsmelding" til barnevernet etter å ha vært konsultert av en mor med 3 barn. Bakgrunnen for konsultasjonen var at moren mente barnas far var mentalt syk og burde få psykiatrisk hjelp. Kommunen igangsatte en §17 undersøkelse uten å undersøke nærmere om grunnlaget for bekymringsmeldingen. Saken ble henlagt etter 8 1/2 måned med begrunnelse: Ingen indikasjoner på omsorgssvikt. Lagmannsretten dømte kommunen og fylket til å erstatte kvinnens økonomiske tap (egenandeler ved etterfølgende samtaleterapi hos psykiater), og kommunen ble i tillegg pålagt å betale kr 10000,- i oppreisning for ikkeøkonomisk skade.

SAKSGANG:Tinn og Heddal herredsrett Nr. 95-173 A - Agder lagmannsrett LA-1996-528 A. Kjæremål til Høyesterett forkastet, HR-1997-273-K.

PARTER:Ankende part: A (Prosessfullmektig: Adv.flm. Georg Kvande). Ankemotpart: Notodden kommune (Prosessfullmektig: Advokat Jahn Knapstad). Ankemotpart: Fylkeshuset Telemark fylkeskommune (Prosessfullmektig: Fylkesadvokat Per Arne Rosendal).

FORFATTER:Lagmann Ola Rygg. Lagdommer Birger Lassen. Ekstraord. lagdommer Tor Berge. Med meddommere.

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Kjennelse

DATO:2010-11-16 **KUNNGJORT:** 2010-11-23

DOKNR/PUBLISERT:LB-2010-157310

STIKKORD:Tvisteloven §1-3. EMK art 6. Forvaltningsloven §21. Rt-2008-1571, Rt-2003-301.

SAMMENDRAG:Saken gjaldt spørsmål om forvaltningens avslag på krav om dokumentinnsyn for en part kan bringes inn for retten ved eget søksmål, jf. tvisteloven §1-3. Lagmannsretten uttalte at utgangspunktet er at bare enkeltvedtak fra forvaltningen kan bringes inn som særskilt søksmål. Flertallet la avgjørende vekt på dette, og kunne ikke se at det var tilstrekkelig behov for en særskilt søksmålsadgang for spørsmålet om omfanget av partens dokumentinnsyn. Mindretallet fant derimot at behovet tilsa at vilkårene etter §1-3 var oppfylt. Mindretallet viste til at dokumentinnsyn er en grunnleggende rettighet parten har under behandlingen og således i begrenset grad av prosessuell karakter. Søksmålet ble i tråd med flertallets syn avvist. Ikke tilkjent sakskostnader.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2009-185646 - Borgarting lagmannsrett LB-2010-157310 (10-157310ASK-BORG/04). Anket til Høyesterett, lagmannsrettens kjennelse opphevet, se dom HR-2011-812-A.

PARTER:Staten v/ Justis- og politidepartementet (Advokat Gunnar Ove Hæreid) mot A (Advokat Arild Karl Humlen).

FORFATTER:Lagdommer Mette D. Trovik. Lagdommer Iver Huitfeldt. Lagdommer Bjørn Engstrøm.

INSTANS:Borgarting lagmannsrett - Kjennelse.

DATO:2008-06-06 **KUNNGJORT:** 2008-06-12

DOKNR/PUBLISERT:LB-2008-76303

STIKKORD:Familierett. Midlertidig avgjørelse.

SAMMENDRAG:I verserende sak hvor det var inngått rettsforlik om at barnet skulle bo fast hos faren, begjærte moren midlertidig avgjørelse om at barnet skulle bo fast hos henne og ha samværsrett med faren. Da det inngåtte rettsforlik ikke var angrepet etter barnloven §64, annet ledd, kom §60, første ledd, siste punktum til anvendelse. Lagmannsretten kom til at vilkåret om særlige grunner ikke var oppfylt og forkastet anken.

SAKSGANG:Drammen tingrett TDRAM-2007-54532 - Borgarting lagmannsrett LB-2008-76303 (08-076303ASK-BORG/04).

PARTER:A (Advokat Harald Grape) mot B (Advokat Christopher Viland).

FORFATTER:Lagdommer Ragnhild Dæhlin. Lagdommer Inger Wiig. Lagdommer Anne M. Samuelson

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Kjennelse.

DATO:1999-01-26 **KUNNGJORT:** 1999-02-10

DOKNR/PUBLISERT:LG-1998-2263

STIKKORD:Sivilprosess. Dokumentfremleggelse. Taushetsplikt. Tvistemålsloven §205 og §250.

SAMMENDRAG:Saksøker i en barnefordelingssak krevde fremlagt saksøktes epikriser og pasientjournaler fra psykiatrisk behandling. Begjæringen ble ikke tatt til følge. Antatt at en part kunne påberope seg begrensningene i vitneplikten etter tvistemålsloven §205 flg som begrunnelse for å nekte fremleggelse. Saksøkte hadde ikke gitt samtykke till at angjeldende helsepersonell kunne forklare seg. Plikt til å fremlegge journaler ville uthule taushetsplikten etter §205.

SAKSGANG:Bergen byrett Nr. 98-02683 - Gulating lagmannsrett LG-1998-2263 - Anket til Høyesterett; lagmannsrettens kjennelse opphevet, HR-1999-147-K. (For ny behandling i Gulating lagmannsrett, se LG-1999-531 og HR-1999-353-K.)

PARTER:Kjærende part: A (Prosessfullmektig: Advokat Olav Kr. Saggau Holm, Bergen). Kjæremotpart: B (Prosessfullmektig: Advokat Amund K. Bjørnsen, Bergen).

FORFATTER:Lagdommer Truyen. Lagdommer Njosen. Lagdommer Drevland.

8

INSTANS:Frostating lagmannsrett - Dom

DATO:2011-03-02 **KUNNGJORT:** 2011-03-07

DOKNR/PUBLISERT:LF-2010-92937

STIKKORD:Forvaltningsrett. Forvaltningsloven §28 og §18. Klagerett. Dokumentinnsyn. Pasientrettigheter.

SAMMENDRAG:I likhet med tingretten kom lagmannsretten til at en pasient har klagerett etter forvaltningsloven §28 og rett til dokumentinnsyn etter §18 vedrørende et pålegg gitt av trygdemyndighetene overfor hans behandlende lege om å utlevere journalopplysninger i medhold av folketrygdloven §21-4 første ledd (se §21-4c annet ledd etter 1. januar 2009, Lovdatas anm.). Det ble lagt vekt på en tolkning av forvaltningslovens enkeltvedtaksbegrep og reelle hensyn i form av behovet for grunnleggende rettssikkerhetgarantier for pasientene. Også vist til uttalelse fra Sivilombudsmannen.

SAKSGANG:Inderøy tingrett TINTR-2009-168267 - Frostating lagmannsrett LF-2010-92937 (10-092937ASD-FROS). Anket til Høyesterett; Staten v/ Arbeids- og velferdsdirektoratet frifunnet, se dom HR-2011-2072-A.

PARTER:Arbeids- og vlfersdirektoratet (Advokat Fanny Elisabeth Platou Amble) mot A (Advokat Rune Østgård).

FORFATTER:Lagdommer Arne K. Uggerud. Lagdommer Arve Rosvold Alver. Lagdommer Ivar Sølberg.

9

INSTANS:Oslo tingrett - Kjennelse.

DATO:2008-06-20 **KUNNGJORT:** 2008-06-26

DOKNR/PUBLISERT:TOSLO-2007-183470-1

STIKKORD:Straffeprosessloven §396, domstolloven §116 og §117.

SAMMENDRAG:Gjenopptakelseskommissjonen, habilitet og forsvareroppnevning.

SAKSGANG:Oslo tingrett TOSLO-2007-183470-1 (07-183470TVI-OTIR/02). Anket til Borgarting lagmannsrett LB-2008-132150.

PARTER:A (advokat Erling Moss) mot Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker (advokat Anders Blakstvedt).

FORFATTER:Tingrettsdommer Leiv Robberstad.

Resultater sammendrag søk etter Barnehageloven (2005) § 22

Dagens dato: 2012.02.29

Base: HRSIV LASIV LBSIV LESIV LGSIV LFSIV LHSIV LXSIV TRSIV HRSTR LASTR
LBSTR LESTR LGSTR LFSTR LHSTR LXSTR TRSTR

Spørsmål: barnevern* , opplysningsplikt* , meldeplikt* , straff*
lov-2005-06-17-64-§22

1

INSTANS:Gulating lagmannsrett - Dom

DATO:2011-06-23 **KUNNGJORT:** 2012-01-11

DOKNR/PUBLISERT:LG-2010-157949

STIKKORD:Oppreisning etter skadeserstatningslova §3-5.

SAMMENDRAG:En barnehage sendte bekymringsmelding til barnevernet pga forhold ved fars oppførsel. Bernevernet igangsatte undersøkelse. Foreldreparet krevde oppreisning for den lidelse familien var påført da mor spontanaborterte i denne perioden. Lagmannsretten kunne ikke se at vilkårene for erstatning var tilstede. Det forelå ikke uaktsomme forhold ved barnehagens håndtering av saken, det kunne ikke sies å være årsakssammenheng og tapet av barnet kunne heller ikke falle inn under « skade på person ». (Sammendrag ved Lovdata.)

SAKSGANG:Jæren tingrett TJARE-2009-183898 - Gulating lagmannsrett LG-2010-157949 (10-157949ASD-GULA/AVD2). Anke til Høyesterett nektet fremmet, HR-2012-20-U.

PARTER:A og B mot X kommune ved/ordføreren (advokat Kjell Holst Sæther).

FORFATTER:Lagdommer Rune Voll. Sorenskriver Jørn Ree. Kst. lagdommer Erling Johannes Husabø.

Forespørsel om opplysninger til Statens Helsetilsyn, Politidirektoratet, Utdanningsdirektoratet og alle landets fylkesmannsembeter til forundersøkelsen.

Adele Wiig Moen

8. februar 2012

Statens Helsetilsyn
Postboks 8128 Dep
0032 Oslo

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen. I forbindelse med studiene skal jeg gjennomføre en forskningsbasert studie der strafferettslig forfølgning av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet skal ferdigstilles våren 2013. For prosjektet er det avgjørende å finne ut hvilke formelle reaksjoner som er gitt for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten siden 1992 til dags dato.

Om det finnes eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt, vil kunne fremkomme etter søk på Lovdata og henvendelse til politidirektoratet og Justisdepartementet. På den andre siden vil jeg anta at dersom slike eksempler finnes, ville Dere være kjent med disse sakene, dersom helsepersonell er involvert.

Jeg ønsker tilbakemelding om Helsetilsynet har gitt formelle reaksjoner til helsepersonell eller andre for brudd på lovfestet meldeplikt, eller om Helsetilsynet er kjent med saker som har relevans for studien. I dette innbefatter et ønske om en fullstendig oversikt over antall saker som kan være relevant, og hvis mulig en kopi av anonymisert rapport slik de vanligvis fremkommer på helsetilsynet.no.

Ved behov for oppklarende svar, kan undertegnede kontaktes på telefon

Med vennlig hilsen

Adele Wiig Moen

Adele Wiig Moen

Tlf: [REDACTED]

8.februar 2012

Politidirektoratet
Postboks 8151 Dep
0031 Oslo

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen. I forbindelse med studiene skal jeg gjennomføre en forskningsbasert studie der strafferettslig forfølgning av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet skal ferdigstilles våren 2013. For prosjektet er det avgjørende å finne ut omfang av strafferettslig forfølgning for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten siden 1992 til dags dato.

Jeg er kjent med at det er Politidirektoratet som har oversikt over type anmeldelser, og at anmeldelser vedrørende brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten finnes under kategorien "andre anmeldelser" i tilgjengelig statistikk. Dette fører til at opplysningene jeg er avhengig av, ikke er tilgjengelige uten bistand fra Dere.

Jeg ønsker å få vite hvor mange **anmeldelser** som er gjort i forhold til brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten etter :

Lov om Barneverntjenester § 6-4

Lov om Helsepersonell §§ 67 og 33

Lov om Opplæring § 15-3

Lov om Barnehager § 22

Straffelovens §§ 121, 139, 144 og 324

I dette innbefatter et ønske om en fullstendig oversikt over antall relevante anmeldelser fra 1992 til d.d., og hvis mulig kopi av anonymiserte dokumenter.

Om det finnes eksempler på andre formelle reaksjoner for brudd på lovfestet meldeplikt, vil fremkomme via henvendelser til Helsetilsynet og Fylkesmennene. Jeg foretar også søk i Lovdata etter publiserte avgjørelser i straffesaker.

Ved behov for oppklarende svar, kan undertegnede kontaktes på telefon [REDACTED]

Med vennlig hilsen

Adele Wiig Moen

Adele Wiig Moen

Tlf: [redacted]

8.februar 2012

Undervisningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 Oslo

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen. I forbindelse med studiene skal jeg gjennomføre en forskningsbasert studie der strafferettslig forfølgning av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet skal ferdigstilles våren 2013. For prosjektet er det avgjørende å finne ut hvilke formelle reaksjoner som er gitt for unnlattelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten siden 1992 til dags dato.

Jeg er kjent med at det er Utdanningsdirektoratet som er ansvarlig for tilsyn i grunnskole og i private skoler. Jeg ønsker tilbakemelding om Utdanningsdirektoratet har gitt formelle reaksjoner til utdanningspersonell eller andre for brudd på lovfestet meldeplikt etter Lov om Opplæring § 15-3 eller Lov om Barnehager § 22, eller andre bestemmelser eller forskrifter som omhandler lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten. Videre ønsker jeg tilbakemelding på om Utdanningsdirektoratet er kjent med mulige andre saker som har relevans for studien. I dette innbefatter et ønske om en fullstendig oversikt over antall saker som kan være relevant fra 1992 til d.d., og hvis mulig en kopi av anonymisert rapport.

Om det finnes eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt, vil kunne fremkomme etter søk på Lovdata og henvendelse til politidirektoratet og Justisdepartementet. På den andre siden vil jeg anta at dersom slike eksempler finnes, ville Dere være kjent med disse sakene, dersom utdanningspersonell er involvert.

Ved behov for oppklarende svar, kan undertegnede kontaktes på telefon 97 96 97 92

Med vennlig hilsen

Adele Wiig Moen

Adele Wiig Moen

Tlf: [REDACTED]

8.februar 2012

Fylkesmannen i alle landets fylkesmannsembeter

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen. I forbindelse med studiene skal jeg gjennomføre en forskningsbasert studie der strafferettslig forfølgning av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet skal ferdigstilles våren 2013. For prosjektet er det avgjørende å finne ut hvilke formelle reaksjoner som er gitt for unnlatelse av lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten siden 1992 til dags dato.

Jeg ønsker tilbakemelding på om Fylkesmannen har gitt formelle reaksjoner til helsepersonell, barnehage og utdanningspersonell eller andre for brudd på lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten. Videre om Fylkesmannen er kjent med saker som har relevans for studien. I dette innbefatter et ønske om en fullstendig oversikt over antall saker som kan være relevant, og hvis mulig en kopi av anonymisert rapport.

Om det finnes eksempler på strafferettslig forfølgning for brudd på lovfestet meldeplikt, vil kunne fremkomme etter søk på Lovdata og henvendelse til politidirektoratet og Justisdepartementet. På den andre siden vil jeg anta at dersom slike eksempler finnes, vil Fylkesmannen være kjent med disse sakene, dersom de Fylkesmannen har tilsynsansvar for er involvert.

Ved behov for oppklarende svar, kan undertegnede kontaktes på telefon [REDACTED]

Med vennlig hilsen

Adele Wiig Moen

Forespørsel om opplysninger til etterundersøkelsen fra Utdanningsdirektoratet, 9 fylkesmannsembeter og 10 kommuner.

Adele Wiig Moen

Tlf: [REDACTED]

26.august 2013

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359 Grønland
0135 Oslo

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen, ved mastergradsstudiet i barnevern. I denne forbindelse arbeider jeg med et prosjekt der strafferettslig forfølgning/ formelle reaksjoner av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste.

Undertegnede ber om at denne henvendelsen besvares i form av et kort telefonintervju med tidsramme på 10-15 minutter. Informasjonen vil brukes i en mastergradsoppgave knyttet til dette temaet.

Spørsmålene til intervjuet tar utgangspunkt i følgende konstruerte eksempel:

En far henter barnet sitt på skolen. I gangen observerer lærer at faren slår barnet så hardt at barnet besvimer. Barnet våkner raskt, og følger etter faren ut i bilen og reiser vekk fra skolen. Barnet sier i en setning dagen etter at det ikke er noe å bry seg om fordi det er vant til det. Barnet vil aldri snakke om hendelsen etter dette. Lærer melder ikke situasjonen til barneverntjenesten. Lærer orienterer rektor. Rektor legger lærerens vurdering til grunn, og velger å ikke forfølge saken.

Spørsmålene jeg ønsker belyst er følgende:

- 1- Hvilket ansvar har skoleledelsen?

- 2- Hvem har ansvar for tilsyn i barnehager og skoler, som skal sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (les; Barnehageloven § 22 og Opplæringsloven § 15-3 Privatskolelova § 7-4) følges?
- 3- Hvilken rolle har Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet i denne konkrete saken og i liknende saker?
- 4- Kan Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet gi formelle reaksjoner til lærer, rektor, kommune? Hvilke kan dette i såfall være?

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuet i løpet av uke 36. Da jeg antar at arbeidsmengden ved deres kontor allerede er stor, ønsker jeg å skape minst mulig forstyrrelser i forbindelse med denne studien. For å gjøre det enklest mulig for deres kontor å få gjennomført et kort intervju, kan undertegnede nås på telefon når det passer dere frem til og med 6.september 2013.

Mitt telefonnummer er: [REDACTED]. Jeg kan kontaktes både på dag- og kveldstid.

Hvis jeg ikke har hørt noe fra dere før 9.september, vil jeg kontakte dere for å lage avtale.

Håper på rask og positiv respons!

Med hilsen

Adele Wiig Moen

Adele Wiig Moen

Tlf: [REDACTED]

26.august 2013

Fylkesmannen i 9 av landets fylkesmannsembeter

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen, ved mastergradsstudiet i barnevern. I denne forbindelse arbeider jeg med et prosjekt der strafferettslig forfølgning/ formelle reaksjoner av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste.

Undertegnede ber om at denne henvendelsen besvares i form av et kort telefonintervju med tidsramme på 10-15 minutter. Jeg ønsker å snakke med en representant for avdeling Barnehage og utdanning. Informasjonen vil brukes i en mastergradsoppgave knyttet til dette temaet.

Spørsmålene til intervjuet tar utgangspunkt i følgende konstruerte eksempel:

En far henter barnet sitt på skolen. I gangen observerer lærer at faren slår barnet så hardt at barnet besvimer. Barnet våkner raskt, og følger etter faren ut i bilen og reiser vekk fra skolen. Barnet sier i en setning dagen etter at det ikke er noe å bry seg om fordi det er vant til det. Barnet vil aldri snakke om hendelsen etter dette. Lærer melder ikke situasjonen til barneverntjenesten. Lærer orienterer rektor. Rektor legger lærerens vurdering til grunn, og velger å ikke forfølge saken.

Spørsmålene jeg ønsker belyst er følgende:

- 1- Hvilket ansvar har skoleledelsen?

- 2- Hvem har ansvar for tilsyn i barnehager og skoler, som skal sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (les; Barnehageloven § 22 og Opplæringsloven § 15-3 Privatskolelova § 7-4) følges?
- 3- Hvilken rolle har Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet i denne konkrete saken og i liknende saker?
- 4- Kan Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet gi formelle reaksjoner til lærer, rektor, kommune? Hvilke kan dette i såfall være?

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuet i løpet av uke 36. Da jeg antar at arbeidsmengden ved deres kontor allerede er stor, ønsker jeg å skape minst mulig forstyrrelser i forbindelse med denne studien. For å gjøre det enklest mulig for deres kontor å få gjennomført et kort intervju, kan undertegnede nås på telefon når det passer dere frem til og med 6.september 2013.

Mitt telefonnummer er: [REDACTED]. Jeg kan kontaktes både på dag- og kveldstid.

Hvis jeg ikke har hørt noe fra dere før 9.september, vil jeg kontakte dere for å lage avtale.

Håper på rask og positiv respons!

Med hilsen

Adele Wiig Moen

Adele Wiig Moen

Tlf: [REDACTED]

26.august 2013

Kommunene ved skoleadministrasjonen e.l. i 10 kommuner

Forespørsel om opplysninger.

Undertegnede er student ved Universitetet i Bergen, ved mastergradsstudiet i barnevern. I denne forbindelse arbeider jeg med et prosjekt der strafferettslig forfølgning/ formelle reaksjoner av brudd på lovpålagt meldeplikt til barneverntjenesten er tema. Prosjektet er meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste.

Undertegnede ber om at denne henvendelsen besvares i form av et kort telefonintervju med tidsramme på 10-15 minutter. Jeg ønsker å snakke med en representant med kompetanse innen barnehage og skole. Informasjonen vil brukes i en mastergradsoppgave knyttet til dette temaet.

Spørsmålene til intervjuet tar utgangspunkt i følgende konstruerte eksempel:

En far henter barnet sitt på skolen. I gangen observerer lærer at faren slår barnet så hardt at barnet besvimer. Barnet våkner raskt, og følger etter faren ut i bilen og reiser vekk fra skolen. Barnet sier i en setning dagen etter at det ikke er noe å bry seg om fordi det er vant til det. Barnet vil aldri snakke om hendelsen etter dette. Lærer melder ikke situasjonen til barneverntjenesten. Lærer orienterer rektor. Rektor legger lærerens vurdering til grunn, og velger å ikke forfølge saken.

Spørsmålene jeg ønsker belyst er følgende:

- 1- Hvilket ansvar har skoleledelsen?
- 2- Hvem har ansvar for tilsyn i barnehager og skoler, som skal sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (les; Barnehageloven § 22 og Opplæringsloven § 15-3 Privatskolelova § 7-4) følges?

- 3- Hvilken rolle har Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet i denne konkrete saken og i liknende saker?
- 4- Kan Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet gi formelle reaksjoner til lærer, rektor, kommune? Hvilke kan dette i såfall være?

Jeg ønsker å gjennomføre intervjuet i løpet av uke 36. Da jeg antar at arbeidsmengden ved deres kontor allerede er stor, ønsker jeg å skape minst mulig forstyrrelser i forbindelse med denne studien. For å gjøre det enklest mulig for deres kontor å få gjennomført et kort intervju, kan undertegnede nås på telefon når det passer dere frem til og med 6.september 2013.

Mitt telefonnummer er: [REDACTED]. Jeg kan kontaktes både på dag- og kveldstid.

Hvis jeg ikke har hørt noe fra dere før 9.september, vil jeg kontakte dere for å lage avtale.

Håper på rask og positiv respons!

Med hilsen

Adele Wiig Moen

INTERVJUGUIDE

De første fire spørsmålene er informantene kjent med via forespørsel om opplysninger i form av et intervju. Det femte spørsmålet blir gitt i slutten av intervjuet.

- 1- Hvilket ansvar har skoleledelsen?
- 2- Hvem har ansvar for tilsyn i barnehager og skoler, som skal sikre at lovfestet meldeplikt til barneverntjenesten (les; Barnehageloven § 22 og Opplæringsloven § 15-3 Privatskolelova § 7-4) følges?
- 3- Hvilken rolle har Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet i denne konkrete saken og i liknende saker?
- 4- Kan Fylkesmannen og Utdanningsdirektoratet gi formelle reaksjoner til lærer, rektor, kommune? Hvilke kan dette i såfall være?
- 5- Min forundersøkelse viser at det ikke finnes eksempler på strafferettslig forfølgning, og svært få eksempler på offentlige reaksjoner for unnlattelse av lovfestet meldeplikt. Har du noen tanker knyttet til dette?

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Adele Wiig Moen
Værhaugstubben 30
1925 Blaker

Deres referanse

Vår referanse
2012/00512-2 501

Dato
15.2.2012

Forespørsel om opplysninger om anmeldelser, fra 1992 til 2011

Politidirektoratet viser til din forespørsel om anmeldelser etter ulike lover i perioden 1992-2011, mottatt 10.2.2012. Å hente ut statistikken som etterspørres er en svært omfattende jobb. Det er begrensninger i systemet STRASAK., noe som også betyr at all uthenting av data må utføres manuelt fra vår side. Vi har dessverre ikke anledning til å avsette ressurser til dette arbeidet.

Det kan være mulig at Statistisk sentralbyrå har data på anmeldelsene du etterspør. Politidirektoratet ønsker deg lykke til med studien.

Med hilsen

Morten Højem Ervik
Seksjonssjef

Saksbehandler:
Marte Ødegård Lund
Tlf: 40293374

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388